

Vidzemes augstskola
Komunikācijas un sabiedrisko attiecību nodaļa

1.kursa studente

Vaira Avota

Akadēmiskās ētikas izpratne studentu vidū

Gada projekts

Darba vadītāja:
m.psych. Vineta Silkāne

Valmiera 2006

Saturs

Rezumējums	3
Abstract.....	3
Ievads.....	4
1.Akadēmiskās ētikas koncepts un tajā ietilpstošie jautājumi.....	6
2. Augstskolu nostāja akadēmiskās ētikas jautājumos	10
2.1. Latvijas piemērs.....	10
2.2.Augstskolas ārpus Latvijas	13
3. Ieteikumi augstskolām, lai izvairītos no akadēmiskās ētikas pārkāpumiem	16
4.Atsauksmes uz publikācijām par akadēmisko ētiku	18
5.Metode.....	21
6. Rezultāti un diskusija	23
7.Secinājumi	32
Nobeigums.....	33
Izmantotie informācijas avoti.....	34
Pielikumi.....	37

Rezumējums

Pētījums ir veikts ar mērķi, lai izpētītu studentu attieksmes un viedokļus attiecībā pret akadēmisko ētiku. Lai to izdarītu, tiek apskatīts akadēmiskās ētikas jautājums teorētiķu un speciālistu skatījumā, kā arī veikts kvalitatīvs empīrisks pētījums ar studentu fokusgrupu diskusijām trijās Latvijas augstskolās ar sociālo zinātņu virzienu. Pētījuma rezultāti liecina, ka izpratne par akadēmiskās ētikas jautājumiem nav vienota, skaidra nostāja ir tikai vispārējās nostādnēs. Atklāts, ka nozīmīga loma akadēmiskā godīguma jautājumos ir augstskolai, kas ar savu nostāju akadēmisko ētiku var veicināt vai atstāt šo problēmu nerisinātu. Iegūtie dati ir nozīmīgs pamats tālākam kvantitatīvam pētījumam par akadēmiskā negodīguma izplatību Latvijas augstākās izglītības iestādēs.

Abstract

The purpose of the research is to find out student's attitudes and opinions toward academic ethics. To carry out this, issue of academic integrity have been overlooked from points of view of theoreticians and practitioners, as well there have been carried out qualitative empirical research with discussions of focus groups of students from three higher education establishments with specialization in social sciences. The results of the research are being indicative that conception of issues of academic ethics is not united; clear position is only in general and universal viewpoints. There have been discovered that the establishment of higher education has a meaningful role in issues of academic integrity, it can facilitate or leave the issue without development. Acquired data is a relevant base for further quantitative research about academic dishonesty's spread in establishments of higher education in Latvia.

Ievads

Kā lasāms cilvēku komentāros internetā (skatīt 4. nodaļu) un no studentu viedokļiem (skatīt diskusijas daļu), akadēmiskās ētikas problēmas daudzi uzskata par nerisināmām un vispār neapskatāmām, jo tās pastāv jau kopš akadēmiskās izglītības pirmsākumiem. Taču, lai atrisinātu kādu jautājumu vai apgalvotu, ka risinājuma nav, vispirms jābūt skaidrai problēmas būtībai un uzskatiem, kas valda sabiedrībā par šo problēmu.

Latvijā vienīgais oficiāli zināmais pētījums saistībā ar akadēmisko ētiku ir Rīgas Stradiņa universitātes Eiropas Studiju fakultātes socioloģijas studentu Edgara Kabatiņa, Anša Valdovska un Ilzes Miķelsones darbs „Neatļautu metožu izmantošana un korupcija Latvijas augstskolās” (Kabatiņš, Valdovskis, Miķelsone, 02.11.2004.). Šeit tika iegūti dati par negodīguma lielo izplatību akadēmiskajā vidē - gan studentu, gan augstākās izglītības iestāžu darbinieku vidū. Šī brīža situācijā 88.4% no aptaujātajiem studentiem (Kabatiņš, Valdovskis, Miķelsone, 2004 : 18) atbild, ka viņu kursā studenti pārbaudes darbos „špiko” un noraksta, vairākums studentu domā, ka „špikošana” un norakstīšana ir ļoti izplatīta – gandrīz puse aptaujāto studentu uzskata, ka „špikotāju” un norakstītāju procentuālais skaits kursā variē no 60 līdz 100 procentiem (Kabatiņš, Valdovskis, Miķelsone, 2004 : 18-19). Sociālantropologs Klāvs Sedlenieks (Sedlenieks, 24.10.2002.) situāciju Latvijas augstskolās raksturo ar vārdiem “melu industrija, kurā pasniedzēji melo, ka lasa referātus, studenti melo, ka tos raksta paši, bet augstskolas melo, ka tām par šo procesu nekas nav zināms”.

Izpētot studentu izpratni par akadēmiskās ētikas jautājumiem, tiktu iegūts sākuma materiāls precīzākam kvantitatīvam pētījumam par akadēmiskās ētikas jautājumiem Latvijas augstskolās. Šī pētījuma mērķis ir uzzināt plašākas studentu domas, viedokļus un komentārus par akadēmiskās ētikas pārkāpumiem, lai apzinātu aptuveno situāciju Latvijas studentu vidū. Iegūtie dati nav vispārināmi, taču tālāk izmantojami kā kvantitatīva pētījuma pamats. Tā kā nav iespējams aptvert visas Latvijas augstskolas, lielāki datu precizitātei tiks apskatītas tikai augstskolas ar sociālo zinātņu novirzienu.

Pētījumu veikt pamudināja arī Latvijas preses publikācijas par plaģiātismu un citiem akadēmiskās ētikas pārkāpumiem, uz kuru pārpublicējumiem interneta portālos saņemti plaši komentāri, kas liecina par akadēmiskā godīguma izpratnes trūkumu.

Pētījuma jautājumi:

- Kā studenti izprot akadēmiskās ētikas jautājumus?
- Kā augstskolas nostāja ietekmē studentu viedokļus?

Literatūras pārskatā tiks aplūkots, kas ir akadēmiskā ētika, kā tā tiek realizēta Latvijas un ārzemju augstskolās, kādi ir iespējamie risinājumi akadēmiskās ētikas pārkāpumiem un kādi ir viedokļi sabiedrībā no atsauksmēm interneta portālos, lai salīdzinātu tos ar empīriskajā daļā iegūtajiem datiem.

Empīriskajā daļā tiks analizētas studentu atbildes no fokusgrupu diskusijām trijās Latvijas augstskolās.

1. Akadēmiskās ētikas koncepts un tajā ietilpstošie jautājumi

Lai definētu akadēmisko ētiku, vispirms jādefinē pats ētikas koncepts. Flū (Flew, 1984:112, citēts pēc May, 1993:41) dod šādu ētikas definīciju nelietpratējam: „Ētika ir standartu kopums, pēc kura kāda noteikta grupa vai kopiena izlemj regulēt savu uzvedību, lai nošķirtu, kas, atkarībā no uzvedības mērķiem, ir likumīgs vai pieņemams un kas nav likumīgs vai pieņemams.” Agniju un Paiks (Agnew, Pyke, 1994 : 272) uzskata, ka ētikas kodekss ir domāts, lai vadītu mūsu uzvedību tā, lai aizsargātu, nevis pārkāptu vai apstrīdētu, citu tiesības, privilēģijas un galvenās gaidas. Vimmers un Dominiks (Wimmer, Dominick, 2003 : 67) par pareizāko iemeslu, kādēļ izvēlēties būt ētiskam, nosauc zināšanu sev pašam, ka esi rīkojies morāli pareizi, kā arī iesaka apsvērt pretējo pusi – neētiskas rīcības gadījumā veidojas slikta ietekme uz profesijas prestižu – rodas negatīva sabiedriskā doma.

Neils Hamiltons (Hamilton, 2002: viii-3) ētikas ietekmi uz uzskatiem sabiedrībā pamato detalizētāk. Viņš apgalvo, ka starp sabiedrību un profesijas locekļiem pastāv nerakstīta sociālā ietekme. Ar tās spiedienu profesijas locekļi piekrīt ierobežot savas intereses, uzturēt profesionālo izcilību un sabiedrisko pakalpojumu ideālus, kā arī saglabāt minimālos izpildes standartus savu līdzinieku grupā, tam pretī sabiedrība nodrošina profesiju ar reālu varu pār darbības sfēru, kas nepieciešams tās labklājībai, kā arī ar reālu neatkarību. Šai sociālajai ietekmei starp sabiedrību un profesijas locekļiem jābūt atjaunotai katrā paaudzē caur izglītību (gan locekļu, gan sabiedrības), kas iemāca tradīcijas un profesijas ētiku. Izglītībai ir jāuzsver izcilais mērķis, kam kalpo profesija un kā profesija izpilda savus pienākumus kalpot vispārējam labumam. Ja tirgus ekonomikā profesija neatjauno sociālo ietekmi caur nepārtraukto izglītību, tad nauda un ekonomiskais izdevīgums galu galā definēs visas profesionālās attiecības no jauna kā vienkāršus ekonomiskos darījumus starp patērētājiem un pakalpojumu piedāvātājiem, kas gūst labumu (Hamilton, 2002: viii). Ētika nodrošina, ka profesija kalpo sabiedrības interesēm un tai var uzticēties (Hamilton, 2002: 3).

Vimmers un Dominiks (Wimmer, Dominick, 2003: 67-68) piedāvā arī trīs ētikas teoriju galvenos tipus. Pirmkārt, pastāv uz noteikumiem balstītās, deontoloģijas jeb pienākumu ētikas teorijas. Visplašāk pazīstamā ir Imanuela Kanta doma par morālajiem likumiem kā kategoriskajiem imperatīviem – principiem, kas nodefinē pareizo rīcību jebkurā situācijā. Tie reprezentē morālu pienākumu visiem cilvēkiem visās situācijās. Kategoriskais imperatīvs sasauca ar tā saukto ”Zelta likumu” – nedari citiem to, ko

nevēlies, lai darītu tev. Cilvēkam jārikojas tā, kā viņš vēlētos, lai rīkojas citi šādā situācijā. Otra teoriju grupa ir līdzsvara jeb teoloģiskās teorijas. Vispazīstamākā ir Džona Stjuarta Milla (John Stuart Mill) utilitārisms – cilvēkiem jārikojas tā, lai vairotu labo un pēc iespējas samazinātu kaitējumu, iznākums var attaisnot līdzekļus. Trešā ir relativisma pieeja, kas nosaka, ka nav absolūti pareizu vai nepareizu uzvedības veidu, ētiskos lēmumus nosaka kultūra.

Akadēmiskā ētika tiek nosaukta dažādi – gan kā akadēmiskais godīgums (*integrity*, *honesty*), akadēmiskā etiķete (*etiquette*), akadēmiskās uzvedības vadlīnijas (*conduct*) un citi, taču tās būtība un tajā ietilpstošie jautājumi ir vieni un tie paši. Tālāk tiks apskatīti akadēmiskās ētikas koncepta skaidrojumi.

Centrs par akadēmisko godīgumu (The Center for Academic Integrity) – apmēram 200 koledžu un universitāšu, kā arī 500 individuālo biedru no šīm institūcijām konsorcijs, dibināts 1992. gadā, lai identificētu un atbalstītu akadēmiskā godīguma vērtības, kā arī veicinātu to sasniegumu praksē (The Fundamental Values of Academic Integrity, 1999: 11) – akadēmisko godīgumu (*integrity*) definē kā nelokāmu pārlicību, kas sevī ietver piecas pamatvērtības: godīgumu, uzticību, objektivitāti, cieņu un atbildību. No tām izriet uzvedības principi, kas veicina akadēmisko kopienu ideālus pārvēršanu realitātē. Godīgumu veido institucionālās misijas paustā pārlicība, ikdienas politika un prakse, kā arī diskusijas vienam ar otru. Akadēmiskās ētikas ievērošana veicina mācību procesu, kā arī palīdz veidot stiprāku pilsonisko kultūru visā sabiedrībā (The Fundamental Values of Academic Integrity, 1999: 4).

Vidzemes augstskolas Nolikumā par studējošo akadēmiskās ētikas ievērošanu (Nolikums par studējošo akadēmiskās ētikas ievērošanu) akadēmiskās ētikas ievērošana definēta kā godprātīga attieksme pret studiju un pētniecības procesu un tajā iesaistītajām personām. Akadēmiskās ētikas pārkāpums pēc šī nolikuma ir jebkura darbība, kuras rezultātā students gūst nepelnītas un negodīgas priekšrocības savu un/vai citu studentu darba (-u) izstrādes un/vai vērtēšanas procesā. Šeit detalizēti uzskaitīti arī iespējamie pārkāpumi: krāpšana un neatļautu materiālu izmantošana eksāmenos, testos un citos pārbaudes darbos, viltošana, plāgiātisms – cita autora publicētu vai npublicētu vārdu, izteikumu, argumentu un ideju izmantošana, nenorādot precīzu atsauci uz attiecīgo autoru un/vai darbu, akadēmiskā personāla un/vai studentu akadēmiskā darba traucēšana un kavēšana, kā arī jebkura cita apzināta iesaistīšanās darbībās, kas kavē vai traucē studiju procesu un akadēmisko darbu augstskolā (Nolikums par studējošo akadēmiskās ētikas ievērošanu Vidzemes augstskolā).

Sabiedrības par atklātību “Delna” pētnieka un sociālantropologa Klāva Sedlenieka (Sedlenieks, 09.04.2002.) izstrādātajos “Noteikumos par plaģiātismu Latvijas Universitātes Sociālo Zinātņu fakultātē” par plaģiātismu tiek uzskatīts arī akadēmiskais darbs vai tā fragments, kas pēc struktūras un argumentācijas atbilst cita autora darbam. Tāpat definēta arī “atsauce” – informācija, kurā norādīts, no kurienes aizgūts cits autora darba fragments – un “pašplaģiātisms”, kas uzskatāms par plaģiātisma paveidu, – sava darba vairākkārtēja izmantošana, uzdodot to par oriģinālu darbu, kā arī “citāts” – tiešs cita autora radīta teksta izmantojums, pārfrāzēts citāts ir cita autora darba fragments, kurā atsevišķi vārdi ir pārveidoti.

Džordža Vašingtona universitātes Akadēmiskā godīguma kodeksā (Academic integrity. Chapter 1.) akadēmiskais negodīgums tiek definēts kā jebkura veida krāpšanās, ieskaitot nepatiesi pasniegtu darbu, ņemot cita autora materiālus bez pienācīgām atsaucēm, pilnvarām, kā arī informācijas viltošana. Uzskaitīti arī izplatītākie akadēmiskā negodīguma piemēri, kas gan neierobežo citus iespējamus: krāpšana, plaģiātisms, viltošana, kā arī akadēmiskā negodīguma atbalstīšana, ar nodomu vai apzinoties palīdzot, vai mēģinot palīdzēt kādam citam veikt akadēmiski negodīgu rīcību.

Sūzana A. Džonsone un Melisa Mārtina (Johnson, Martin, 2005:49) nosauc konkrētākas krāpšanās metodes: informācijas pārkopēšana no globālā tīmekļa, darbu pirkšana internetā, piezīmju attēlu izmantošana no mobilajiem telefoniem, PDA – personālo ciparasistentu (*personal data/digital assistant*) izmantošana eksāmenu laikā, atbilžu meklēšana internetā, ja eksāmens notiek kompjuterizēti, e-pastu un īsziņu sūtīšana draugiem eksāmenu laikā, mainīšanās ar pārbaudes darbu lapām eksāmenu laikā, skatīšanās cita darbā (iespējams, maskējoties zem beisbola cepures), špikeri uz pildspalvām, košļājamo gumiju iepakojumiem, ūdens pudelēm, kalkulatoriem, informācijas uzrakstīšana uz sola pirms eksāmena.

Akadēmiskā ētika nosaka arī pasniedzēju uzvedības vadlīnijas. Mjureja, Gilesas, Lenonas, Merčera un Robinsonas (Murray, Gillese, Lennon, Mercer, Robinson, 1996: 1-6) Sabiedrības par Augstākās izglītības skološanu un mācīšanu (Society for Teaching and Learning in Higher Education) ietvaros izstrādātajā darbā uzskaitīti deviņi pamatprincipi, lai definētu universitāšu profesoru kā pasniedzēju profesionālo atbildību. Tie ir – kompetence pasniegtajā priekšmetā, pedagoģiskā kompetence, atvērta, godīga un pozitīva rīcība jutīgos tematos, studentu attīstība, neiesaistīšanās interešu konfliktos attiecībās ar studentiem, konfidencialitāte, respekts pret kolēģiem, pamatota studentu novērtēšana, respekts pret institūciju.

Pie akadēmiskās ētikas ietilpst arī pētījumu ētika, jo akadēmiskajā vidē notiek ne tikai mācības, bet arī zinātniska izpēte. Vimmers un Dominiks (Wimmer, Dominick, 2003:68) kā galvenos ētiskos principus sociālo zinātņu pētījumos nosauc autonomiju (dalībnieka tiesības atteikties no dalības jebkurā brīdī), izvairīšanos no kaitējuma nodarīšanas, labuma veicināšanu un taisnīgumu. Agnjū un Paiks (Agnew, Pyke, 1994:273) apraksta, kādēļ nepieciešama pētījumu ētika – lai kontrolētu zinātni, identificētu un atbrīvotos no nekompetentā, nepatiesā un nevērtīgā, tādējādi saglabājot profesijas tīrību, lai aizsargātu sabiedrību no šarlatāniem un deviantiem, kā arī lai aizsargātu individuālo praktiķi no sirdsapziņas pārmetumiem, šaubām un, iespējams, pat finansiāliem zaudējumiem, kas varētu rasties, pārkāpjot likumu. Kroplijs (Cropley, 2002: 66-67) īpaši pievēršas ētikas problēmjautājumiem kvalitatīvajos pētījumos. Pirmkārt, tas ir konfidencialitātes princips. Dalībniekiem ir tiesības sagaidīt, ka iegūtie dati netiks publicēti veidā, kas varētu ļaut identificēt individuālās atbildes. Otrkārt, nedrīkst maldināt – dalībniekiem nepieciešams sniegt pilnīgu informāciju par pētījuma mērķi un viņu lomu tajā. Treškārt, liels uzsvars tiek likts uz dalībnieku vienprātīgu piekrišanu (*consent*).

Ētikas un akadēmiskās ētikas konceptu definīcijas ir vispārīgas, galvenokārt domātas kā vadlīnijas, nevis konkrētas rīcības norādes, pie tam katrs autors vai institūcija tās izprot nedaudz citādā interpretācijā. Tomēr tas nav attiecināms uz tiešajām darbībām, kas ietilpst vai neietilpst akadēmiskās ētikas pārkāpumu definīcijās. Tie ir – krāpšana, viltošana, plaģiātisms, neatļautu materiālu izmantošana, akadēmiskā darba traucēšana.

2. Augstskolu nostāja akadēmiskās ētikas jautājumos

2.1. Latvijas piemērs

Latvijas Universitātē (LU) statistikas dati par akadēmiskās ētikas pārkāpumiem netiek apkopotī (Karlsons, 30.03.2006.), taču no intervijas 2002. gadā (Grandavs, 06.02.2002.) ar LU mācību prorektoru Juri Krūmiņu zināms, ka 2000./2001. mācību gadā nepilna laika studentu vidū bijuši 114 plaģiātisma gadījumu bakalauru programmās, bet divi maģistrantu vidū, visi tika eksmatrikulēti no LU. Ētikas kodekss pašlaik tapšanas stadijā, disciplinārbildību par studējošo pārkāpumiem nosaka LU Iekšējās kārtības noteikumi (Karlsons, 30.03.2006.), kuros norādīta plaģiātisma definīcija (1.2. punkts), prasība mērķtiecīgi un godprātīgi apgūt izvēlēto studiju programmu, saskaņā ar akadēmisko kalendāru savlaicīgi izpildīt studiju programmas prasības, ievērot LU studiju kārtību reglamentējošo dokumentu prasības, ievērot savstarpējo attiecību kultūru, ar cieņu izturēties pret citiem studējošajiem, LU personālu un LU apmeklētājiem (4.2., 4.3. punkti), studentu pienākumos – nelietot pārbaudījumos neatļautus materiālus un palīgīdzekļus, nepieļaut plaģiātismu studiju darbā (4.7. punkts), kā disciplinārsodu var piemērot vai nu brīdinājumu par eksmatrikulāciju (spēkā vienu gadu no izteikšanas brīža) vai eksmatrikulāciju (8.1,8.2. punkti), sodu piemēro ne vēlāk kā vienu mēnesi no pārkāpuma atklāšanas (8.5. punkts), students ir tiesīgs iesniegt apelāciju (8.7. punkts, LU Iekšējās kārtības noteikumi).

LU Sociālo Zinātņu fakultātē (SZF), neskatoties uz 2002. gadā pēc pirmajiem akadēmiski negodīgas rīcības publiskas izvērtēšanas gadījumiem, kad tika izslēgti divi Socioloģijas nodaļas studenti pieņemto lēmumu izstrādāt precīzu nolikumu par akadēmisko ētiku (Sabiedriskās politikas portāls, 06.02.2002.) un projekta izstrādi “Noteikumi par plaģiātismu LU Sociālo Zinātņu fakultātē” Klāva Sedlenieka vadībā (Sedlenieks, 09.04.2002.), šobrīd vienīgā norāde par akadēmisko ētiku atrodama SZF Studiju Kārtības rullī, kur pie studiju norises noteikumiem teikts, ka plaģiātisma gadījumā, tas ir, citas personas izteikto vai uzrakstīto domu vai atklājumu tālāku paušanu savā vārdā bez atsaucē uz autoru, darbu var noraidīt. Šajā gadījumā studējošais izvēlas jaunu tēmu un izstrādā jaunu darbu. Par plaģiātismu noslēguma pārbaudījumu darbos komisijai ir tiesības fakultātes dekānam izteikt priekšlikumu studējošo eksmatrikulēt (LU Sociālo Zinātņu Studiju Kārtības Rullis, 6.8. punkts).

Vidzemes augstskolā pieņemts Nolikums par studējošo akadēmiskās ētikas ievērošanu Vidzemes augstskolā, tā neievērošanas sekas – eksmatrikulācijas iespējas – neētiskai rīcībai minētas arī Vidzemes augstskolas Studiju nolikumā (Vidzemes

augstskolas Studiju nolikums) 5.1.4., 5.1.5. punktos. Nolikumā par akadēmisko ētiku definēti jēdzieni “akadēmiskās ētikas ievērošana”, “akadēmiskās ētikas pārkāpums”, “plaģiātisms”, detalizēti uzskaitīti akadēmiskās ētikas pārkāpumi (krāpšana, neatļautu materiālu izmantošana, viltošana, plaģiātisms), kā arī aprakstīta procedūra un sodi akadēmiskās ētikas pārkāpuma gadījumā. Sodi variē no rakstiska aizrādījuma, atkārtotas izpildes uzdevuma, neapmierinoša vērtējuma, zemāka gala vērtējuma vai neapmierinoša vērtējuma, kas ir docētāja kompetencē, līdz pat rakstiskam rājenam ar pārbaudes laika piešķiršanu, eksmatrikulāciju ar vai bez tiesībām atjaunoties, ko var piespriest Akadēmiskās Ētikas komisija. Students par komisijas lēmumu ir tiesīgs iesniegt apelāciju (Nolikums par studējošo akadēmiskās ētikas ievērošanu Vidzemes augstskolā).

Latvijas Lauksaimniecības universitātē (LLU) 2005. gada 1. decembrī ar Senāta lēmumu apstiprināts īpašs Ētikas kodekss, kura “mērķis ir atgādināt par ētikas pamatprasībām” (LLU Ētikas kodekss). Tieši uz akadēmisko ētiku attiecas punkti 1.11 – “Vērsties pret jebkādam korupcijas izpausmēm LLU un informēt LLU vadību vai kompetentas iestādes par ikvienu šādu gadījumu”, 2.3 “Uzskatīt par nepieņemamu ierakstu viltošanu, norakstīšanu, kā arī plaģiātismu – cita rakstītāja vai runātāja ideju, frāžu, teikumu vai garāku teksta fragmentu izmantošana bez atbilstošas atļaujas vai pienācīgām atsaucēm”, 3.3. “Balstīties uz pētniecības ētikas normām, kas formulētas Zinātnieka ētikas kodeksā”, 3.7. “Nepieļaut attiecībās ar studentiem jebkādas protekcijas, korupcijas vai diskriminācijas tendences. Studentu zināšanas un darbus vērtēt bez paviršības un tendenciozitātes”, 3.11. “Neuzdot par savām studentu radītas oriģinālās idejas un neizmantojot tās savās publikācijās bez norādes un idejas autoru”. Īstenošanu pārrauga rektora apstiprināta Ētikas komisija (LLU Ētikas kodekss). LLU studējošo iekšējās kārtības noteikumos 5.4.1 punktā ir minēts, ka par citu personu sagatavotu darbu pilnīgu vai daļēju izmantošanu, uzdodot tos par saviem, draud atskaitīšana (Skujāns, 21.02.2002.).

Ventspils augstskolā speciāli izstrādātas procedūras plaģiātisma un citu akadēmiskās ētikas pārkāpumu gadījumā nav, eksmatrikulēts nav neviens students, par pārkāpumiem izteikts rektora rājiens. Pati Ventspils augstskola plaģiātisma mazo izplatību augstskolā skaidro ar nelielo studentu skaitu, oriģinālu tēmu uzdošanu, veicot patstāvīgos darbus, docētāju informētību par jaunākajām tendencēm savā nozarē un stingri atsauču ievērošanu (Ivsiņa, 14.02.2002.).

Latvijas Sporta Pedagoģijas Akadēmijā akadēmiskos pārkāpumus izdarījušie studenti tiek atskaitīti, taču pēc diviem gadiem ir iespējas atjaunoties, arī pavēlē par

eksmatrikulāciju netiek rakstīts iemesls, jo “aiz katra no atsevišķajiem gadījumiem ir kāda jauna cilvēka kļūda”, katram jādod iespēja laboties (Grāvītis, 12.02.2002.).

Biznesa augstskolā “Turība” plaģiātu iesniegšanas aizliegums un paredzētās soda sankcijas izteiktas Studiju nolikumā, Pārbaudījumu nolikumā, Valsts eksāmenu un diplomdarbu nolikumā un citos dokumentos. Soda maksa par pārkāpumu netiek paredzēta, taču darbs jāveic atkārtoti, un atkārtotā gadījumā students var tikt eksmatrikulēts (Andersone, 15.02.2002.).

Rīgas Ekonomikas augstskolā (REA) pēc tās prorektores Diānas Paunas informācijas (Pauna, 28.03.2006.) ir precīza statistika par akadēmiskās ētikas pārkāpumiem. Par špikošanu eksāmenā 1999. gadā sodīts viens students, 2000. gadā – divi, 2003. gadā – viens, visi izslēgti no REA. Par mājas uzdevumu norakstīšanu 1995. gadā izslēgts viens students, bet 2005. gadā sodīti 28 studenti – lietas neskaidrības dēļ 22 par desmit procentiem tika samazināta galējā atzīme par kursu un sešiem studentiem kurss bija jākārtō vēlreiz. Par plaģiātismu sodīti studenti, kas darbojušies grupās pa četri – 2001., 2002. gadā viena grupa, bija pārrunas un brīdinājums, jo tas bija 1.kursa pirmais projekta darbs, bet 2003. un 2004. gadā katrā vienas grupas studentiem uz gadu bija jāatliek studijas. Studiju līgumā studentiem ir iekļauts punkts par akadēmisko godīgumu. Smagu pārkāpumu – D.Pauna tos definē kā špikošanu un plaģiātismu (Pauna, 28.03.2006.) – tiek sasaukta Disciplinārā komisija (rektors, prorektors, divi neatkarīgi juristi, divi studentu pārstāvji). 2004. gadā REA iegādājusies datorprogrammu, lai identificētu plaģiātisma gadījumus, tas, pēc D.Paunas vārdiem (Pauna, 28.03.2006.), “acīmredzot iedarbojas vislabāk – studenti par to ir informēti, tāpēc tādas lietas vairāk līdz šim nenotiek”.

Sociālā darba un sociālās pedagoģijas augstskolā “Attīstība” 2001. gadā pieņemts Ētikas kodekss. Tajā punktos, kas attiecas tieši uz akadēmisko ētiku, docētājiem noteikts nodrošināt visiem studentiem vienādas iespējas, neizpaust konfidenciālu informāciju, aizsargāt npublicēto augstskolas intelektuālo īpašumu, studentiem, veicot mācību uzdevumus, obligāti norādīt izmantoto darbu nosaukumu un autoru, neizmantojot citu materiālus kā savus personīgos lekciju lasīšanai un publicēšanai, būt atbildīgam par pētījumu objektivitāti. Definētas arī vadlīnijas ētiskajā atbildībā pret klientiem un prakses vietu, kas citās augstskolās netika pieminētas (SDSPA “Attīstība” Ētikas kodekss, 2001).

Rēzeknes augstskolā 2005. gadā pieņemts darbinieku ētikas kodekss – „morālās regulācijas programma, kas ietver būtiskākās tikumiskās saistības, kas ir obligāti jāievēro visiem Rēzeknes augstskolas darbiniekiem attiekmē pret darbu, savstarpējā saskarsmē, kā arī attiecībās ar citām institūcijām un sabiedrību” (Rēzeknes augstskolas ētikas kodekss

darbiniekiem), tā pamatprincipi balstās uz taisnprātību (vienlīdzīgu un principiālu attieksmi pret visiem), sirdsapziņu (morāla paškontroli un pašvērtējumu) un profesionālismu. Tā neievērošanas morālajās sankcijās ietilpst „apspriešana Rēzeknes augstskolas Ētikas komisijā, tās aizrādījums, publiska atvainošana par Kodeksa prasību pārkāpšanu, kuru neievērošana var būt par pamatu disciplinārsoda piemērošanai”. Par ētikas normām, kas attiektos uz studentiem, ziņu nav.

Liepājas Pedagoģijas akadēmijā (LPA) akadēmiskās ētikas jautājumi minēti Studiju darbu rakstīšanas un noformēšanas metodiskajos norādījumos, kur noteikts ievērot zinātniskā darba ētiku, definēts plagiatisms un aprakstīta pareiza citēšana un bibliogrāfisko atsauču ievietošana studenta darbā (LPA Studiju darbu rakstīšanas metodiski norādījumi).

2.2. Augstskolas ārpus Latvijas

Lai salīdzinātu akadēmiskās ētikas pielietojumu augstskolās Latvijā un citur pasaulē, tiks apskatītas Ziemeļamerikas un Rietumeiropas augstākās izglītības iestādes.

Konkordijas universitātē Kanādā (Monreāla, Kvebeka) ir pieņemts plašs Akadēmisko Vadlīniju kodekss (Konkordijas universitātes mājas lapa), kurā precīzi definēti visi dokumentā lietotie termini, pārkāpumi, ziņošanas procedūra par redzētajiem pārkāpumiem, kā arī plaši izskaidrota soda sankciju kārtība – redzētās epizodes ziņojums tiek nosūtīts studentam pašam, reģistratoram un *Academic Hearing Panel*, students var tikt aicināts uz interviju ar dekānu vai arī ziņojums tiek pārsūtīts tieši uz *Academic Hearing Panel*. Ja notiek intervija, studentam ir tiesības pirms tam konsultēties ar universitātes nodrošinātu advokātu. Pēc sarunas ar studentu dekāns izlemj, vai atsaukt apsūdzību (taču informē attiecīgo docētāju, ka atzīme ir apšaubāma) vai pielietot kādu no sekojošajām sankcijām: izteikt rājienu, noteikt darba pārstrādāšanu, izlikt neapmierinošu atzīmi kursā vai par konkrēto darbu, noteikt obligātu kursu apmeklēšanu, nozīmēt sabiedrisko darbu veikšanu vai nodot lietu *Academic Hearing Panel*. Ja tiek nozīmēts sods, reģistratoram nosūta ziņojumu, kurā sīki aprakstīts pārkāpums, šis dokuments tiek pievienots studenta lietai uz patstāvīgu laiku. Ja lieta ir nosūtīta uz pilnu noklausīšanos, iespējamās soda sankcijas ir tādas pašas kā iepriekš, klāt nāk iespējamie sodi – izslēgšana uz sešiem akadēmiskajiem semestriem vai pilnīga izslēgšana no universitātes.

Kanzasas Valsts universitātē ir izveidota īpaša, 1999. gadā izveidota Godīguma Kopiena (*A Community of Integrity*), kas rūpējas par Goda sistēmas (*Honor System*) veidošanu un pielietošanu. Visi studenti, pierēģistrējoties universitātē, iepazīstas ar Goda sistēmas jurisdikciju, kā arī pirms katra pārbaudes darba tiek iekļauts Goda apliecinājums

(*Honor Pledge*): „Kā students dodu godavārdu, ka akadēmiskajā darbā neesmu ne devis, ne saņēmis neatļautus palīgīdzekļus.” Tāpat Goda sistēma ietver prasību, lai lēmumu padomē būtu studentu vairākums, kas izlemj par pārkāpumiem. Tāpat ir izveidota arī Godīguma un Integritātes līdzinieku izglītotāju grupa (*Honesty and Integrity Peer Educators*), kas katru semestri piedāvā apmācību par akadēmisko ētiku, kā arī piedalās kā konsultatīvie padomdevēji sēdēs (Kanzasas universitātes mājas lapā).

Arī citās universitātēs (Kolegeitas universitāte, Stenfordas universitāte, Trinitī universitāte) ir līdzīgi – studentam jānod solījums būt godīgam, pretējā gadījumā sagaida nopietnas sekas, kas pielīdzināmas tiesas procesam, visi studenti ir plaši informēti par sankcijām, informācija atrodama gan studentu rokas grāmatās, gan mājas lapā un uz vietas augstskolā.

Ņūkāstlas (Apvienotā Karaliste) universitātes studentiem tās bibliotēkas mājas lapā (*Newcastle University Library* mājas lapā) atrodama plaša informācija par akadēmisko negodīgumu – gan skaidrojums, gan padomi, kā izvairīties. Dotas norādes uz saitēm, kurās atrodama papildus informācija. Šeit īpaši netiek uzsvērtas sankcijas, kas sagaidāmas par akadēmiski neētisku rīcību, taču nopietni izklāstīts, kā rīkoties un kādēļ. Pēc studentu rokasgrāmatas datiem 2005./2006 mācību gadā (*Handbook, 2005/2006*) pirmajā mācību gadā studentiem iespējams iziet kursu “Akadēmiskais godīgums. Kā to nezaudēt.” (*Academic integrity and how not to lose it!*), kurā ar prezentāciju, uzdevumu un diskusiju palīdzību tiek veidota sapratne par šiem ētikas jautājumiem. Arī Vestminsteres universitātē Londonā (*University of Westminster* mājas lapā) mājas lapā izskaidrots viss par akadēmiskajām vadlīnijām, akadēmisko ētiku ieskaitot. Akadēmisko regulāciju rokasgrāmatā (*Handbook of Academic Regulations, 2005*) nosaukti precīzi pārkāpumi un to sodi, kas ar nelielām atšķirīgām niansēm atbilst sodiem Ziemeļamerikas augstskolās. Par citām Eiropas valstu nostājām attiecībā pret akadēmisko negodīgumu, ziņas visiem pieejamos resursos nav atrodamas, no tā secināms, ka ētikas normas netiek pieprasītas tik stingri kā Ziemeļamerikas augstskolās.

Latvijā vairumā augstskolu akadēmiskās ētikas normas tiek pieminētas Iekšējās kārtības noteikumos vai citos regulējošajos aktos, taču reālu gadījumu, kad tiktu pielietotas šajos noteikumos minētās sankcijas, ir ļoti maz (lai arī Edgara Kabatiņa, Anša Valdovska un Ilzes Miķelsones pētījums liecina, ka pārkāpumi notiek). Precīzs Akadēmiskās ētikas ievērošanas nolikums atrodams Vidzemes augstskolā, vispārīgi ētikas kodeksi ir arī LLU, augstskolā “Attīstība” un Rēzeknes augstskolas darbiniekiem. Statistika par pārkāpumiem tiek apkopota tikai Rīgas Ekonomikas augstskolā. Latvijā mācībspēkiem vairāk ir

teorētiskas un vispārīgas idejas, kā cīnīties pret akadēmisko negodīgumu, taču, kā novērst esošo situāciju, redzams tikai pāris augstskolās. Turpretī Ziemeļamerikas augstākajās izglītības iestādēs akadēmiskās ētikas pārkāpums tiek pielīdzināts likumpārkāpumam, kam seko nopietns tiesas process augstskolas ietvaros. Eiropā Apvienotajā Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Karalistē akadēmiskās ētikas realizācija atšķiras ar niansi, ka tā tiek vairāk skaidrota un doti ieteikumi, kā izvairīties no pārkāpumiem, lai gan noteikumi ir vienlīdz bargi ar Ziemeļamerikas praksi.

3. Ieteikumi augstskolām, lai izvairītos no akadēmiskās ētikas pārkāpumiem

Sociālantropologs Klāvs Sedlenieks (Sedlenieks, 13.02.2002.) iesaka “Piecus veidus, kā uzbrukt plaģiātismam” – pirmkārt, nepieciešami skaidri definēti noteikumi, lai skaidrotu augstskolas nostāju šajā jautājumā. Sankciju bargumam jāspēj studentus atturēt no negodīgas rīcības. Noteikumos jāparedz, ka arī docētāji un zinātnieki var pārkāpt akadēmisko ētiku. Līdzīgu viedokli pauž arī Laila Pakalniņa (06.02.2002.: 2) – Latvijas augstskolās trūkst akadēmisko principu, tādējādi plaģiātisms rodas kā “nekvalitatīva studenta un nekvalitatīva pasniedzēja sadarbības izprovocēta parādība”. Otrkārt K. Sedlenieks (Sedlenieks, 13.02.2002.) uzskata, ka jānodrošina studentu un docētāju informētība par augstskolas nostāju plaģiātisma jautājumā. Nepieciešams piedāvāt studentiem iespēju apgūt šīs zināšanas īpašosursos vai arī izdot rokasgrāmatu. Treškārt, docētājiem studenti nepārtraukti ir jāuzrauga. Studentiem jābūt apziņai, ka viņu darbi tiks rūpīgi lasīti, bet pasniedzējiem jābūt zināšanām, kā atpazīt plaģiātu. Ceturtkārt, jāpārskata veids, kā studentiem tiek uzdoti rakstiskie pārbaudes darbi. Docētājiem jāapzinās savas iespējas korekti izlabot darbu, jāseko līdz kvalitātei, nevis kvantitātei. Piektkārt, pašiem studentiem jāpieprasa, lai viņu darbi tiktu pienācīgi izlasīti, lai būtu dots paskaidrojums par vērtējumu (Sabiedriskās politikas portāls, 13.02.2002.).

Arī Rasels Hants (Hunt, 2002:1-5) uzsver, ka docētājiem jāizdomā radošāki uzdevumi, kas mudinātu studentus domāt, nevis akli norakstīt. Vēl augstskolai ir jāveicina sistēma, kurā svarīgas būtu iegūtās zināšanas, nevis motivācija ir atzīmes, iegūtie kredītpunkti un diplomi.

Patrīcija A. Hatone (Hutton, 2006:171) ir izpētījusi empīriskos pierādījumus no sociālajiem un individuālajiem faktoriem, kas, šķiet, ietekmē krāpšanās pielietojumu un dod teorētisku kontekstu trim idejām: pirmkārt, studenti krāpjas, jo izsver iegūstamos labumus un iespējamās zaudējumus, saprotot, ka ir ļoti zema iespēja tikt pieķertam, otrkārt, krāpšanās ir saistīta ar tā saukto “nenovērojamo” (*unobservable*) uzvedību, treškārt, informācijas no citiem studentiem par negodīguma pieļaujamību un izplatību, arī veicina krāpšanos (Hutton, 2006:171). Līdz ar to autore ir izstrādājusi ieteikumus pedagogiem: ētika jāizskaidro jau pirmajā kursā, var veidot komandas un lomu spēles vieglākai uztverei un diskusijai, vadībai regulāri jākontaktējas ar docētājiem – jārunā par pārkāpumiem, sodiem, studentu izpratni, agrākajiem krāpšanās gadījumiem, radošajiem veidiem, kādos krāpjas, jāveido stingri noteikta klases un pārbaudes darbu vide, savukārt docētājiem jāizstrādā savs pasniegšanas stils, kurā vienlaikus tiek stingri formulēta nostāja ētiskajos

jautājumos, gan arī veido ciešāku kontaktu ar studentiem – vairāk līdzdalības, lai studenti justos novērtēti, jāveicina individuālā atbildība, nevis grupas domāšana un pakļaušanās spiedienam (Hutton, 2006:174-175).

Centrs par akadēmisko godīgumu (The Fundamental Values of Academic Integrity, 1999: 10) klāt jau iepriekšminētajām rekomendācijām plaģiātisma un citu akadēmiskās ētikas pārkāpumu novēršanai uzsver, ka rīcības politika un procedūras vispirms jāievēro vadībai un docētājiem, tikai pēc tam to var prasīt no studentiem, tiem, kas ievēro akadēmiskās ētikas prasības, jānodrošina atbalsts, sistēmai, kas nosaka sodus pārkāpumu gadījumā, jābūt ne tikai skaidrai un visiem pieejamai, kā tas aprakstīts citos avotos, bet arī vienlīdzīgai, jāseko līdzī augstākās izglītības un tehnoloģiju attīstības tendencēm, kā arī regulāri jānovērtē politikas efektivitāte, tā jāatjauno un jāuzlabo.

Sūzana A. Džonsone un Melisa Mārtina (Johnson, Martin, 2005: 49) iesaka konkrētākus jau klases vidē lietojamus padomus: pārbaudes darbu laikā vērot studentus, studentu mantas noteikt atstāt klases priekšā vai aizmugurē, veidot vairākas eksāmena versijas, izmantot datorprogrammas, lai identificētu plaģiātus, vai arī meklēt parastajos interneta meklētājportālos.

Vēl derīgi ieteikumi docētājiem ir izveidot savu Ētikas kodeksu, pat ja augstskolā tāds nepastāv, diskutēt par izmantojamo avotu vērtēšanas kritērijiem, atrast padomdevēju par interneta tehnoloģijām, izvairīties no pārāk brīvi noteiktām vai gadu no gada vienādām patstāvīgo darbu tēmām, uzdot klasē veicamus darbus un vēlāk salīdzināt tos ar mājās veiktajiem, likt studentiem iesniegt fotokopijas vai lejupielādētos materiālus no izmantotajiem avotiem, kā arī aprakstu par meklēšanas stratēģiju. (Viskonsinas-Medisonas universitātes bibliotēku mājas lapa).

Džūlijas J.K.H. Raiena (Ryan, 1998) iesaka pievērst uzmanību satura stila maiņai, jo studenti bieži plaģiatizēto darbu saliek kopā no vairākiem, trūkstošām atsaucēm, šai gadījumā students var norādīt uz literatūras sarakstu, taču docētājam vajadzētu sīkāk pārspriest izmantotos materiālus un darbā ievietotās idejas, ja students to nespēj, tad jāsecina, ka darbs ir plaģiāts, tāpat jāpievērš uzmanība, vai atsauces nav viltotas – pierakstītie avoti nemaz neeksistē.

Sanita Jemberga (Jemberga, 13.02.2002.) klāt augstākminētajiem ieteikumiem, atzīmē nepieciešamību pēc studentu darbu elektroniskajiem reģistriem, ko vajadzētu izveidot visās fakultātēs.

4. Atsauksmes uz publikācijām par akadēmisko ētiku

Lai apskatītu, kādas ir sabiedrības domas, tiks apskatītas lasītāju diskusijas četros Latvijas interneta portālos: Apollo un TVNET (Līgas Greiškāles raksts „Izdevīgais un neizbēgamais plaģiātisms” „Latvijas Avīzē”, 07.03.2006.), Latvijas Universitāte (Gitas Liepiņas raksts „Universitātes Avīzē” „Intelektuālās nabadzības apliecība - plaģiātisms”, 12.11.2004.), Sabiedriskās politikas portāls (Klāva Sedlenieka publikācija „Latvijas augstskolas kā korupcijas kalves”, 23.01.2002.). Šie portāli izvēlēti, jo aptver plašu auditoriju, portāli TVNET un Apollo pēc TNS Latvia datiem (Krauklis, n.d.) 2005. gada rudenī atradās attiecīgi 6. un 9. vietā pēc apmeklētāju skaita, LU mājas lapu apmeklē tās mērķauditorija – esošie un topošie studenti, bet Sabiedriskās politikas portālu – cilvēki, kas interesējas par politiskajiem un citiem procesiem Latvijā.

Komentāros dominē viedoklis, ka pie plaģiātisma vainojami docētāji un Latvijas izglītības, kā arī ekonomiskā situācija vispār. Kopumā no visiem 138 apskatītajiem komentāriem, 48 jeb 34,8% lasītāji vainoja pasniedzēju paviršo attieksmi, kad „darbi tiek lasīti „pa diagonāli” vai tikai pāršķirstīti” (es, 31.01.2006. 07:47, TVNET portāls), docētāji paši „lasa savu lekciju burtiski vārds vārdā, atskaitot kādas grāmatas tekstu” (trollis, 23.01.2002. 15:08, Sabiedriskās politikas portāls), „uzdotās referātu tēmas ir līdz absurdām vispārīgas un jēlas” (Redzijs, 30.01.2002. 19:21, Sabiedriskās politikas portāls), tiek minēti konkrēti piemēri no Latvijas Universitātes notikumiem: „Tajā pašā SZF strādā asociētais profesors Runcis – dažus gadus atpakaļ viņu pieķēra plaģiātā (..) un kas notika? Laikam nekas, jo par asociēto profesoru viņu ievēlēja tik un tā.” (anonīms, 06.02.2002. 00:38, Sabiedriskās politikas portāls), „pasniedzēji paši nereti izmanto studentu referātus kā savējos” (jojo, 13.11.2004. 10:02, Latvijas Universitātes mājas lapa.), „pasniedzēji izlasa pirmo rindkopu un pēc tā arī izliek atzīmi, paši vēl skaļi pasaka pirms tam par to” Čmoriks >> LU, 07.03.2006. 16:27, Apollo portāls), „spiedējs dabū labu atzīmi – arī citiem stimul darīt tāpat” (Marta, 07.03.2006. 10:14, Apollo portāls), tad arī “ar kompī uztaisītu špikeru tu esi teicamnieks, bet godīgais ir stulbenis, jo nekad neiemācīsies tik perfekti kā spiedējs” (komentāru autori saņem, 31.01.2006. 13:21, TVNET) docētāji esot arī neobjektīvi – “tiek spriests pēc viņu vecākajiem brāļiem māsām” vai arī meiteņu kursā vienīgais puisis “tiks cauri sveikā, kaut ar diezgan nepilnīgiem darbiem” (tas tā ir, 31.01.2006. 17:11, TVNET). Daži min arī otru pusi – docētāji tā rīkojas, jo ir liels studējošo skaits un zemas algas – „pie labākās gribas fiziski nevar izlasīt un iedziļināties” studējošo darbos (Sancha, 23.01.2002. 11:46, Sabiedriskās politikas portāls).

Studentu zemā sociālā nodrošinātība ir otrs biežāk minētais iemesls. Studenti ir spiesti mācīties neklātienē un reizē strādāt, līdz ar to studijām atliek par maz laika un talkā nāk plaģiātisms.

Latvijas izglītības sistēmas problēma esot tā, ka „lekcijas tiek bezjēdzīgi atsēdētas un diploms nopirkts piecu gadu laikā, jo augstskolai galvenais ir nopelnīt un saglabāt maksimāli augstu studējošo skaitu” (Aiga, 23.01.2002. 18:23, Sabiedriskās politikas portāls), “ne vienmēr to, ko iemācās augstskolā, var pielietot praksē” (3s, 02.02.2006. 22:38, TVNET). Netiek izprasta studiju jēga – censties zināšanu dēļ, nevis diploma vai atzīmes (shua, 31.01.2006., 19:53, TVNET).

Arī redzamais sabiedrībā – medijos, politikā – liecina, ka zagšana ir pieņemama, ka plaģiātisms nav pārkāpums. Taču arī tiek izteikta doma, ka no šādiem uzskatiem veidojas mūsu “nākamā un potenciālā valsts ierēdņa izpratne un attieksme par godīguma un taisnīguma normām” (Sancha, 23.01.2002. 11:46, Sabiedriskās politikas portāls). Daudzi plaģiātismu neuzskata par pārkāpumu, ja savs darbs tiek veidots no vairākiem svešiem darbiem, nenododot atsauces: “Kurš teica, ka plaģiātisms ir slikti? Tas ir tikai veikls darbs ar informāciju.” vai arī uzskata, ka “galarezultāts ir sasniegts un vienalga kādiem līdzekļiem” (ruta, 31.01.2006. 08:15, TVNET) – ja cilvēku nepieķer, viņš nav vainīgs. Vairāki viedokļi izskan par to, ka, arī zagtu darbu pārveidojot savām vajadzībām, tiek ieguldīts liels darbs “no četriem sviestiem uztaisīt vienu kaut cik jēdzīgu” (rika, 31.01.2006. 20:53, TVNET), reizēm pat “vieglāk ir rakstīt pašai” baisās kvalitātes dēļ (Inta, 31.01.2006. 09:32, TVNET).

Tāpat cilvēki agresīvi izsakās par pašplaģiātisma būtību. Nav izprotama pati definīcija: “Paša darba neatļauta izmantošana iespējama tikai cilvēkiem ar personības dubultošanos” (no malas, 31.01.2006. 11:08, TVNET), tiek jautāts, kā ir “slaveno rietumu profesoru publikācijām”, kur agrāk izmantotas idejas tiek tālāk papildinātas un attīstītas (Nicole, 12.11.2004. 16:29, LU mājas lapa).

Interesanti, ka cilvēku viedokļos reti tiek pieminēts, ka akadēmiskie pārkāpumi būtu vērtējami no morālā viedokļa, visvairāk apspriež iemeslus, kas izriet no dzīves un arī sekas, kas ir praktiska, nevis ētiska lieta. Visprecīzāk to pasaka “skolnieki”: “Plaģiātisms ir nožēlojams un ļauniedarbīgs tieši no racionālā viedokļa, jo būtībā plaģiators nepaņem (..) zināšanas, vienkārši izšķiež savu laiku bezjēgā. (..) morālais aspekts ir pārāk slidens jautājums, katram mums pašam sava sirdsapziņa, lai tā tad arī ir tas Dievs. Ne es. Ne Jūs.” (skolnieki, 24.01.2002. 17:48, Sabiedriskās politikas portāls).

Lai gan brīžiem izskan viedokļi, ka šī ir „sen izmalta un apspriesta tēma” (Students, 31.01.2006., 11:15, TVNET), visiem tāpat vienalga (hm, 31.01.2006. 15:40, TVNET), liela daļa dod arī risinājumus, jo apzinās plaģiātisma nodarīto postu – “cilvēka aprobežotību” (essay, 15.11.2004., LU mājas lapa) un reālu zināšanu trūkumu (Burvis, 31.01.2006. 10:35, TVNET). Tiek ieteikts izmantot cita veida mācību metodes, iespējams, pat atteikties no referātu rakstīšanas, tā vietā izvēloties eseju vai citu radošu pieeju (docente, 09.03.2006. 13:58, Apollo portāls), kādā students būtu spiests izteikt savas domas, jo šobrīd „Latvijas sabiedrība nespēj argumentēti diskutēt (..), nekas vairāk par tendenciozām, citreiz vispārzināmām frāzēm nav sagaidāms” (Silva, 23.01.2002. 12:44, Sabiedriskās politikas portāls). Tiek minēts arī, ka augstskolām vai pat valstiskā līmenī „jādeklarē sava politika attiecībā uz zagļiem” (Silva, 23.01.2002. 11:17, Sabiedriskās politikas portāls), jāiegādājas datorprogrammas zagļu noteikšanai (vasja, 02.02.2006. 18:12, TVNET), studentus jāuzņem pēc intelekta līmeņa (Profesors, 07.03.2002. 11:04, Apollo) un prasmēm (asoc.prof.>>Profesors, 07.03.2002. 12:57, Apollo), nevis zināšanām, kas bieži nav adekvātas, „jāmaina vērtēšanas sistēma, stipri palielinot studenta kontaktu intensitāti ar pasniedzēju, palielinot patstāvīgo darbu un pētījumu daļu studentu mācību procesā” (Kalle, 07.03.2002. 11:35, Apollo), pašiem jācīnās par savām tiesībām uz darbu adekvātu novērtējumu un paskaidrojumu no pasniedzēju puses (saule, 15.11.2004. 10:54, LU mājas lapa), darbus iesniedz arī elektroniski (Sa, 31.01.2006., 12:05, TVNET).

Galvenie argumenti par labu akadēmiskajam negodīgumam ir situācija mācību iestādēs – docētāju neieinteresētība, studiju programmu vienmuļība, vērtēšanas sistēma un tamlīdzīgi. Šie viedokļi dominē visos komentāros. Daudz mazāk tiek pieminēti argumenti par labu godīgumam – mācīties zināšanu dēļ, gūt pieredzi un rīkoties saskaņā ar sirdsapziņu.

5. Metode

Lai atbildētu uz izvirzītajiem pētījuma jautājumiem, tika veiktas fokusgrupu diskusijas. Metode izvēlēta, jo nepieciešams iegūt plašus viedokļus un attieksmes, kas nav iespējams ar anketēšanas palīdzību.

Tā kā ievadā tika noteikts, ka pētītas Latvijas augstskolas ar sociālo zinātņu novirzienu, tad no visām Latvijas augstskolām, kopskaitā 62 (ieskaitot koledžas, kur iegūstama pirmā līmeņa augstākā izglītība, un ārvalstu augstskolu filiāles), no kurām septiņām nav uzrādītas mācību programmas, pēc Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centra datiem (AIKNC mājas lapa), tika izvēlētas trīs augstskolas no 38 iespējamajām (AIKNC mājas lapas dati) ar sociālo zinātņu novirzienu – divas reģionālās augstskolas – Vidzemes augstskola (ViA) un Latvijas Lauksaimniecības universitāte (LLU), jo abās ir atšķirīgs studentu skaits un nostāja akadēmiskās ētikas jautājumos, un kā trešā izvēlēta Latvijas Universitāte (LU) – augstskola ar vislielāko studentu skaitu.

Šajās augstskolās ar Studentu pašpārvalžu palīdzību (izņemot ViA, kur studenti tika aicināti personīgi) tika izziņots aicinājums piedalīties fokusgrupu diskusijā.

Diskusija (skatīt 1.pielikumā) sastāv no četriem situāciju aprakstiem, kurus studenti tika lūgti komentēt, tiem sekoja arī precizējoši jautājumi, noslēdzošais jautājums pēc visu situāciju aprakstiem tika uzdots par kopējo akadēmiskās ētikas raksturojumu.

Rezultātā tika iegūti viedokļi no trim studentu grupām. Pētījuma dalībnieku skaitu, kursu, dzimumu un studiju programmu skatīt tabulā.

Studiju virziens	Vidzemes augstskola		Latvijas Lauksaimniecības universitāte		Latvijas Universitāte
	Komunikācija un sabiedriskās attiecības	Politoloģija	Organizāciju un sabiedrības pārvaldes socioloģija	Iestāžu un uzņēmumu ārējie sakari	Komunikācijas zinātne
Skaits	2	5	1	4	6
Vīrieši	0	3	0	1	1
Sievietes	2	2	1	3	5
1. kurss	2	3	0	1	4
2. kurss	0	0	1	3	0
3. kurss	0	2	0	0	2
Kopā (studentu skaits)	7		5		6

Studentu fokusgrupu raksturojums.

Iegūtās diskusijas apkopotas pēc kontentanalīzes metodes ar šādiem analīzes kritērijiem:

1. Iemesli akadēmiski negodīgai rīcībai.
2. Docētāju loma akadēmiskajā negodīgumā.
3. Uzskati par situāciju Latvijā un sabiedrībā saistībā ar akadēmisko godīgumu.
4. Situācija fokusgrupas studentu augstskolā.
5. Akadēmiskās ētikas atšķirības dažādās profesijās un zinātnēs.
6. Ētikas izpratne.
7. Ieguvumi, esot godīgam.
8. Ieguvumi, esot negodīgam.
9. Argumenti pret negodīgumu.
10. Akadēmiskās ētikas pārkāpumi un to noliegums studentu izpratnē.
11. Risinājumi akadēmiskās ētikas problēmām.

6. Rezultāti un diskusija

Izvērtējot iegūtos interviju materiālus, tika izvirzīti analīzes kritēriji, pēc kuriem kategorizēt studentu atbildes, lai iegūtu precīzus viedokļus. Interviju atšifrējumus skatīt 2., 3., 4. pielikumā.

6.1. Iemesli akadēmiski negodīgai rīcībai.

ViA kā galvenos iemeslus nosauc to, ka nav redzama jēga mācīties, atkarīgs no priekšmeta, jo “vēl joprojām ir priekšmeti, kur pārbauda konkrētas zināšanas” – faktus, punktus, ne sapratni, grūti ieiet augstskolas sistēmā, uzreiz pēc vidusskolas, to atzīst arī 3. kursa studenti, vidusskolā reti kur prasa atsauces, kā arī darbu veidi ir citādāki – vairāk vērtē tavas domas, nevis citu autoru materiālus, nereti svarīgāks ir nevis darba saturs, bet tas, kā spēj pārliecināt, noprezentēt darbu, tāpat negodīguma iemesls ir mūžīgais laika trūkums, kas raksturīgs lielākajai daļai studentu, diezgan reti pieķeršanas gadījumi, īpaši par datu izdomāšanu runājot, studentiem ir radies iespaids, ka viņiem pašiem nevar būt savu domu – obligāti prasa atsauci. LLU min priekšmetu specifiku un striktās docētāju prasības, kad mācību vielu prasa “vārds vārdā”, tāpat arī principu “kas nav aizliegts, tas ir atļauts” – ja pasniedzējs kā īpaši nepiesaka, ka akadēmiskai negodīgums ir nepieļaujams, tad to drīkst darīt. LU, vērtējot situāciju, kad kāds students noraksta no otra, uzskata, ka studentiem trūkst atbildības sajūtas, iemesli ir arī slinkums un darbs, kas Latvijas apstākļos ir neizbēgams, ja vēlas izdzīvot, tāpat problēma ir tā, ka akadēmiskā godīguma standarti sabiedrībā ir ļoti nonivelējušies, tādēļ pārkāpt šīs ētikas normas kļuvis par pierastu lietu, pie tam šī paša iemesla dēļ manāma, studentuprāt, ļoti negatīva tendence – tie, kas ir godīgi, nereti tiek nonicināti, jo ir izveidojusies ētikas normām pretēja situācija – sliktais ir tas, kurš nešpiko, nedod norakstīt un tamlīdzīgi, pie vainas ir arī docētāji, kas nav spējuši panākt, ka cilvēks strādā, nevis noraksta, tāpat mācību vielas apjoms esot par lielu, pat cītīgi mācoties, nav iespējams zināt visu, augstskolā māca teoriju, nevis praktisku pielietojumu, studenti vēlas iegūt labākas atzīmes, kaut vai lai celtu pašapziņu, arī LU studentiem ir radusies izpratne par augstskolas sistēmu, ka šeit tiek prasītas tikai citu autoru domas, nevis savējās, tāpēc arī “pazūd atsauces”, vairāki studenti gan LU, gan ViA pat uzskata, ka pārāk daudzu atsauču lietošana darbā veido to vizuāli nepievilcīgu, līdz ar to neliek atsauces tik daudz, cik nepieciešams, kā akadēmisko negodīgumu veicinošs faktors tika minēts arī portāla “Atlants.lv” pastāvēšana, jo jau ar to vien tiekot pieļauta doma, ka kāds šos darbus var izmantot negodīgos nolūkos.

Studentu nosauktie iemesli būtībā sakrīt ar speciālistu domām literatūras apskatā un interneta publikāciju komentāru autoru nosaukto. Galvenā atbildība par akadēmiskās pārkāpumiem jāuzņemas augstskolai un pašiem studentiem.

6.2. Docētāju loma akadēmiskajā negodīgumā.

Docētājs ir pirmais, kas izvērtē situāciju akadēmiskā pārkāpuma gadījumā – tā uzskata ViA studenti, tāpēc ļoti svarīgi ir ievērot objektivitāti. Diemžēl daudzkārt studenti ir saskārušies ar situāciju, kad docētājs nav objektīvs – pastāv tā sauktie “mīluļi”, kas ir tuvākās attiecībās ar viņu un līdz ar to šie cilvēki nekad netiekot sodīti. To atzīst arī LLU studenti – šāda šķirošana “vienmēr bija un būs”. ViA studenti apgalvo, ka esot arī docētāji, pie kuriem galvenais ir pasniegšanas veids, nevis darba saturs, tāpat ne visi vienādi ievēro akadēmiskās ētikas vadlīnijas – šādu viedokli izsaka visās trijās augstskolās.

Docētāja loma ir nozīmīga, ir manāmi arī pārkāpumi, taču kopējais viedoklis nav tik negatīvs kā interneta atsauksmēs. Ļoti bieži tiek minēts, ka, esot godīgam pašam, problēmas neradīsies arī ar docētājiem.

6.3. Uzskati par situāciju Latvijā un sabiedrībā saistībā ar akadēmisko godīgumu.

LU studenti īpaši uzsver Latvijas ekonomisko situāciju, kad studentam, lai izdzīvotu, ir jāstrādā, līdz ar to cieš mācības vai arī tiek pārkāpta akadēmiskā ētika, kas esot visbiežākais variants, līdz ar to, iespējams, docētāji kaut kādā veidā varētu nākt studentiem pretī, lai arī tas nav attaisnojums būt negodīgam, bet “katra situācija ir citādāka”, visā sabiedrībā ir diezgan vienaldzīga attieksme pret ētikas jautājumiem, tāpēc arī tos reti cenšas risināt, trūkst izpratnes par intelektuālā īpašuma autortiesībām, ka vārds, informācija arī ir vērtība, un uz cita darbu ir jāatsaucas. ViA un LLU studenti savos uzskatos ir vēl kategoriskāki – situācija Latvijas vidusskolās un augstskolās esot dramatiska. ViA studenti min, ka viņu augstskola to cenšas risināt, taču LLU studenti šos akadēmiskās ētikas jautājumus uzskata par nerisināmiem, jo tā “bija un būs”.

Kopumā studentu viedokļos izskan negatīvs Latvijas situācijas vērtējums – ētikas jautājumos ir neliela izpratne, kas arī varētu būt par iemeslu izplatītajam negodīgumam.

6.4. Situācija fokusgrupas studentu augstskolā.

ViA studenti, īpaši pirmais kurss, uzsver, ka akadēmiskās ētikas jautājumi tiek risināti ļoti stingri un studenti tiek pat iebiedēti, kas neesot pareizi, reizēm esot sajūta, ka tas tiek darīts tīši, lai celtu augstskolas prestižu, augstskolas mēģinājums stāstīt par

akadēmisko darbu veidošanu ar īpaša kursa pasniegšanu neesot izdevies, jo kaut ko iemācīties varot tikai “vienkārši rakstot”, par to, vai arī citi augstskolas mēģinājumi veidot akadēmiskā godīguma kultūru ir veiksmīgi, domas dalās – daži apgalvoja, ka tas līdzot tikai Komunikāciju un sabiedrisko attiecību nodaļai, kā arī politoloģijas studentiem, pie tam arī ne visiem jo, piemēram, programmā “Tūrisma organizācija un vadība” par vārdiem “akadēmiskā ētika” pat neesot dzirdējuši, iespējams, tas saistīts ar veicamo darbu veidu – vairāk esot aprakstoši uzdevumi, nevis analītiski un akadēmiski, tas viss kopumā situāciju neatrisina, taču daļa studentu uzskata, ka pozitīvas pārmaiņas tomēr notiek.

LLU, šķiet, trūkst informācijas par akadēmisko prasību ievērošanu, jo studenti apgalvo, ka vienotie noteikumi tiek mainīti katru gadu, pie tam katram docētājam esot savas atšķirīgās prasības un noteikumi, kas nereti tiek pateikti tikai pēc darba nodošanas. Studenti nebija dzirdējuši, ka universitātes noteikumos ierakstīto punktu par godīgumu kāds realizētu arī praksē – ne augstskolas vadība, ne paši studenti, kas to varbūt pat nepamana. Docētāji stāsta par saviem skolas laikiem un akadēmiskās ētikas pārkāpumiem, iespējams, tādēļ rodas sajūta, ka tas ir pieļaujams. Kāds no studentiem pat apgalvoja, ka neesot tādu cilvēku, kas ir pabeiguši augstskolu bez špikošanas, svešu darbu nodošanas un tamlīdzīgi.

LU biežākās soda sankcijas akadēmiskās ētikas pārkāpumiem ir “pakratīšana ar pirkstu”, tad seko izraidīšana no auditorijas vai nosēdināšana izolēti no visa kursa, taču iespējams arī eksmatrikulēt, šādi gadījumi bijuši pirms pāris gadiem, taču nelielā skaitā, jo “svarīgāk ir izskaidrot, lai tas neatkārtotos, nevis sodīt uz visiem laikiem”. Ļoti strikti tiek ievērota atsauču sistēma, studenti šo nosauc par “sāpīgu tēmu”, jo nepareizs noformējums, kurā trūkst kādas garumzīmes vai punkta, tiek vērtēts daudz zemāk, kas neesot īpaši godīgi, jo galvenais esot “lai var atrast, kur ņemta informācija, nevis forma”. Taču no otras puses studenti izprot, kādēļ nepieciešamas atsauces – kā cieņa pret izmantoto avotu. Pirmais kurss stāstīja, ka ļoti noderējis Akadēmiskās rakstības kurss, jo nekur citur par darbu pareizu noformēšanu netika stāstīts, pat Universitātes noteikumus katrs docētājs interpretē pēc savām domām, tāpat kā LLU.

Akadēmiskās ētikas realizācija daļēji atšķiras no literatūras apskatītā. LLU, neskatoties uz pieņemto Ētikas kodeksu un Iekšējās kārtības noteikumiem, pārkāpumi ir bieži un netiek ierobežoti. ViA tā tiek ievērota stingri, tāpat kā aprakstīts literatūras pārskatā, bet LU, neskatoties uz to, ka par akadēmisko ētiku minēts tikai Kārtības noteikumos, ir ļoti labi informēti par iespējamajām sekām un ētikas nozīmi.

6.5. Akadēmiskās ētikas atšķirības dažādās profesijās un zinātnēs.

Studenti gan ViA, gan LU ir vienprātīgi atzīst, ka ētikas normas atšķirīgās profesijās un zinātnēs nav vienādas. Eksaktajās zinātnēs ir vieglāk nošpikot, jo jāzina “tikai formulas” – tā ViA studenti, bet no otras puses “kurš vēlētos iet pie ārsta, kas špiko?”, arī LU uzskata, ka daudzās profesijās ir ne tikai jāizprot mācītais, bet arī jāzina precīzi fakti. Tādēļ vērtēt akadēmisko ētiku visām specialitātēm vienādi nebūtu pareizi.

6.6. Ētikas izpratne.

Studenti visās augstskolās bieži min ideālo situāciju, kas ir vēlama, taču praksē diemžēl nerealizējama. Piemēram, LLU students uzskata, ka viņam kā docētājam špikošana būtu nepieļaujama, bet ikdienā viņš to pats ļoti bieži darot. ViA uzsver studentu dažādo attieksmi pret mācību procesu – visi priekšmeti būtu jāuztver vienādi, bet notiekot šķirošana, piemēram, “angļu valodā akadēmiskā ētika jau nav tik svarīga, jo māca pašu pamatus, gramatiku, vārdiņus”. Tāpat jebkuram pārkāpumam esot vairākas pakāpes un visu nedrīkst vērtēt vienādi – atsauču trūkums nav tik smags pārkāpums kā plaģiātisms. Šāds uzskats ir arī LU. Vēl ViA studenti domā, ka ļoti svarīga ir pašu studentu izpratne par pārkāpumu, kā arī pasniedzēju objektivitāte, ētikas robežas ir neiespējami noteikt, jo katram cilvēkam ir savi uzskati par labo un slikto. Tā domā arī LU – pat akadēmiskās ētikas definīcija nav īsti skaidra, tieši tāpēc katrs to interpretē dažādi, galvenais, lai būtu ētikas izpratne “globālās” lietās studentiem, taču noteikti jāvērtē katra situācija, jo “labai draudzenei man nav žēl iedot norakstīt”, taču iedot darbu ne, jo par to draud eksmatrikulācija. Jāsecina, ka ļoti nozīmīga ir augstskolas nostāja akadēmiskās ētikas jautājumos.

LLU, jautājot, cik pieņemama ir špikošana atkarībā no tās veidiem, studentiem bija neizpratne par jautājuma būtību un tika saņemtas atbildes par špikošanas labākiem veidiem praktiskā pielietojumā. Atkārtojot jautājumu par citu studentu neētisku rīcību vēlreiz, studenti atbildēja, ka par to viņi nepiedomājot, jo “katrs domā tikai par sevi”, ir “vienalga, jo” ne jau viņš “tur sēž”. Par to, kas ir akadēmiskās ētikas pārkāpums, studenti atbildēja īsi: “Pārkāpums ir tikai tad, ja tevi pieķer.” Ja tas nenotiek, nekas slikts nav noticis. Tas, ka likumiski tas tomēr ir nepareizi izskan tikai viena studenta atbildē. Ja studentiem netiek aizliegts, pārkāpumi esot gluži vai pašsaprotami un viegli attaisnojami. Tas liecina, ka LLU studentiem nav izpratnes par akadēmiskās ētikas jautājumiem.

Ētikas jautājums, kā jau minēts literatūras pārskatā, ir neviennozīmīgs un ētiskās normas ir tikai vadlīnijas, nevis konkrēts rīcības plāns katrā situācijā, tā uzskata arī

aptaujātie studenti. Taču ētikas praktiskais pielietojums LLU krasi atšķiras no LU un ViA studentu viedokļa – šeit akadēmiskās ētikas pārkāpumi tiek uzskatīti par normu atšķirībā no ViA un LU, kur studenti apzinās negodīguma ļaunumu.

6.7. Ieguvumi, esot godīgam.

Par galveno motivāciju būt godīgam ViA studenti un LU nosauc to, ka vēlāk nerodas problēmas ne ar vērtējumu, ne morāliem apsvērumiem – “neviens neko tev nevar pārņemt”. Abās augstskolās min, ka iegūtajām zināšanām ir lielāka vērtība nekā negodīgumam, jo cilvēki mācās sev, nevis diplomam. No LU studentiem tiek minēts sirdsapziņas faktors – pašam ir mierīgāk un tiek veidota pozitīva saskarsme. LLU vienīgais ieguvums esot “apziņa, ka centies būt labāks”.

6.8. Ieguvumi, esot negodīgam.

Pārkāpjot akadēmisko ētiku, esot arī savi plusi. Visās augstskolās minēja, ka, veidojot špikerus pirms pārbaudes darba, reizē notiekot arī mācīšanās process, trenēta atmiņa, tādēļ bieži pat izveidoto neatļauto materiālu nemaz nevajag pielietot praktiski. To pat novērtējot docētāji, ja gadās pieķert – apgalvo LLU. LU min arī to, ka saspringtajā špikošanas brīdī, norakstītais fakts atmiņā paliekot “uz visu mūžu”, tas gan attiecināms uz tiem cilvēkiem, kas špiko reti.

6.9. Argumenti pret negodīgumu.

Studenti LU vairāk minēja ētiskus apsvērumus, ka tas ir negodīgums, pirmkārt pret sevi pašu, ka nav pareizi dzīvot arī uz citu rēķina, ka nedrīkst apelēt pie citu jūtām, ka jāapzinās savas iespējas, ka jādomā par iegūstamajām zināšanām, nevis atzīmi. ViA šie argumenti nebija tik izteikti, vairāk atklājās, ka akadēmiskā ētika tiek ievērota, jo tāda ir augstskolas prasība, ka vieglāk ir pašam uzrakstīt kvalitatīvu darbu, nevis nodot sliktu plaģiātu.

6.10. Akadēmiskās ētikas pārkāpumi un to noliegums studentu izpratnē.

ViA un LU min, ka cilvēks, kas noraksta no kāda noteikti ir pārkāpis akadēmisko ētiku, taču par to, vai jāsoda arī otrs cilvēks, no kura norakstīja, domas dalījās, jo it kā studenti tiek brīdināti iepriekš, tomēr cilvēcīgi tas liekas netaisni, LLU špikošanu no studentu viedokļa vērtē kā saprotamu un sodīt vajadzētu tikai to, kas špiko, taču no pasniedzēja viedokļa vainīgi ir abi. Plaģiātisms pārkāpums, pēc LLU studentu domām, ir

tikai tad, ja darbs tiek nodots neizmainīts, taču “saliekot kopā četrus darbus”, pilnīgi pieļaujams, pēc ViA un LU studentu viedokļa tas ir pārkāpums jebkurā gadījumā. ViA un LLU piebilda, ka, ja tiek paņemts kāda sveša darba fragments ar visām atsaucēm un attiecīgu literatūras sarakstu, tad tas neesot pārkāpums, jo atsauces esot pareizas, tikai ne savas, “kāda cita, gudrāka”. Runājot par atsaucēm, LU un ViA pauž viedokli, ka svarīgi, lai atsauces tiktu ievērotas. LU to pamato ar ētiskiem apsvērumiem – cieņa pret autoru un viņa ieguldīto darbu, ViA – lai nerastos nepatikšanas no docētāja puses. Taču docētājiem noteikti ir jāizvērtē, cik svarīgs ir atsauču noformējums un precizitāte – par to nevajadzētu sodīt. LLU studenti domā, ka sodīt par atsauču trūkumu vai nepilnīgumu nepavisam neesot pareizi, jo galvenais ir ieguldītais darbs, ir jādod iespēja labot situāciju. LLU datu izdomāšanu attaisno, izņemot vienu studentu no fokusgrupas, ViA daži studenti uzskata, ka nedaudz piedomāt datus ir pieņemami, taču vairums dalībnieku bija pret to, tāpat kā visi LU studenti. Realitātē gan ir bijuši gadījumi, kad laika trūkuma dēļ tas tiek darīts, taču, ar laiku rodas izpratne, ka izdomātam pētījumam zūd jēga un tu aplaupi pats sevi, negūstot pieredzi un zināšanas. ViA par konfidencialitātes principa neievērošanu izsakās nosodoši, jo pētījumā nedrīkst parādīties respondentu vārdi, taču viens no dalībniekiem bija pārsteigts, ka ekspertu intervijās situācija ir pretēja – šeit noteikti jāatsaucas uz informācijas avotu, lai neveidotos plaģiātisma situācija. LU un LLU studentu vidū valda uzskats, ka datu publicēšanu nosaka pats pētījuma dalībnieks. LU piemetina, ka par to gan jāvienojas pirms pētījuma norises. Respondentam vienmēr ir izvēle nepiedalīties pētījumā, ja viņu neapmierina prasītais, un ja viņš baidās atklāt visiem savu viedokli ar savu vārdu.

Akadēmiskās ētikas jautājumu izpratne studentu vidū nav viennozīmīga, kā jau secināts interneta publikāciju komentāru apskatā. Lielos vilcienos studenti apzinās akadēmiskās ētikas pārkāpumus, taču katru situāciju apskata dažādi, kad pārkāpums ir pieļaujams. Vienotas atbildes nav arī pašā studentu grupā augstskolas ietvaros.

6.11. Risinājumi akadēmiskās ētikas problēmām.

LLU studenti šādus ieteikumus nedod, jo uzskata, ka problēmu nav iespējams atrisināt. ViA un LU min docētāju un augstskolas nozīmi – vairāk praktisku piemēru, nevis sausu faktu, radošus uzdevumus, nevis precīzus datus, ļoti svarīgi ir ētikas principus mācīt jau no mazotnes, jo tad nav jāpiedzīvo “kultūršoks” kā ViA studentiem, atnākot no vidusskolām uz augstskolu, kur sastopas ar striktajām prasībām. LU min arī praktiskus piemērus no studiju dzīves – eksāmenos atļaut izmantot palīgmateriālus, lai informācijas vākšana notiktu legāli, nevis slepus, referātu un konspektu veidošana par akadēmiskās

ētikas jautājumiem, kas palīdz veidot to izpratni un nodarīto kaitējumu, speciālu kursu izveidošana (akadēmiskā rakstība), lai speciālisti stāstītu par pareizu rīcību, nevis jāmeklē informācija pie kolēģiem, kas nepārzina jautājumus. Izskanēja interesanta ideja plaģiātisma ļaunumu parādīt praktiski, rādot konkrētu piemēru uz kādu studentu un jautājot par sajūtām, kas rodas, kad tiek nozagts darbs. Tāpat LU ieteikumi ir stingrāki noteikumi un sodi, taču nepieciešams arī izskaidrot problēmas būtību, nevis tikai sodīt. kas rāda labu piemēru apkārtējiem, ViA studenti iesaka izveidot precīzākus ētikas pārkāpumu noteikumus ar precīzām definīcijām, lai izvairītos no neobjektivitātes, studentu solījumu līguma veidā, ka netiks pārkāpta akadēmiskā ētika, pauž arī sašutumu par publisko datoru serveri augstskolā, no kura iespējams nozagt daudzus darbus, vairāk nozīmes pievērst informēšanai, taču darīt to mierīgi un pakāpeniski, lai studentiem nerastos pretreakcija.

Studentu domas daļēji sakrīt ar ieteikumiem no literatūras pārskata. Dominējošais viedoklis ir veidot akadēmiskās ētikas izpratni jau no mazotnes, iemācot, ka arī vārds un informācija ir vērtība un īpašums. Šobrīd tam paralēli liela iniciatīva jāuzņemas arī augstskolai, akadēmisko godīgumu veicinot ar savu nostāju šajos jautājumos.

6.12.Diskusijas kopsavilkums.

Iemesli akadēmiski negodīgai rīcībai studentu izpratnē ir diezgan līdzīgi. Pirmkārt, tiek vainota augstskola un kursu saturs un pasniegšanas veids – pārāk lielais teorijas daudzums un faktu atprasīšana neveicina sapratni par mācību vielu, bet gan mudina rīkoties neētiski. Šeit jāpiebilst, ka LU un LLU ir savdabīga izpratne par akadēmiskajiem darbiem. Valda uzskats, ka augstskola uzdod darbus ar mērķi pārbaudīt spēju atlasīt citu autoru materiālus, taču ne savas domas un analīzi. Otrs biežāk minētais iemesls ir sabiedrības ietekme, jo uzskati par pareizo un nepareizo attiecībā uz akadēmisko vidi ir ļoti nonivelējušies – šis jautājums vairs netiek uzskatīts par problēmu, bet gan pašsaprotamu lietu, ko risināt ir grūti un nevajadzīgi. Pašu studentu vaina tiek pieminēta salīdzinoši nedaudz.

Par viedokļiem pret docētājiem iespējams izdarīt pieņēmumu, kas pētāms tālākajos darbos – pēc interneta komentāriem augstskolās ļoti nopietna problēma ir docētāju neprofesionalitāte, taču studentu diskusijās tas pilnībā neapstiprinās – šādi docētāji ir tikai kā izņēmums.

Latvijas augstskolu vidē un pati sabiedrība pēc pētījuma datiem (Kabatiņš, Valdovskis, Miķelsone, 2004) un studentu viedokļa diskusijās atbalsta negodīgu rīcību, tas kļuvis pieļaujams, taču pašu studentu attieksme diskusijās vērtējama kā akadēmisko

negodīgumu noraidoša, ar izņēmumu Latvijas Lauksaimniecības universitātē. Arī šo pieņēmumu iespējams pārbaudīt tālākos pētījumos. Tāpat, analizējot atbildes par akadēmiskās ētikas pārkāpumu iespējamajiem risinājumiem, jāsecina, ka LU un ViA studenti uzskata, ka tos var mazināt, taču LLU studenti domā, ka problēma ir mūžīga.

Augstskolas nostāja pētītajās trijās Latvijas augstskolās atšķiras – ViA studenti ir plaši informēti, pat iebiedēti nepārkāpt akadēmisko ētiku, tiek minēti konkrēti neseni piemēri. LU prasības arī ir stingras, taču no studentu diskusijām secināms, ka vairāk jūtama izpratne, ne tik vien zināmas formālās prasības, kas rakstītas noteikumos. LLU studenti par universitātes noteikumos rakstīto punktu par akadēmisko godīgumu izsakās nevērīgi un pauž viedokli, ka tā esot gandrīz visā augstskolā, arī docētāji nenoliedzot špikošanu, tas tikai esot jādara “nepieķerti”.

Pārsvārā argumenti būt godīgam tiek minēti tikai ViA un LU. Tie ir – mierīga sirdsapziņa gan pret sevi, gan citiem, ieskaitot docētājus, izbēgšana no soda, kā arī iegūtās zināšanas, nevis atzīme. Attiecībā uz špikošanu, tas ir, iepriekšēju gatavošanos izmantot neatļautus materiālus, studenti visās trīs augstskolās min argumentu, ka, šajā situācijā esot negodīgam, tiek gūtas zināšanas, tādēļ norakstīšana nav vērtējama tikai kā pārkāpums, bieži sagatavotie materiāli pat netiekot izmantoti.

Runājot par norakstīšanu, visu triju augstskolu studenti izteicās, ka sodīt to, no kura noraksta, nav īsti pareizi, kaut gan tādi ir noteikumi un docētājiem būtībā ir taisnība, taču špikošanu kā pārkāpumu atzina gan ViA, gan LU. LLU viedoklis – jāšpiko uzmanīgi, lai docētājs nepamanītu, tad tas nav pārkāpums. Pēc ViA un LU studentu domām, plaģiātisms visos gadījumos ir pārkāpums, taču LLU izskanēja doma, ka, saliekot kopā vairāku svešu autoru darbus, tas kļūst par tavu darbu, tādējādi nav uzskatāms un sodāms kā pārkāpums. Studenti vienprātīgi atzina, ka sodīt tikai par atsauču nepilnīgumu vai kļūdainu noformējumu, nav pareizi, lai gan šādi ir noteikumi, taču LLU studenti arī otrajā gadījumā – kad atsauču nav vispār – uzskata, ka pasniedzējam jādod iespēja labot, jo galvenais esot ieguldītais darbs. ViA atsauču nepieciešamību pamato ar augstskolas noteikumiem, LU – ar ētiskajiem apsvērumiem. Datu falsificēšanu pilnībā par pārkāpumu atzīst LU studenti, ViA apgalvo, ka nedaudz viltot trūkstošos datus, LLU – tas nav pārkāpums (izņemot vienam studentam bija pretējs viedoklis). Konfidencialitātes neievērošana ir pārkāpums ViA studentu uzskatos, LU un LLU domā, ka par datu publicēšanu lemj pats respondents, tādēļ pētnieks, aprakstītajā situācijā (skatīt 1.pielikumu) students, nav vainojams.

Iespējamie risinājumi negodīguma novēršanai minēti tikai ViA un LU studentu viedokļos. Tajos pausta augstskolas iniciatīva, veidot interesantākus un radošākus kursus,

daļa atbildības jāuzņemas docētājiem, jāpārdomā pasniegšanas veids. ViA īpaši uzsver, ka nepieciešama mierīga pāreja no vidusskolas sistēmas uz akadēmisko izglītību.

Galvenā tendence visās diskusijās – ētikas jautājumi ir ļoti strīdīgi un apskatāmi no dažādiem rakursiem. Pārsvarā studenti apzinās, kāda ir ideālā vai vismaz pareizā uzvedība, taču realitātē negodīgā rīcība bieži tiek pielietota, tiek meklēti attaisnojumi dažādām situācijām, kaut gan pēc ētikas kanoniem visi pārkāpumi mērāmi vienlīdz stingri. Daudzkārt tika saņemtas atbildes, kā vajadzētu būt, tomēr tūlīt seko piemērs no dzīves, kur tas neapstiprinās. Tas, iespējams, ir iemesls, kādēļ akadēmiskās ētikas jautājumi ir tik grūti risināmi.

7.Secinājumi

1. Ētikas izpratne literatūras pārskatā apskatītajos avotos un arī studentu diskusijās ir neviennozīmīga. Galvenie principi ir zināmi un noteikti, taču konkrētās situācijās viedokļi mainās. Vienotas izpratnes, kas ir akadēmiskās ētikas pārkāpumi, nav.
2. Galvenie iemesli negodīgai rīcībai akadēmiskajā vidē ir augstskolas vadības un docētāju attieksmē. Ja augstskola ir skaidri formulējusi savu nostāju akadēmiskās ētikas jautājumos un to ievēro arī visi docētāji, studentiem nebūtu iespējas pārkāpt akadēmisko ētiku.
3. Akadēmiskās ētikas pārkāpumus iespējams mazināt, ja paralēli izpratnes veidošanai sabiedrībā, aktīvi līdzdarbojas arī augstskola. Tas apstiprinās studentu diskusijās – Vidzemes augstskolā un Latvijas Universitātē, kur studenti tiek labi informēti par akadēmisko ētiku, noteikumi pārsvarā tiek ievēroti un ir izveidojusies arī izpratne par pārkāpumiem. Latvijas Lauksaimniecības universitātē, neskatoties uz Ētikas kodeksu, nenotiek aktīva komunikācija, tādēļ arī studentu izpratne par akadēmisko ētiku vērtējama kā neliela.
4. Augstskolas nostāja akadēmiskās ētikas nodrošināšanā, kas parādās arī ikdienas situācijās, nevis noteikumos ierakstītas normas, kas pastāv tikai formāli, ir svarīgākais faktors akadēmiskā negodīguma problēmu risināšanā.

Nobeigums

Šī pētījuma mērķis bija uzzināt studentu domas, viedokļus un komentārus par akadēmiskās ētikas pārkāpumiem, lai apzinātu aptuveno situāciju Latvijas studentu vidū. Darba gaitā tika atbildēts uz jautājumu par studentu nostāju pret akadēmisko ētiku un tās ietekmējošajiem faktoriem: augstskolas attieksmi, docētāju nozīmi un paša lomu.

Dati nav vispārināmi, taču sniedz ieskatu Latvijas augstākās izglītības sistēmas novērtējumā no studentu redzes viedokļa, kas ir ļoti būtiski, lai apzinātu situāciju kopumā. Pētījuma rezultāti ir devuši iespēju akadēmiskās ētikas jautājumus vērtēt ne tikai no valdošajām tendencēm sabiedrībā, kas parādās statistikas datos, bet arī no viedokļiem un attieksmēm, kas sastopamas šaurākā lokā studentu vidū.

Tālākie pētījumi varētu tikt veikti saistībā ar pasniedzēju attieksmēm un viedokļiem par akadēmiskā godīguma jautājumiem, kā arī balstoties uz šādi iegūtiem datiem, var tikt veikts plašs kvantitatīvs pētījums par akadēmiskās ētikas ievērošanu Latvijas augstskolās.

Izmantotie informācijas avoti

- Andersone I. (14.02.2002.) Biznesa augstskolas “Turība” atbilde uz aptauju par plaģiātismu. Sabiedriskās politikas portāls. <http://www.politika.lv/index.php?id=4612>, 30.03.2006.
- Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centrs (n.d.). Augstskolas un koledžas. <http://www.aiknc.lv/lv/list.php>, 01.06.2006.
- Ētikas kodekss. (2001) Rīga: Sociālā Darba un Sociālās pedagoģijas augstskola “Attīstība”.
- Grandavs E. (06.02.2002.) Liberālisms un plaģiāts (intervija ar LU mācību prorektoru Juri Krūmiņu). Sabiedriskās politikas portāls. <http://www.politika.lv/index.php?id=7833> 03.04.2006.
- Grāvītis U. (08.02.2002.) Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmijas atbilde uz aptauju par plaģiātismu. Sabiedriskās politikas portāls. <http://www.politika.lv/index.php?id=4610>, 30.03.2006.
- Ivsīņa D. (14.02.2002.) Ventspils Augstskolas atbilde uz aptauju par plaģiātismu. Par plaģiātismu augstākajās mācību iestādēs. Sabiedriskās politikas portāls. <http://www.politika.lv/index.php?id=4611>, 30.03.2006.
- Jemberga S. (13.02.2006.) Plaģiātismu veicina paši pasniedzēji. Sabiedriskās politikas portāls. <http://www.politika.lv/index.php?id=4224> 30.03.2006.
- Kabatiņš E., Valdovskis A., Miķelsone I. (02.11.2004.) Cik godīga ir augstākās izglītības sistēma Latvijā? Sabiedriskās politikas portāls. <http://www.politika.lv/index.php?id=6061>, 28.03.2006.
- Kabatiņš E., Valdovskis A., Miķelsone I. (2004) Pētījuma „Neatļautu metožu izmantošana un korupcija Latvijas augstskolās” atskaite. [Elektroniskā versija] Rīga.
- Karlsons G. (30.03.2006.) Personiskā sarakste (elektroniskā vēstule).
- Komentāri. Greiškalne L. (30.01.2006.) Izdevīgais un neizbēgamais plaģiātisms. [Elektroniskā versija] Latvijas Avīze, Izglītība, Karjera, 13. lpp. Pieejas veids http://www.apollo.lv/portal/life/1804/articles/66775?comm_page=1, Resursa aprakstīšanas datums 25.05.2006.
- Komentāri. Greiškalne L. (30.01.2006.) Izdevīgais un neizbēgamais plaģiātisms. [Elektroniskā versija] Latvijas Avīze, Izglītība, Karjera, 13. lpp. Pieejas veids <http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/comments.php?oid=150469&tab=news>, Resursa aprakstīšanas datums 25.05.2006.
- Komentāri. Liepiņa G. (12.11.2004.) Intelektuālās nabadzības apliecība – plaģiātisms. Universitātes Avīze. Latvijas Universitāte <http://www.lu.lv/laikraksts/izglitiba/13/index.html>, 26.05.2006.
- Komentāri (23.01.2002.). Sedlenieks K. Latvijas augstskolas kā korupcijas kalves. Sabiedriskās politikas portāls, <http://www.politika.lv/index.php?id=4622>, 25.05.2006.
- Krauklis J. (n.d.) Interneta lietotāju skaits 2005. gada rudenī – 32 %. TNS Latvia. <http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=2299>, 01.06.2006.

- Latvijas Lauksaimniecības universitāte. Studiju ceļvedis 2005. LLU Ētikas kodekss. (2005) http://www.llu.lv/llu_faili/dat_57_LLU_Etikas_kodekss_2005.pdf, 24.03.2006.
- Latvijas Universitāte. Iekšējās kārtības noteikumi. (2004) Pieejas veids <http://www.lu.lv/dokumenti/ieksejas-kartibas-noteikumi-studejosajiem.html>. Resurss aprakstīts 20.03.2006.
- Latvijas Universitātes Sociālo Zinātņu fakultāte. Studiju Kārtības rullis. (2004) http://www.lu.lv/szf/szf_stud_rullis.htm, 23.03.2006.
- Liepājas Pedagoģijas akadēmija. Studiju darbu rakstīšana un noformēšana. Metodiski norādījumi (septītais – pārstrādātais, papildin) LPA studentiem. (2004) http://www.lieppa.lv/i/doc/Studiju_darbs.doc, 24.05.2006.
- Pakalniņa L. (06.02.2002.) Norakstītais diploms. Diena. 2.lpp.
- Pauna D. (28.03.2006.) Personiskā sarakste (elektroniskā vēstule)
- Plaģiātisma izvērtēšana LU Socioloģijas nodaļas sēdē (06.02.2002). Sabiedriskās politikas portāls. <http://www.politika.lv/index.php?id=4645>, 25.03.2006.
- Rēzeknes augstskola. Rēzeknes Augstskolas darbinieku ētikas kodekss.(18.10.2005) <http://www.ru.lv/index.php?lang=lv&p=8&pnews=archive>, 25.05.2006.
- Sedlenieks K. (24.10.2002.) Kal niknāk, korupcijas kalve! <http://www.politika.lv/index.php?id=4239> 02.04.2006.
- Sedlenieks K. (13.02.2006.) Pieci veidi, kā uzbrukt plaģiātismam. Sabiedriskās politikas portāls. <http://www.politika.lv/index.php?id=4225> 04.04.2006.
- Sedlenieks K. (09.04.2002.) Projekts “LU Sociālo Zinātņu fakultātes noteikumi par plaģiātismu”. Sabiedriskās politikas portāls. <http://www.politika.lv/index.php?id=4614>, 25.03.2006.
- Skujāns J. (21.02.2002.) Latvijas Lauksaimniecības universitātes atbilde uz aptauju par plaģiātismu. Sabiedriskās politikas portāls. <http://www.politika.lv/index.php?id=4613>, 30.03.2006.
- Vidzemes augstskolas Nolikums par studējošo akadēmiskās ētikas ievērošanu Vidzemes augstskolā (n.d.). [Elektroniskā versija] https://punkts.va.lv/courses/STUDVALDE/document/ViA_nolikumi/Akademiskas_etikas_nolikums.pdf?cidReq=STUDVALDE, 21.03.2006.
- Vidzemes augstskolas Studiju nolikums. (n.d.) [Elektroniskā versija] https://punkts.va.lv/claroline/document/document.php?action=download&id=%2FViA_nolikumi%2FStudiju_nolikums.doc, 29.03.2006.
- Agnew N.McK, Pyke S.W. (1994). The Science Game. An Introduction to Research in the Social Sciences. – 6th ed. – New Jersey: Prentice Hall.
- Concordia University. Official Policies. Code of Ethics: Guidelines for Ethical Actions. (n.d.) Retrieved from <http://secretariat.concordia.ca/policies/bd/en/BD-4.pdf>, 20.05.2006.
- Crompton, A. (2002) Qualitative Research Methods. An Introduction for Students of Psychology and Education. Rīga: Zinātne.

- Hamilton, N.W. (2002) *Academic Ethics: Problems and Materials on Professional Conduct and Shared Governance*. Westport: American Council on Education and Praeger Publications.
- Hunt R. (2002) Four Reasons to Be Happy About Internet Plagiarism. [Electronic version] *Teaching Perspectives*, v. 5 (December), 1-5. Retrieved from <http://www.stu.ca/%7Ehunt/4reasons.htm> 20.05.2006.
- Hutton, P.A. (2006) Understanding Student Cheating and What Educators Can Do About It. [Electronic version] *College Teaching*. Vol. 54/No.1 (winter), p. 171 - 176. EBSCO database. Academic Search Premier. <http://search.epnet.com/login.aspx?direct=true&db=aph&an=19754736>
- Johnson S.A., Martin M. (2005) Academic Dishonesty: A New Twist to an Old Problem. [Electronic version] *Athletic Therapy Today*. At *Education*. July. p. 48-50. <http://search.epnet.com/login.aspx?direct=true&db=aph&an=17714042> Academic Search Premier, EBSCO data base. 02.05.2006.
- Kansas State University. *A Community of Integrity*. (n.d.) Retrieved from <http://www.k-state.edu/honor/honorsystem/index.htm>, 21.05.2006.
- May, T. (1993) *Social Research. Issues, Methods and Process*. Buckingham: Open University Press.
- Murray H., Gillese E., Lennon M., Mercer P., Robinson M. (1996) *Ethical Principles in University Teaching*. Society for Teaching and Learning in Higher Education. Retrieved from <http://www.umanitoba.ca/uts/documents/ethical.pdf> 26.05.2006.
- Newcastle University Library. *Academic integrity: plagiarism and copyright*. Retrieved from http://www.ncl.ac.uk/library/info_skills_copyright.php, 02.06.2006.
- Ryan J.J.C.H. (1998) Student Plagiarism in an Online World. [Electronic version] *American Society for Engineering Education Prism Magazine*. (December) http://www.prism-magazine.org/december/html/student_plagiarism_in_an_onlin.htm, 24.05.2006.
- The Fundamental Values of Academic Integrity. The Center for Academic Integrity. (October, 1999) www.academicintegrity.org/pdf/FVProject.pdf 10.05.2006.
- The George Washington University. *Code of Academic Integrity*. (08.04.2005.) Retrieved from <http://www.gwu.edu/~ntegrity/code.html>, 05.05.2006.
- University of Newcastle uponTyne. *Handbook 2005/2006*. <http://www.ncl.ac.uk/sage/gradschool/students/docs/SagePGTraining20052006Handbook.doc>, 02.06.2006.
- University of Wisconsin-Madison. *Libraries. Campus libraries. Women's Studies Librarians Office. Ways to Discourage Cheating and Plagiarism from Internet and Other Electronic Sources*. Retrieved from <http://www.library.wisc.edu/libraries/WomensStudies/plag.htm> 24.05.2006.
- University of Westminster. *Students. Academic Conduct*. Retrieved from <http://www.wmin.ac.uk/page-3234>, 02.06.2006.
- University of Westminster. *Handbook of Academic Regulations (2005)*. [Electronic version.] Part4, Section 17. Retrieved from <http://www.wmin.ac.uk/page-1151>, 04.06.06.
- Wimmer R.D., Dominick J.R. (2003) *Mass Media Research. An Introduction*. – 7th ed. – Belmont: Wadsworth/Thomson Learning.

PIELIKUMI

1. PIELIKUMS FOKUSGRUPU DISKUSIJU JAUTĀJUMI

Notiek rakstisks pārbaudījums, kurā jūs redzat, ka kāds students atbildes vienkārši noraksta no kursa biedra. Docētājs (pasniedzējs) to pamana un soda abus.

Kā Jūs to komentētu? Kas šajā situācijā ir noticis?

Papildjautājumi:

Vai, Jūsprāt, vainīgs ir arī tas, kurš ļauj norakstīt?

Vai ir kāda ētiska nozīme veidam, kādā notiek špikošana – no saviem materiāliem, grāmatām vai no kursa biedriem?

Students, veicot individuālu rakstisku darbu, ieguldījis daudz laika un enerģijas, kā arī veicis nopietnu analīzi, tomēr saņem, viņaprāt, netaisnīgi zemu vērtējumu.

Docētāja (pasniedzēja) pamatojums – paviršas atsaucē vai to nav vispār.

Kādas ir Jūsu domas par šo situāciju?

Papildjautājumi:

Vai Universitātē/augstskolā ir pietiekama informācija?

Vai pastāv vienoti noteikumi, kā noformēt darbu?

Students veicis pētījumu un kā izpēti metodi izmantojis aptauju. Tomēr atklājas, ka daļa rezultātu ir izdomāti, savukārt pārējie dati publiskoti ar respondentu vārdiem.

Kāds ir Jūsu viedoklis šajā jautājumā?

Papildjautājums:

Vai ir robeža, cik daudz drīkst datus izdomāt un cik ne?

Students, internetā atradis darbu, kas atbilst docētāja (pasniedzēja) dotajam tematam un izvirzītajām prasībām. Students darbu iesniedz kā savējo.

Kā Jūs domājat par šādu situāciju?

Papildjautājums:

Vai ir nozīme paša ieguldītajam darbam – teiksim, kādas ir jūsu domas, ja viss svešais darbs tiek nodots kā savējais vai tikai daļa no tā? Vai arī, ja no vairākiem svešiem izveido vienu savu darbu?

Kā Jūs kopumā raksturotu – kas ir akadēmiskā ētika? Kas tajā ietilpst?

Papildjautājums:

Kā noteikt robežas, kur sākas neētiska rīcība? Kas ir pieļaujams un kas ne?

Iemesli neētiskumam, idejas risinājumiem...

2. PIELIKUMS

FOKUSGRUPU DISKUSIJAS VIDZEMES AUGSTSKOLĀ ATŠIFRĒJUMS

• **Paldies visiem, ka atnācāt. Tātad šodien runāsim par akadēmiskās ētikas jautājumiem. Visi ir aicināti izteikt savu viedokli un komentēt otra domas un tamlīdzīgi. Un runāt pa vienam tomēr, lai varētu ierakstīt un saprast. Ieraksts tiks izdzēsts un ievērota konfidencialitāte un tā tālāk. Tātad. Es jums tagad nolasīšu tā kā situāciju un jūs pastāstīsiet, ko jūs par to domājat. Ja? Tātad. Notiek rakstisks pārbaudījums un jūs redzat, ka kursa biedrs vienkārši noraksta no otra. Pasniedzējs to pamana un soda abus. Un kā jūs to komentētu – kas ir noticis un tā?**

• La: Droši vien akadēmiskās ētikas pārkāpums.

• **Un vai, jūsuprāt, vainīgs ir arī tas, kurš ļauj norakstīt, nevis tikai tas, kurš noraksta?**

• La: Tas atkarīgs no tā, vai viņš parāda tam otram, kas noraksta, vai tas otrs vienkārši lūr viņa darbā – es domāju, tas ir jāizvērtē.

• A: Tas atgādina skolas laikus – skolā tā visi darīja.

• P: Man arī.

• L: Principā ir tā - vispār ir savstarpējas cieņas lieta – mēs esam informēti, ka šādā situācijā tiek sodītas abas puses un ja kāds tomēr „ok” – špiko, viņš dara pāri otram cilvēkam pieķeršanas gadījumā – nu tā. Tā ir bezatbildība.

• **Mhm. Vēl kāds?**

• P: Nu, es jau domāju, ka, ja cilvēks nezina, ka no viņa nošpiko, viņš pilnībā nav vainīgs. Bet tas jāizvērtē.

• Li: A kā to izvērtēt? Kā to var zināt?

• Ē: Nē, nu, pasniedzējam uz vietas jāskatās, kāda ir tā situācija. Vai viņš to lapu tā pilnīgi nobīda malā vai tas otrs tā to galvu tur bāž, ka pilnīgi iekšā viņa intīmajā zonā. Un tas pasniedzējam uz vietas momentāli jānovērtē. Pēc tam jau to nekādi nevar pierādīt, ne kā – ne eksāmenus filmē, ne ieraksta. Būtībā pasniedzēja subjektīvs viedoklis.

• L: Jā, bet pasniedzēja subjektīvais viedoklis tik ļoti nospēlē...tas personības faktors, ka...

• **Tas vai patīk vai nepatīk?**

• L: Jā. Ja students ir pasniedzēja sirdij tuvs, tad nu patiesībā špikošana nav šķērslis.

• E: It kā paslīdēs garām.

• P: Jā, ja pasniedzējs apmēram zina, kas viņš ir [...] labākais, kas nošpiko vai arī otrādi...tas, kurš labāks...var arī izlidot...

• L: Nu jā patiesībā tā arī ir.

• P: Un arī tam, kurš tuvāks personīgi – vienkārši biežāk staigā uz konsultācijām.

• L: Tie, kuriem ir labas sekmes, arī špiko, var izbaukt, jo nu, viņiem tic.

• Li: Nu kā kuro reizi. Nu kā kurš pasniedzējs.

• L: Nu teiksim tā – ir pieredze.

• A: Pirmajā gadā tā ir noteikti.

• L: Tic, tic uz vārda tam, ka pasaka: „Nē, es nešpikoju.” Un tas, ko redz cilvēki, ir pie pakājas.

• **Un kā ir ar tiem gadījumiem, kad, piemēram, iedod darbu, nu, nodošanai...nu kāds iedod savu darbu, lai otrs to iesniedz kā savējo?**

• A: Nu kā?! Plaģiātisms noteikti.

• P: Mums bija viens tāds ļoti tāds...tas bija otrajā kursā...bija tāds ļoti stulbs gadījums, kad mājasdarbs bija jānodod un divi džeki, labi, divi cilvēki, nu uzrakstīja katrs savu darbu, ja, bet...bija trešais, kurš paņēma no viņiem abiem un sanāca tā, ka atzina, ka trīs

cilvēki, ka viņi ir uztaisījuši plaģiātu un viņiem tas kurss neieskaitās – naudas sods un vēl tur kaut kas, un no budžeta ārā. Tas reāli – tie divi cilvēki nav vainīgi, ka tas viens cilvēks, viņiem nezinot, nu...no kompja vienkārši paņēma tos darbus un tā.

- L: Nu, bet tādā gadījumā ir jāpieskata savi darbi, lai tie cilvēki, kuri tos varētu izmantot, vienkārši netiktu klāt.
- P: Nu jā, bet...tas nav tik vienkārši.
- E: Jā, jā, tas nav tik vienkārši.
- P: Tu taču uzticies.
- Lv: Jā, ja viņš vienkārši paprasa izmantot tavu datoru vai jūs kopā rakstāt. Nē, nu var jau uzlikt katram darbam savu paroli, bet...
- P: Vienkārši toreiz nebija iespējams sarunāt. Tas bija tāds kā gadījums, ko parādīt citiem un par to sodīt. Un, un...
- Li: Jā, tas laikam bija toreiz, kad tikko bija tas kodekss pieņemts.
- P: Un tur nekādīgi nevarēja izbraukt. Un [...] bija viena no tiem cilvēkiem, jā, kas tur uzspieda uz tā. [...] saka tā: „Nu...varbūt tur kaut ko” – kā vienmēr svārstās.
- L: Nu labi, bet viņa ir akadēmiskās ētikas...nu...
- Li: Sargsuns..
- L: Jā, sargsuns...
- P: Kodeksa sargsuns.
- L: Jo tā kā mūsu gads, kā mēs esam sabaidīti...tā...tas ir par daudz.
- P: Nu, bet tas ir pozitīvi
- L: Nu es nezinu vai tas ir pozitīvi, ka es baidos likt atsauces.
- P: Nu nē...ne jau tādā veidā par atsaucēm. Tieši par citu darbu iesniegšanu un tā.
- A: Mūsu kursā bija viens tāds ļoti gadījums...viens puisis
- L: Apdāvināts puisis...
- A: Jā, apdāvināts puisis vienkārši paņēma un novilkā no atlanta.lv un iesniedza tieši, tieši tādu pašu...nomainīja tikai nosaukumu un autoru.
- L: Jā.
- A: Un cerēja izbraukt cauri pie [...]
- L: Jā, un tad viņš stāstīja, kā viņš ir strādājis...naktīm...pie šī darba...
- A: Kaut gan darījis neko nebija. Un viņu eksmatrikulēja.
- L: *Bye, bye, baby*...nu labi, bet viņam laikam bija viens kurss nokārtots
- LJ: Kā tad viņš vispār tika iekšā?
- A: Nu...pēdējie numuri vienmēr tiek iekšā.
- Li: A tas nebija tas gads, kad vispār pilns kurss nesavācās?
- A: Nu...40 it kā uzņēma...tagad kaut kur 34 esam.
- Li: Nē, nu vajag jau arī izvēlēties pasniedzēju...ir jau pasniedzēji, pie kuriem – smuki vāciņi – desmit.
- E: Nu mūsu laikā gan tā nevar.
- Li: Nu jā...[...] jau vairs nemāca.
- L: Jā, šito es arī esmu dzirdējusi.
- E: Šitais pirmais un tagad tas, kurš ir otrais kurss, nu ja, tagadējais otrais kurss...un tagad mēs esam...tā latīņa laikam bija pārāk augsta un siets par plašu un daudzi izkrita cauri. Un tagad mēs esam tas izmēģinājuma kurss.
- L: A tev neliekas, ka mūs pašreiz cenšas „izkritināt”? A?
- E: Nu reizēm man tā liekas.
- L: Bet nu pilnīgi nopietni...mēs esam pārāk daudz.
- Li: Bet kam tad tas ir izdevīgi?

- L: A...es nezinu...
- Li: Tas taču jau skolai...
- A: Skolai laikam ir iedota norma – no katra kursa pa desmit.
- E: Tas droši vien ir lai celtu skolas prestižu...vai tas aug vai neaug, vai kā...
- Li: Izmetot tos sliktos?
- A: Eksmatrikulācija...
- E: Nuuu...lai paliek tikai labie. Bet tad kad paliek tikai 10 tajā 2. kursā, tad jau arī paliek bišku par traku.
- L: Bet pēc kā mēs spriežam par augstskolu? O, jā, tur ir jāmācās, jā, tur var izmest, jā, tas jau ir smalki, tas ir kruti...tā ir kruta augstskola. Bet ja ir šitāds atbirums...Es nebrīnīšos, ja mums būs tie 50% atbirums, mums jau tagad cik ir aizgājuši. Tas varbūt nav tieši saistīts ar akadēmisko ētiku, bet vispār.
- Li: Bet arī ar to.
- L: Nu loģiski. Parasti tas jau ir pēdējais punkts.
- **Un tad vēl par špikošanu – vai tam ir nozīme, kādā veidā špiko – pats gatavo tos materiālus – raksta, gatavo... vai, teiksim, paņem grāmatu vai tas, kas ir lekcijā pierakstīts vai arī, jā, kā stāstīju situācijā, tieši noraksta? Vai kaut kas ir vairāk vai mazāk pieļaujams?**
- Li: Špikošana paliek špikošana – ja ir pateikts, ka tas ir slikti, tad tas ir slikti, vienalga vai no sava špikerīša vai...nē, protams, smukāk jau ir, kad tu pats gatavo špikeri, nevis iegāz kādu citu līdz ar sevi. Bet špikošana paliek špikošana.
- L: Bet ir arī tā, ka tie cilvēki, kas gatavo špikerus, reti viņus izmanto, jo, kamēr tu raksti, tu iemācies.
- P: Jā, tas ir uz atmiņu.
- A: Jā, es vienmēr taisu špikerus, tikai vienreiz augstskolā esmu izmantojis.
- **Neizmantoji, jo biji iemācījies vai kā?**
- A: Jā, tas palīdz iemācīties.
- La: Bet tu tomēr špikoji.
- A: Vienreiz...
- La: Eksāmenā?
- A: Nē...
- Lv: Jā, jā...
- A: Nē, kaut kāda ieskaite.
- L: Angļu valoda?
- A: Jā, vārdiņi.
- Lv: Mums arī angļu valodā bija gadījums, kad špikoja divas meitenes, bet viņa vienkārši...bija jāmaksā sods un...
- La: Izdzina no klases.
- ..: Jāpārliet eksāmens.
- P: Publiski pazemoja.
- E: Sarāja.
- E: Nē, nu tāda angļu valoda...tur tā špikošana nav tik traki.
- **Tad tas ir atkarīgs no priekšmeta?**
- Ē: Nē nu, nē, īstenībā nē, bet nu pašreiz ir tāda situācija, ka nu angļu valodas skolotāji...ka nu uz viņiem tas neattiecas tik traki, jo angļu valodā tomēr tur, tur, tur māca tos pamatus, kā nu...to gramatiku...tur, teiksim, nav jāraksta tie tekstu kopsavilkumi, tās esejas...nezinu, kā kuram, bet nav tieši tie akadēmiskie darbi nav jāraksta...ā, nu vienīgi špikot gan nedrīkst.

- La: Nu jā, plaģiātisms kā tāds tur nav, bet akadēmiskās ētikas pārkāpumi jau, protams, ir, ja špiko.
- A: Nu jā, bet...vai tas ir pārkāpums, ja kontroldarba kāds kaut ko vienkārši pajautā, nezina...pasniedzējs to pamana un izraida ārā...apmēram tā...par to arī der parunāt.
- Lv: Nu jā, bet mums jau pirms eksāmena vienmēr pasaka, ka no šī brīža – viss, klusums, nerunāji, un ja būs kaut kādas skaņas, tad arī attiecīgi būs atzīme. Tā kā, respektīvi, viņa izstāsta šādu gadījumu, un nekādi attaisnojumi nelīdz.
- ...: Mhm.
- ...: Mhm.
- **Tad tas tomēr ir atkarīgs no priekšmeta, nu ne tik daudz no priekšmeta, bet gan cik daudz Tev tas nozīmē, ja?**
- A: Tieši, cik daudz nozīmē kursa specifikā.
- E: Nē, nu, pašreiz ir tā attieksme, bet īstenībā tam nevajadzētu būt atkarīgam, jo visiem kursiem jābūt vienādiem kritērijiem.
- Li: Arī kā pasniedzēji paši to ņem. Ja tik nopietni kā [...]. Kā katrs pasniedzējs to redz un to taču var just un cik nopietni viņš uzskata, kas ir akadēmiskā ētika.
- L: Manuprāt, ļoti atšķiras tie akadēmiskās ētikas pārkāpumi pa veidiem – nu...piemēram, angļu valodā, tiešām...nu tu vari nošpikot, bet īstenībā kāda tev jēga no tā vai arī citur, kur tu neredzi jēgu mācīties, bet...bet...tādās, piemēram, politiskajās teorijās, svarīgi, vai tev ir *fiška* vai nav, un, ja nav, tad nekāds špikeris nepalīdzēs. Nu kaut ko jau var, bet šaubos, vai kaut kādu īpašu glābiņu tie špikeri dos.
- A: Ja kontroldarbos vairāk prasītu praktiskus piemērus, nelīdz jau tikai tā teorija, bet, ja nesaprot, kur to praksē var pielietot...
- L: Un tad mums šodien eksāmenā...kāda jēga mums no špikera, ja būtībā jautājums tāds maziņš, kur tu teoriju kopā ar praksi vari lapu uzrakstīt [...] bet no tā špikera...ja tu nesaproti to teoriju, tas neko neglābs.
- Li: Nu jā, es saku – tas ir atkarīgs no priekšmeta, jo mums vēl joprojām ir priekšmeti, kur tu saraksti špikerus un tev nekas nav jāsaprot, lūdzu, noraksti.
- P: Njā, tā tas ir. Piemēram, es nezina...nu labi, ne augstskolā, bet ķīmijā vai kaut kas tamlīdzīgs tur, es nezina, saraksti formulas un viss.
- E: Jā, tā ir.
- L: Eksaktās zinātnes...
- E: Sociālajās zinātnēs tu uzraksti kaut kādus vārdus un tu jau visu zini.
- P: Jā, tev vienkārši vajag apskatīties, lai atcerētos...faktiski tu jau zini. Piemēram, eksāmenā tev jāmacās ļoti liels apjoms ar informāciju...vienkārši es uzmetu aci...nu tā...par ko tas ir.
- Li: Bet ja jau pasniedzējs eksāmenā prasa: „Nosauc tos un tos četrus punktus!” Tad ir vajadzīgi tikai špikeri.
- L: Nu bet...par to pašu ķīmiju runājot, ok, tu vari nošpikot, bet, vienreiz nošpikojot, tu kapitāli izslēdz iespēju vairs nešpikot.
- P: Nē, nu jā...mums ķīmijas skolotājs, viņš baigi labs eksperts bija vidusskolā špikošanā. Ja viņš pieķēra, ka cilvēks špiko, viņš skatās, kāds ir tas špikeris, - ja viņam patīk tas špikeris, viņš ieliek labu atzīmi, ja nē – tad to neieskaita.
- L: Jo cilvēks jau reāli ir strādājis pie tā špikera. Viņš pats to saprot.
- P: Tieši tā.
- Li: Ja viņš pats to ir taisījis.
- L: Nu lai jau...bet patiesībā svešā špikerī ir ļoti grūti orientēties. Vidusskolas laikā...neatceros, kas tas bija par priekšmetu, es atradu špikeri – nu vienkārši kaut kur uz

galda, es paskatījos un sapratu – ok, cilvēks ir baigi strādājis pie viņa, bet es no viņa neko nesaprotu – nu to principu, kā viņš ir veidots.

- E: Katrs pēc sevis vadās taisot.

- **Nu jā...nākamā situācija būtu, kad darbā atsaucēs ir paviršas vai arī to nav vispār, un students saņem zemu vērtējumu par to darbu un...Kā ir tajos gadījumos?**

- L: Pelnīti. Principā jebkurā [*gadījumā*].

- E: Nū...es nezinu, pirmajā gadā tās atsaucēs iemācīties no zaļās grāmatiņas nav reāli.

- P: Jā, m jā...

- Li: Pat 3. kursā grūti saprast, kā likt tās atsaucēs.

- P: Kā pasniedz nu...Viņš, piemēram, domā, ka galvenais tās atsaucēs lai ir. Viņš saliek, bet nu kaut kā nepareizi sanāk. Mums bija ļoti daudziem cilvēkiem – noņēma vienu balli nost, jo viņas nav pareizi uztaisītas. Lai gan viņas ir, nav pareizi uztaisītas.

- **Tātad...nav informācijas no augstskolas, kā to darīt, ja?**

- E: Jā...it kā jau ir tā zaļā grāmatiņa, ok, bet nu...kaut kā...teiksim, man kā 1. kursa studentam...es 12 gadus mācījos skolā kā skolēns un augstskolā nevaru nevienu teikumu uzrakstīt bez atsaucēs. Vienkārši, ja es kaut ko kaut kur esmu dzirdējis un tagad man uzreiz vajag atsaucēs. Nū, protams, ir jāraksta atsaucēs, bez tām nekādīgi, bet varbūt ir jāatrod kāds vienkāršāks veids vai kaut kā skaidrot vai, vai, vai kaut kā tā.

- P: Nū...man, piemēram, kad es atnācu uz augstskolu, nebija nekādas pieredzes rakstot referātus – pilnīgi neviens referāts nebija rakstīts. Es no c klases biju – mums bija komerczinības, tūrisms – nu kaut kas tamlīdzīgs un tur man neviens referāts nebija jāraksta.

- ...: Nu jā...

- P: Pilnībā.

- L: Tas ir atkarīgs no tā, kādi cilvēki atnāk, jo man bija jāraksta darbi ar atsaucēm, manuprāt, jau no 10. klases. Visas esejas, viss skolā, visur bija jāliek atsaucēs. Un tāpēc man nebija problēmu, nu viss tehniskais man nebija svešs. Ok, bišķiņ mainās prasības augstskolā, bet princips paliek tas pats. [...] Tev jau ir tikai jāsaprot, kā darīt un – aiziet!

- **Un cik ilgi, teiksim, tev tas vidusskolā prasīja apmēram laiku?**

- Nē, nu tā pakāpeniski, jo mums arī tās prasības auga. Bija dažādi darbi, arī tādi nopietni, nu patiesībā augstskolas līmeņa, tie darbi bija ar ļoti nopietnām literatūras studijām un, un, un...nu tur nevarēja citādi darīt. Un divpadsmitajā klasē tās jau bija ļoti nopietnas vēstures esejas ar likumdošanas pētīšanu un tamlīdzīgi...un tur bez atsaucēm nekādi. Vienkārši pakāpeniski tas tiek ieaudzināts. Nu tā...protams, bija jau reizēm jautājums, kam likt atsaucēs, kam nelikt un cik bieži likt, bet nu tas princips ir skaidrs.

- A: Man jau tagad ir tā, ka ir kaut kādas divas grāmatas un man tur ir jāliek atsaucēs un man tur ir problēma ar to, ka...ē...ka man negribās likt atsaucēs, jo baigi bieži ir – viena lapa, nu tur kaut kādas padsmi atsaucēs no vienas pašas grāmatas...tas man liekās bišķiņ par traku. Un, ja noņem kaut ko nost, tad noņem to balli nost vai kā citādi...

- P: Mums, piemēram, saka, ka nu – nav smuki, ka ir pārāk daudz atsaucēs lapā, piemēram, sanāk vairāk kā četras – tas nav smuki vienkārši.

- L: Nu bet kā tad tu vari uzrakstīt?

- P: Jāmēģina kaut kā.

- A: Nu jā...bet tad tu atkal kaut kur neieliec...

- E: Man arī likās – nu ko tad es tur likšu – aiz katra teikuma, katras rindkopas likt atsauci – tas taču būs grūti. Bet tagad liekas – labāk lai ir vairāk.

- L: Jā...mums te pirms pāris mēnešiem bija jāraksta literatūras pārskats un tad bija tā – tā kā rindkopa viena – viens teikums, atsaucē, pēc tam atkal un atkal atsaucē un tā

rindkopa tizla patiesībā. Bet nu ja man vajag, no kurienes es to esmu ķērusi, ta vajag. Bet tas atkal ar tiem pētījumiem.

- A: Nu tas atkal bišku par traku... bieži atrod vēl kļūdu un nosauc par plaģiātu vai sazin kas tur. Par vienu un to pašu tēmu visu laiku maļ un maļ un neieliek atsauci... nav īpaši labi.

- P: Tas arī atkarībā no pasniedzēja. Citam nu tā – galvenais, ka ir tās atsauces, citam atkal, lai tur, es nezinu, konkrēti – sīkāk jāieliek.

- L: Nē, nu, patiesībā pirmajā kursā vajadzētu vienu apmācību par atsaucēm, kaut gan mums jau bija Akadēmiskā rakstība – vienu tādu kursu.

- **Tas [kurss] nepalīdzēja kaut kādā veidā?**

- A: Nē, nu palīdzēja.

- E: Nē, īpaši daudz nē.

- L: ... tad vienu kursu par akadēmisko ētiku un vēl vienu kursu – neformālo kursu, ko pasniedz studenti: „Tā – pie šitā pasniedzēja atsauces tā, ar šito tā un tā.” – un viss kārtībā. Nu kaut kā tā. Jo citādi pirmajā kursā, ja nav, teiksim, neizveidojas kontakts ar pasniedzēju, nu nezinu, kā tikt galā.[..]

- **E., par Akadēmiskās rakstības kursu...?**

- E: tur vairāk nav saistīts ar akadēmisko ētiku, bet pasniedzēju vai manu vieglprātību – es nezinu, kur bija vaina, bet nu es to rakstības būtību sapratu, kad bija kaut kāds lielais darbs. [...] Jā, vienkārši rakstot, sapratu, kas ir kas. Tāpat kā visur citur.

- L: Nē, par kursa specifiku tur varētu runāt, jo dažādas lietas var pasniegt dažādi, bet nu... lai padarītu aktuālus visus šitos, kas nepieciešams akadēmiskajā rakstībā...

- E: Ja godīgi, es nesapratu, ko mums tur īsti mācīja. Es atnāku, es nesaprotu, kas ir atsauces, priekš kam man jāliek atsauces un tad, kad tu sāc rakstīt, tad tu tikai reāli saproti, kas ir atsauce un kur viņa jāliek.

- L: Bet no otras puses – labi vien ir, ka mums nelika uzrakstīt literatūras pārskatu, piemēram, pirmajā mēnesī paņemtu uz pārsteigumu...

- E: Nu jā...

- L: ... tā – ha! Uzrakstiet bērni! Vienkārši, es domāju, daudzi tad būtu aizmukuši.

- Li: Tā arī ir izmaiņa augstskolā, ka jums ir akadēmiskā rakstība vispār, jo mums tāda nebija.

- P: Mums bija Politikas metodes.

- L: Jā, bet tur nekas tāds nebija...

- P: Jā, tur īsti nebija bet...

- Li: Jā, jo akadēmiskā rakstība ir kaut kas jauns. Mēs tur ņemāmies, gājām pie pasniedzējiem [...], ar kuriem kontakts tiešām bija izveidojies.

- P: Nu skatījāmies, kā citiem rakstīts, kā vecākajiem kursiem. Nu tā mēģinājām vadīties. Nu, protams, arī ko paši pasniedzēji saka. Apmēram skatījāmies no praktiskās pieredzes.

- E: Kaut kāds progress tad jau augstskolā ir. [...]

- Li: Nu jā. Pagājušo gad' jau bija akadēmiskā rakstība [...]

- **Tātad...ē...Mēs jau nedaudz pieskārāmies jautājumam par plaģiātismu un vēl varbūt tad nedaudz vairāk. Piemēram, kā ir tad, ja no interneta novelk darbu un tad vai nu daļu vai visu iesniedz kā savējo un kā ir tad...vai ir starpība vai tikai daļēji viņu pieņem vai visu nodod?**

- La: Nē, nav. Nē, var arī kaut vai arī tika vienu rindkoku vai arī vai, vai, vai vispār bez atsauces paņemt kāda cita ideju un iesniedz kā savējo, tas tik un tā ir plaģiātisms.

- Lv: Bet, piemēram, ja tajā avotā... es paņemu vienu rindkoku un ielieku ar visu atsauci, kaut arī to atsauci... es neesmu pati ņēmusi.

- L: Nē, nu tieši tā – ja viņi ir labi darbi...

- P: Jā.
- L: ... tad no viņiem var arī smelties idejas. Bet es, godīgi sakot, neesmu redzējusi tik labu Atlanta darbu, ko es gribētu iesniegt kā savējo, jo nu...
- E: Zinātnisko darbu gan novilku no Atlanta (...)
- L: Tu to izdarīji?
- E: Jā.
- ...: Augstskolā?
- ...: Nu, nē, vidusskolā?
- E: Nu pieņēma, viss, tas gan nebija tajos... rajona, tas nebija, tas nebija novada... ā, nē! Tas bija novada. Tas bija tā, ka sākumā tu ej uz rajonu, nu tad pēc skolas uz rajonu, tad valsts ... (ģimnāzijām)... un bija tā, ka no sākuma... gads jau nāca uz beigām un es biju nolēmis, ka nerakstīšu, bet tad mani tā bišķiņ sāka kratīt un pratināt, un tad es beigās vienkārši sapratu, ka kaut kas jāizdomā. Laiks jau bija par maz, lai tur kaut ko sāktu taisīt pētījumu, un tad sameklēju Atlantā, bišķiņ kaut ko tur atradu. Nu darbs bija tāds... darbā problēmas nekādas nebija, pētījums nekāds, vienkārši aprakstošs darbs par Latvijas izglītības sistēmu. Nu es saskatīju viņā nedaudz problēmu. Tāpat... tai pašā dienā, kad man bija jāaizstāv, es noliku uz galda un viņu nemaz neizlasīju. Un tad rezultāts bija atkarīgs no tā, kā es aizstāvēju. Un es aizstāvēju... nu likās, ka labi bija.
- Li: Bet tā jau ir ļoti liela problēma vispār, kas vidusskolā notiek – atsaucēs un tas viss, bet man liekas, ka tas ir ļoti rets gadījums, varbūt Rīgas skolās tā ir, kaut gan ļoti reti – bet īstenībā tā sistēma ir tik drausmīgi atšķirīga no tā, kas ir vidusskolā nākot, un es nezinu LU vai kur tur, es nezinu, varbūt tur katru gadu (...) vieni un tie paši... un tās prasības nav tādas. Tā atšķirība, kas ir parastā vidē no kaut kādām vidusskolām un, piemēram, Vidzemes augstskolā... ir grandioza. Kultūršoks, ne kultūršoks, bet...
- La: Zināmā mērā.
- E: Jā, tā ir.
- ...: Jā.
- P: Jā, man arī bij' brīžiem.
- E: Nē... pāriet no tās, teiksim, vidusskolā ir tā, ka nu – uzraksti eseju – nu raksti vienkārši, ko tu domā par to un esi patiess, bet te vienkārši tas viss ir savādāk.
- L: (...) labāk nerunājam...
- E: Tas jau ir cits stāsts. Tas nav viegli ieties uzreiz tā. Pirmkārt, stingri viss reglamentēts – tās atsaucēs un, un tur komatu neieliek un par to paņems priekšā.
- Lv: Bet atkal, piemēram, nu atkal augstskola pieprasa tās... bet mums bija kurss [...], kur pasniedzēja deva dažādus materiālus... vispār nekādas atsaucēs, bet kaut ko viņa paņēma no kaut kādas grāmatas, kaut ko pasaka... pati neko neievēro un kā var gaidīt, lai mēs kaut ko ievērotu. (...) Nu jā, viņa gan ne no augstskolas... nu jā, bet visiem ir jāievēro likumi. Nē, viņa pati nezināja, jo mācīja vidusskolā laikam.
- Li: Nu jā. Augstskola kaut kā mēģina tikt galā ar to problēmu, kas visus gadus ir bijusi un bijusi un neviens neievēro... un te pēkšņi viena Vidzemes augstskola mēģinās to risināt, bet nu...
- Lv: Bet es domāju, ka viņa to dara diezgan sekmīgi.
- Li: Mums jā, bet paskaties, kas notiek apkārt. Mēs zinām, kas ir plaģiāts, mēs zinām, kas ir akadēmiskā ētika un kaut kāda sajūta mums varbūt ir, kas ir slikti un kas ir labi, bet nu... tas nemaina visu sistēmu... tas maina... mums tas palīdz, dažiem atsevišķiem desmitiem cilvēku, nevis simtiem.
- L: lai gan arī par to varētu strīdēties... Tā, kā ņem mūsu nodaļas, tas ir...

- E: Nu jā...bet vai citiem tas ir tik ļoti nepieciešams...pēc tā visa...kā ir, tā ir. Vismaz es tā domāju. Es nezinu, kā tas ir Tūrismā, piemēram. Viņiem tā rakstīšana, tie akadēmiskie darbi ir mazāk, vairāk tādi aprakstoši. Nē, nu, mums jau arī ir aprakstoši.
- Li: Nevar paprasīt “tūristiem”?
- ...: Liene!!!
- ...: Nu?
- L: Panāc šurp! Pastāsti, kā “tūristiem” ir ar akadēmisko ētiku!
- ...: Ar ko?
- L: Akadēmisko ētiku.
- ...: Ar ko?
- La: Par plaģiātismu, atsauču likšanu un tā...
- E: Kādi jums referāti, darbi vispār jāraksta?
- ...: Jā, jā...
- La: Un kā jums veicas?
- ...: Labi.
- L: Mums te fokusgrupu intervija gada projektam. Bišķiņ izvērstāk, lūdzu.
- A: Kā jums – atsauces jāliek referātos, esejās?
- ...: Nū...vienā esejā nebija jāliek atsauces. Un tad bija...tagad ir viens darbs ar visām atsaucēm un tā... Tur jau nevar, kā es te sapratu, kaut ko nozagt vai kā, mums tur ir katram par savu rajonu, par tādām lietām vispār nevar atrast nekur.
- L: Un atsauces uz materiāliem, ko lieto?
- ...: Nu jā.
- L: Jums kāds ir atskaitīts par plaģiātismu?
- ...: Nē, nav.
- L: Plaģiāti nav bijuši?
- ...: Nē.
- L: Pašplaģiātisms?
- E: Man bija.
- ...: Nu vienu darbu iesniedz divas reizes, teiksim.
- ...: Nē, nu vienreiz puisis prezentēja vienu un to pašu, bet nu pasniedzēja neko...nē, nu nebija principā tas pats, vienkārši par to pašu objektu, doma bij pavisam cita. Viens bija no kultūrvēstures viedokļa un pēc tam no...nu tālāk bišķiņ.
- ...: Nu jā...
- **Tad nākamā situācija ir par to, ka pētījums, referāts vai kursa darbs (..) ar empīrisko daļu un tad nu darbs izskatās ļoti labs – metode, analīze, viss ir, taču ir nejauša sakrītība un atklājas, ka tie paši dati ir izdomāti un ka pētījums nemaz nav veikts un ka vai arī jebkādā citādā veidā pārkāpta ētika, piemēram, publicēti visi dalībnieku vārdi.**
- La: Divas atšķirīgas situācijas.
- P: Tieši tā.
- **Nu labi, tad par pirmo – ka dati ir izdomāti – vai pilnīgi vai daļēji.**
- La: Tas ir briesmīgi. Tā nevajadzētu darīt.
- ...: Pētījumam nav jēgas.
- P: Kaut kāds...sanāks.
- E: Bet, ja tu zini, ka dati atbilst īstenībai...
- Lv: Bet kā tu zini?
- P: Pārbaudi! (smejas)

- A: Nu reizēm vienkārši termiņš spiež izdomāt tos datus. Nezinu... ja jāveic aptauja tur 30 pašvaldībās vai kur tur, ja... tu aptaujā kādas sešas un pārējās izdomā.
- La: Un tā vajadzētu?
- A: Skaidrs, ka nevajadzētu. Vienkārši, varētu būt 1. Kursam problēma, ka termiņi ir termiņi.
- E: Nē...
- L: 4. kursā termiņi spiež vēl vairāk, tici man (..)
- A: Bet man liekas, ka 4. kursā bišķi jau tā fiška iekšā, bišķi, vairāk.
- ...: Diez vai (smejas)
- ...: izdomāt datus (smejas)
- ...: ticamākus datus
- A: Nē, es tā nedomāju (..)
- ...: Nu nē!
- A: Nu drusku ātrāk viņi sāk darīt darbus.
- L: Diez vai...paskaties apkārt! Saulīte no blakus istabas, viņa diplomdarbu vēl nav sākusi rakstīt.
- A: Nu labi. Varbūt viņai nevajag baigo ātrumu.
- La: Labi, labi, beidz. Redzēsim tevi pēc diviem gadiem...
- A: Cerams.
- La: Noteikti.
- ...: nu jā...
- **Un tad vēl 2. situācija, kas, piemēram, nav, nav, nav tā konfidencialitāte ievērota.**
- L: Par šādu situāciju vienkārši pakārt vajag.
- P: Mums, piemēram, sūdzējās diezgan daudziem, ka uzdevums nav pareizs. Sociālajā politikā es uzrakstu, ka man 1 darbinieks teica tā, vārdu neminēju, mēs bez vārda rakstījām un pasniedzējs lika vēl viņa telefona numuru pierakstīt.
- L: Bet ja tu ņem intervijas, tev ir jāmin, nu, ar ko tu runā. Nu es nezinu, šai gadījumā....
- ...: Nu jā, bet šī jau ir fokusgrupa – tas un tas ir teicis tā un tā. Tu vienkārši apkopo rezultātus.
- **Nu bet ja es minu vārdus. Tāda situācija.**
- L: Tā ir atklāta cūcība.
- **Jebkurā gadījumā, ja?**
- L: Mhm.
- E: It īpaši, ja manu vārdu min (smejas).
- L: Un runājot par zināmam augstskolas iekšējām problēmām...
- **Tad 1. gadījumā tur vēl varēja kaut kā – laika trūkums vai ka termiņš...vai te var kaut kā attaisnoties?**
- Li: Nē. Nē, noteikti, nē.
- L: Attaisnoties jau, protams, ir ļoti stulbi. Bet vispār atklāj ļoti reti. Es gan nezinu, kā tas vispār var notikt.
- Lv: Jāveic par jaunu pētījums.
- A: Nu bet, ja bišķiņ, bišķiņ pietrūkst, tad jau var piedzejot (smejas). Bet tas tiešām, ja bišķiņ pietrūkst. Pētījumā var izmantot. Nu nebūs vienīgi tik objektīvi, bet...
- L: Nē, tas atkarīgs tas, kas par pētījumu. Ja tev...ja tev tāds mazāk, tad ir stulbi, bet ja tas ir kaut kāds tāds darbs, tad...
- La: pats vainīgs.

- L: Apmēram – pats vainīgs. Es tā diezīn vai darītu pati, bet ko var zināt, kādā situācijā nonāk cilvēks.
- E: Ir jau tā. Klīst baumas 3. kursā par ukraiņu politologu un...vienkārši vajag atsauci.
- L: tev ir fantastiska ideja, tiešām – no grāmatas vai no kaut kurienes paņemta, bet atsauci tu izdomā – ka tas ir īpašs poļu politologs. Es reāli zinu pāris cilvēkus, kas tā ir darījuši.
- A: Bet te taču vairs nemācās...
- L: Es zinu vienu, kas mācās.
- E: 3. kursā?
- P: Atnāk uz augstskolu, internetā pasēž...
- L: Šo metodi izmanto mūsu kursa biedri.
- A: (..)
- ...: Skaisti.
- L: Es zinu reālus teikumus tajā darbā.
- LD: Tas paliek konfidenciāli...
- L: Nu jā, bet tas darbs izgāja cauri un nekādu problēmu nebija.
- A: (...)
- **Tad nobeigumā, kopsavelkot – kā jūs raksturotu – kādi ir akadēmiskās ētikas jautājumi? Teiksim, ko jūs zinātu, ja jums paprasītu? .. nevis kā, bet kuri tie ir?**
- La: Par kuriem mēs zinām?
- **Nu jā – par kuriem jūs varat teikt – jā, tas tiešām ir pārkāpums.**
- A: Nu jā – viedokļi tur ir dažādi.
- ...: Jā.
- E: Nu jā – jebkuram pārkāpumam ir, man tā liekas, vairākas pakāpes. Teiksim plaģiātisms, sveša darba iesniegšana un tā – tu iesniedz viņu un tā – tad tas ir smags pārkāpums, ja tu viņu iesniedz kā savējo. Bet, ja tu uzliec nepareizu atsauci, tad jau tas ir savādāk izskatāms. Protams, katrs no viņiem – tur atkarībā jābūt arī savādākiem sodiem.
- L: Jā, ja tev ir plaģiāts vai nepareiza atsauce...
- Li: Jā, tas nav tas pats.
- L: Nē, nu ok, nepareiza atsauce – tas ir viens, bet ja tu iesniedz visu darbu vai pusi darba, svešu darbu, tad ir pilnīgi vienalga.
- Lv: Bet par nepareizām atsaucēm taču neeksmatrikulē?
- E: Ir bijis tāds gadījums.
- L: Nu bet ne jau par vienu atsauci.
- E: Nu...tā runā.
- ...: baumas klīst tādas, ka bail (smejas).
- A: Vienkārši nevar noteikt robežas, ir šausmīgi grūti, kā tur, tur tiešām par to špikošanu – nu nešpiko vienkārši (...), bet, ja no tava datora vienkārši paņem un iesniedz kā savu un tevi izmet vienkārši ārā...
- E: Jā, jābūt ļoti objektīvam šajos jautājumos. Kur ir plaģiātisms un kur ne? Nejaukt nezināšanu.
- (..)
- L: Īstenībā, runājot par šito svešo darbu iesniegšanu. Man liekas, cilvēkiem ir baigi neparocīgi, ne neparocīgi tas *Public* serveris augstskolā, jo tur patiesībā, tur glabājas tādi darbu, ka nu patiesībā, ja vajadzētu, tā varētu gāzt cilvēkus. It kā jau pats vainīgs – saglabā kaut ko kaut kur, kur pieejams visiem, bet nu...
- La: Jā, mēs arī sākumā saglabājām ar parolēm, bet pēc tam kaut kā apnika.
- A: Tad jau tie visi darbi vēl joprojām ir pieejami.

- L: Tajā pašā laikā tur ir arī eksāmenu darbi, kurus, ja vajag, mierīgi var paņemt.
- A: tu gribi teikt, ka tu varētu kādam paņemt tā un iegāzt?
- L: Nu tieši tāpēc jau es arī to nedaru.
- La: Es domāju, ka visas akadēmiskās ētikas problēmas ļoti lielā mērā ir atkarīgas no pašiem cilvēkiem, kur, kā viņi uztver to ētiku vispār kā tādu nu...vai viņiem ir pieņemami tas, ka viņi špiko un nodod kāda cita darbu vai nē...un, ja viņi ir pieraduši jau no vidusskolas visi špikot un, un, un norakstīt no citiem un tādā garā, tad tā arī turpinās. Godīgie jau ir reti.
- L: Špikojot jau tu vienkārši apčakarē pats sevi un tu vari čakarēt arī otru. Ok, ir tādas lietas, ko tu vispār dzīvē neizmantosi, vai nu tu mācies vai nemācies vispār, bet tu jau mācies sevis dēļ.
- Lv: Nu jā – ja ārsti špikotu...tu gribētu iet pie tāda ārsta...
- **Un vai ir kādi priekšnoteikumi, idejas, kā vispār varētu noteikt tās robežas, kur tad ir tā neētiskā rīcība un ētiskā rīcība?**
- A: (..)
- E: Nu pasniedzēji jau ir būtiski. No pasniedzēja atkarīgs, kur tiešām ir špikojis, kur tiešām viņš ir plaģiātismu uztaisījis un atsaucies neieliek tīšām, speciāli...Grūti pateikt.
- LD: Būtībā vajadzētu izstrādāt kādus ļoti stingrus kritērijus, kas ir un kas nav akadēmiskās ētikas pārkāpumi un tad par tiem sodīt...varbūt viņi varētu būt kaut kādi detalizētāki, jo nu...kaut kā...jo tās situācijas ir pietiekoši dažādas, lai
- ...: Lai zinātu, cik daudz drīkst špikot. (smejas) un kā par to sodīs.
- L: Man liekas, daudz ko varētu atrisināt arī augstskolās ar sistēmu, jo lai ir noruna, ka nešpikojiet, nu ar kaut kādiem līgumiem augstskolā, lai nebūtu tā, ka tas cilvēkam neko nenozīmē, nu. Lai tik daudzi to nepārkāptu, veidotos kaut kādas vērtības.
- E: Interesanti būtu zināt, kā ir kaut kādās ārzemju prestižās augstskolās.
- Nu tur ir ļoti stingri.
- E: Nu, vot, un, un, un, jo mums te Latvijā sanāk...nu pēc vienas augstskolas gan nevar spriest, bet tāda parādība nav novērota ne LU, ne citur...un tas...
- LD: Bet, piemēram, mentalitāte jau arī daudz ko izsaka.
- L: Nu vienkārši to jau vajadzētu no bērnības...
- E: Kaut kā iedzīt (smejas)
- L: Jo, ja cilvēks ir pieradis pamatskolā špikot, tad špikos arī vidusskolā un augstskolā.
- A: Nu uzreiz kā ārzemēs jau arī nevar, ir kaut kā jāmēģina mierīgi.
- **Tad būtībā tas ir iespējams?**
- E: Nu tas, kas tagad notiek arī ir tāds kultūršoks, nē, bet...tad, kad jau tā kultūra aiziet, tad nav problēmu, ja ar pamatskolu, vidusskolu sāktu stāstīt.
- Li: Jānomainās paaudzēm, cik es saprotu. No paša sākuma teikt, ka špikot ir slikti, no klases biedra špikot ir slikti un tā tālāk, ka viņš jau zinās, ka tas ir stulbi to darīt.
- L: Vēl ir viena metode par tiem norādījumiem par pārkāpumiem.
- A: Varbūt pat ne no skolas, bet vispārīgiem. Kaut kādiem vienotiem noteikumiem – par atsaucēm un tā...Jābūt arī bišķiņ kaut kādai pārejai, lai cilvēki pielāgotos kaut kā. Tagad jau vēl nav īsti skaidrība, ko tur un kā.
- L: Nu tādā ziņā situācija augstskolā ir diezgan laba, jo mums ir metodiskie norādījumi, mums pasniedzēji kaut kādā veidā brīdina par akadēmisko ētiku, tas kaut kā tā...pielec agri vai vēlī (..) No otras puses, paliek jau jautājums – kuri beigās būs lielāki ieguvēji – tie, kas godīgi ir mācījušies vai tie, kas tā sakot, ir izsprukuši cauri. Par to vēl ir jautājums, kuri būs ieguvēji.
- **Paldies.**

2. PIELIKUMS
FOKUSGRUPU DISKUSIJAS LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBAS UNIVERSITĀTĒ
ATŠIFRĒJUMS

- **Paldies visiem, ka atnācāt. Mani sauc Vaira Avota, esmu no Vidzemes augstskolas (..). Jautājums būs par akadēmisko ētiku – par špikošanu, svešu darbu iesniegšanu un tamlīdzīgi. Es jums tā kā nolasišu situāciju un tad jūs komentējat. Varat viens otram kaut kādus viedokļus izteikt (..). Vēl runāriet pa vienam, lai ierakstītos. Un...un...ieraksts tiks izdzēsts un jūsu vārdi nekur neparādīsies un tā.**
- Mhm
- **Visi ir ar mieru, ja?**
- Jā.
- **Labi, tā tad sākam. Tā tad notiek rakstisks pārbaudījums un, un jūs redzat, ka kāds students noraksta no cita. Un pasniedzējs pamana un soda abus. Un kā jūs to komentētu – kas ir noticis un tā? Varbūt izsakieties katrs pa vienam un tā.**
- A: Labi, es sāksu. Ē...Manuprāt, viņi vainīgi ir abi divi, jo, ja tu ļāvi špikot, tad tu arī, respektīvi, esi līdzatbildīgs. Viens variants ir, ka tu neredzēji, ka no manis špiko, tas ir no tevis kāds špiko, bet tagad jau...it kā ja es būtu pasniedzējs, es sodītu abus divus. Ir grupu darbi, kurā ir visas vienādas kļūdas, vienādi pozitīvi, vienādi negatīvi rādījumi. Pilnīgi un galīgi garām. (..)
- **Abiem diviem, ja? Kā citi domā?**
- Li: Es gan nedomāju, ka abi divi jāsoda. Tikai tas, kas noraksta (..) kā tu vari zināt...
- A: Tu gribi teikt, ka (..)?
- Li: Nē, nu nē, ja pasniedzēja nav pamanījusi, ka kāds cits špikoja, tad tā nav mana vaina.
- A: Nē, tā nav tava vaina, bet ja tu vari novērst, tad tu vari to novērst. (..)
- ...
- A: Es kā pasniedzējs ņemu nost. Viss.
- ...: Bet kā būtu, ja tu būtu otrā pusē?
- A: Ja es būtu students? Špikotu ☺
- ...: un tu gribētu saņemt sodu?
- A: Jā, un ja vajadzētu, atkal špikotu. ☺
- ...: No pasniedzēja puses, tas, protams, ir taisnīgi sodīt abus, bet, ja es būtu students...es gribētu, lai soda tikai to špikotāju.
- **Vai, jūsuprāt, pasniedzējs var to vispār izvērtēt, kurš ir ļāvis skatīties un kurš ne?**
- I: Pasniedzēji jau to nevērtē, viņi vienkārši ņem nost un viss.
- A: ...
- I: Viņiem vienkārši vienalga.
- A: Manuprāt, tomēr ir šķirošana, jo, ja ir pasniedzēja mīlulis, pasniedzējs to visu redz, tad tam nekas, bet...ē...kādu, kas viņam nepatīk – uzreiz: “Ārā no klases, atdod darbu!!!” Manuprāt tā ir, un vienmēr būs, vienmēr bijis un būs.
- ...: Vai arī saka “Nāc nākamgad” vai “Sēdi, laimīgs.”
- ...: Kā pie kura pasniedzēja.
- **Jā...Un vai ir kaut kāda nozīme veidiem, kā špikot? Teiksim, no saviem materiāliem, grāmatām vai, vai, vai tiešām skatās no kursa biedra. Vai ir iespējamās (??) darbības – citas ir vairāk labas, citas nē? (..)**
- ...: Kā pareizi špikot?

- **Nē, nu cik tas ir pieņemami, jūsuprāt, vai ...**
- ...: Es nesapratu īsti.
- **...vai, piemēram, cik tas ir pieņemami, jūsuprāt, špikot no saviem materiāliem, sagatavotiem vai grāmatām...**
- ...: Nē, ir, ir. Viegļāk jau ir no savējiem, jo tu jau apmēram pēc redzes redzi, kurā lapiņā man bija tur tas punktiņš vai tur tas...un tad tu zini apmēram.
- L: Man ir pilnīgi vienalga, vai es ņemu to grāmatas nodaļu vai man ir pieraksti. Tas ir viens un tas pats.
- A; jā, bet ja grāmatā ir piecas lapas un konspektā ir viena.
- ...: Špikerī tev būs varbūt šitik daudz (rāda).
- ...: Nē, nu labi...
- ...: Ir jau tā, ka pasniedzēji vairāk novērtē, ja špiko no saviem špikeriem, nevis grāmatām, jo tad tu esi vismaz kaut kādu darbu ieguldījis.
- L: Špikojot jau tu arī mācies.
- A: Bet man liekas, tu kaut ko citu gribēji uzzināt. Vai tu guvi atbildi?
- **Jā...nu...vai, teiksim, jūs redzat, ka špiko no saviem materiāliem – vai tas ir labi vai slikti, salīdzinoši ar, vai pārraksta grāmatu vai...**
- ...: Vienalga, man jau vienalga ...ne jau es tur sēžu...
- A: Jo tu jau tikai par sevi domā.
- ...: Tu jau par sevi domā, tev vienalga, ko viņi dara.
- L: Nu man jau ir škrobe, ja tā pasniedzēja stāv pie manis un es nevaru špikot. (..)
- A: Nē, nu špikeri ir laba lieta, jo es zinu pēc sevis – kad es špikeri rakstu, es piestrādāju un labāk atceros. (..) tas, cik bieži nākas izmantot, tas ir cits stāsts, vai es atstāju kabatā vai lieku uz galda. Kā ir ar tevi (uz Li)?
- Li: Nezinu. (..) kā kuro reizi – citreiz tiešām vajag špikerus, ja vajag grāmatu iemācīties (..)
- ...: (..) Pārrakstīt grāmatu – tas taču laikietilpīgs process ☺
- ...: (..) norakstot ātrāk Ja ir viens variants...
- Li: Bet nevar jau zināt, vai ir pareizi.
- ...: Nu jā...
- A: Bet ja noraksta no klades un ieraksta kā izmantoto literatūru, tad viss taču pareizi ☺
- **Labi, tad pāriesim pie nākamās situācijas, kas students veicis kādu darbu – rakstisku darbu – daudz rakstīts, laika un enerģijas ieguldīts, bet vērtējums ļoti zems un pasniedzējs to pamato, ka ir paviršas atsauces vai to vispār nav. Kā jūs komentētu šo situāciju?**
- Jā...tipiska situācija.
- ...: Tikai dēļ atsaucēm pazemināt...tur taču ir darbs ieguldīts! Man liekas, ir jādod iespēja tās atsauces ielikt, un, un, un nelikt to galarezultātu, nu galarezultātu ielikt pēc tam, kad tur esi biš pārstrādājis.
- A: No otras puses – tu neesi pats iepazinis noteikumus, ar kādiem tika uzdots pildīt, jo vienmēr tiek pateikts, ko vajag un mēs pat pierakstam, ko vajag tur.
- I: Jā, bet ir pasniedzēji, kas līdz galam nepasaka, ļoti bieži tā ir gadījies. Tad mēs paši uz savu galvu rakstam, un tad „ziniet, bet tā nebija”, bet viņš jau nav pateicis, kā bija jābūt. Jo vienas tādas grāmatas, kur tur, kā tur jādara jau nav nemaz.
- A: Jā, jo tā pati galvenā – galviņa, tās arī mainās.
- I: Katram priekšmetam ir noteikts citādāk, ir nianšes, kā mums to visu zināt...nav pamatojuma...nesaka neviens.

- **Jums nav kopēju noteikumu?**
- I: Nē, ir.
- A: Ir noteikumi, ir it kā, bet nu...
- I: Bet ir tā, ka viņi katru gadu mainās...
- A: Kā kurš ievēro.
- I: ...un arī tie pasniedzēji – vienam tas ir it kā pieņemami, citam...otram galīgi uz otru pusi.
- **Tā tad būtībā...tā tad nu...tam pasniedzējam [situācijā] nav īsti taisnība?**
- Mhm
- Jā.
- Nē, nu ir jādod iespēja pierādīt, ka tas ir tavs darbs... kaut kādā veidā.
- **Tā tad tas ir nepareizi, ka uzreiz soda?**
- Li: Jo es zinu arī, kad es pati taisīju referātu, viņa neteica, ka vajag kaut kādas atsaucis, neko tādu, bet pēc tam izrādās, ka vajadzēja...nu bija viss kārtībā.
- **Mhm. Labi. Tad pāriesim pie nākamās situācijas. Students ir veicis kādu pētījumu – kādu noslēguma darbu vai tamlīdzīgi, kā izpētes metode viņam bija aptauja, bet tad – kāda nejaušība – un atklājas, ka tie dati ir izdomāti un pārējie ir publicēti ar vārdiem, dalībnieku. Kā jūs skaidrotu šo situāciju?**
- Bet anketas taču ir anonīmas..
- **Nu jā, bet, ja ir aptauja un intervē cilvēkus...un tad ar visiem vārdiem.**
[pārtraukums]
- **Tā...man atkārtot vēlreiz?**
- Jā.
- **Tā tad. Students ir veicis pētījumu un izpētes metode ir, teiksim, aptauja un tad atklājas, ka dati ir...daļa datu ir izdomāta un daļai ir publicēti tie respondentu vārdi. Ko jūs domājat par šo situāciju? Kā jūs to komentētu?**
- L: Nu...ja anketā bija minēts tas, ka tiks publicēti vārdi un viņš piekrīt anketas noteikumiem, tad, es domāju, nekā slikta tur nav. Un par izdomāto daļu...nav labi.
- **Nekādos gadījumos?**
- L: Nē.
- I: Nē, nu ja galīgi nevar atrast kādu, kas tev atbild, tad var izdomāt datus, es personīgi esmu izdomājusi, jā, man ir bijis tāds gadījums.
- A: Atkarībā, kas izdomāts, kas par anketu.
- L: Jā, atkarībā, kas tiek izdomāts. Teiksim, man daudzi cilvēki vienkārši nenorāda faktisko un deklarēto dzīvesvietu, un, respektīvi, tā kā parasti ir studenti...ē..tika anketēti un pārsvarā tie kas kojās dzīvo, vienkārši automātiski pati rakstīju, kā zinu, – kojas.
- R: Pirmais priekšmets [??] anketā ir norādīts, vai tavs vārds tiks izmantots vai arī respondenta vārds netiks atstāts. Un tev...tas respondents izlemj, vai vārdu drīkst publicēt, jo Jāņi, Pēteri, Annas ir diezgan daudz un atcerēties, ja tev nav filtrējošie jautājumi vai arī tādi, ko tā kā tīri tā, lai zinātu, kurš tas ir cilvēks, tad jau nekas.
- ...: Var jau pats arī izdomāt [sev vārdu].
- A: Tu jau vari izvēlēties – aizpildīt vai neaizpildīt to anketu. Tā kā ja aizpildīji – pats vainīgs, pats pildīji, savu vārdu ierakstīji. Varēji vārda vietā rakstīt „Vilma” ☺
- R: Un, piemēram, manā pēdējā intervijā es neierakstīju vārdus, kas tika publicēti.
- A: tika vai netika? (..)
- **Nu jā...bet pēc pētījumu ētikas anketām tā kā jābūt anonīmām un kā tādā gadījumā?**

- A: Nu ir, bet tu jau redzi, ko tu aizpildi – prasi, ieraksti personas kodu tur, ... numuru – nepildi! Negribi – nepildi.
- R: Tu jau vari...ja tevi neapmierina tas prasītais – tur personas kods vai kas, tu vari nepildīt to anketu, tikai tad tā anketa tavējā tiek norakstīta – nekas nav derīgs.
- **Mhm. Tad tas no respondenta ir atkarīgs?**
- Jā.
- Mhm.
- **Un, un, un...datu izdomāšana – ir kaut kāds daudzums visu...cik tur drīkst izdomāt vai nedrīkst vai, vai...?**
- Li: Nu ja vajag kādus piecdesmit cilvēkus aptaujāt un es kādus divdesmit aptaujāju, un tad pārējo pēc tā, kā viņi aptuveni ir, pieliek klāt...
- I: Vidējo aritmētisko..
- Li: Jā, pieliek tur kaut kādus procentus klāt un tā...ja tur kāds viens vai divi piekrīt, tad tie procenti ir mazāk un tā...
- R: Nu tad tie gan ir bez maz vai falšie..
- Li: Nu es nezinu..
- R:...ja tu pusei pāri...man pēdējā reizē bija jāpēta trīsdesmit...nē, četrdesmit, tad pēdējie divi vai trīs bija izdomāti.
- **Un kādi ir tie iemesli, kāpēc...?**
- R: Tāpēc, ka uz ātru galvu nevar dabūt...
- Li: Nav laika. Nav cilvēku.
- I: Nu parasti jau prātīgi cilvēki visu atliek uz beigām ☺
- A: A nav jābūt noteiktam skaitam, cik jābūt aptaujāto un tā? [R.-ai]
- R: Aptaujai? Anketai? Nu tas atkarīgs no tā, cik tev liela ir tā intervija. Piemēram, mums bija pēdējais pētījums – katram septiņi cilvēki, trīs kopā, kopā ir divdesmit viens cilvēks bija. Bet tā īstenībā nedrīkst būt ne mazāk kā piecdesmit.
- A: Mhm.
- R: Nu 50 un uz augšu. Vēl ir arī atsevišķām intervijām, kur ir citādi.
- **Vēl kādi komentāri? Nākamā situācija: students atrod internetā darbu un kas atbilst dotajam tematam un prasībām un tad vienkārši šo darbu iesniedz kā savējo.**
- A: Vai tad kāds tā mēdz darīt? [joko]
- Kā tieši?
- **Internetā – teiksim, Atlantā paņem darbu un iesniedz kā savējo.**
- Ā!!
- L: Īstenībā ar to svešu darbu nodošanu ir tā, ka es uzskatu, ka tas nav nepareizi, ja, teiksim, paņem kaut kādus četrus svešus darbus un no viņiem uztaisa vienu savējo. Nu lūk. Bet, ja tā vienkārši izprintē un nodod, pat neizlasījis, tas tā kā nav pareizi.
- **Un, ja, teiksim, nu daļu no kaut kāda cita darba ieliek savā darbā?**
- L: Nē...
- R: Nu tagad jau ir internetā prasība, ka tev jābūt atsaucei – jābūt autoram, nu tā raksta, kad viņš ir publicēts un tā...
- **Nu jā – darbs ir ar visām atsaucēm.**
- R: Nu es jau varu pārkopēt, paņemt vienu rindkopu un ielikt savējā.
- L: Jā...
- R: Nu ja, tur jau būs atsauces, tikai ne tavējās, kāda cita, gudrāka.
- Un tas ir pieņemami?
- R: Jā, es domāju, ka jā.

- L: Ja pa taisno nenodod, nepārveido vienkārši, tad tas nav pieņemami.
- **Nu tad nobeigumā – kā jūs vispār to visu raksturotu, kādi tad ir akadēmiskās ētikas pārkāpumi augstskolā, ko, ko drīkst un ko nedrīkst darīt, teiksim, tā pēc kārtas, ja jums pajautātu.**
- A: Ir tā, ka tu vari darīt visu, ko vien vari un ko vien gribi, bet dari tā, lai pasniedzējs nepieķer – tā saka pasniedzēji paši, to piekopjam mēs paši. Un es domāju, ka neviens vēl nav gājis cauri, ka viņš nav špikojis vai nodevis kādu darbu, vai, es arī esmu veselu vienu tādu nodevis, lai Dievs nogrābstās!, bet principā es pieturos pie tā, ka dari visu, ko vien vari, tikai dari nepieķerti. Ir jau tas sliktums, kas iet cauri, un mazlietiņ pārveidots, bet ja tu to vari izdarīt, viss ir kārtībā.
- Li: Nu ja – tu dabū labu atzīmi, arī labi.
- Bet ja es tā pēc kārtas jautātu – špikošana ir pārkāpums?
- L: Ja nepieķer, tad nav.
- R: Likumiski jau tas ir pārkāpums, bet, ja nepieķer, tad jau...tad neliekās kā pārkāpums...
- I: Kas nav pieķerts, nav vainīgs.
- R: Jā, tieši tā.
- A: Un vēl tāda lieta, ka pasniedzēji bieži nepasaka neizmantot kladi, ko viņš var pēc tam teikt, lai es nešpikotu?! Vēl jo vairāk – viņš labi redz, ka es to kladi virinu. Un pēc tam es saku, ka jūs neteicāt. Man tā ir bijis – *aplaužās* tas pasniedzējs – *yeah, baby*.
- I: Nu it kā jau ir pašsaprotami, ka nedrīkst špikot, bet daudzi iziet uz to, ka, ja viņiem nepasaka, tad tas ir atļauts.
- A: Tāpat kā ar smēķēšanu – ja nav šiltītes, kur uzrakstīts: „Nesmēķēt!”, tad es smēķēju, parādi man, kur tas ir, ka es nevarētu! Ko? Kur te nevar smēķēt, ko?!
- **Kaut kādi kopējie noteikumi universitātē netiek stāstīti, klāstīti? Kaut kā tā – kas attiektos uz pilnīgi visiem priekšmetiem?**
- A: Nu ir, ir pat ierakstīts Studiju ceļvedī pirmā kursa studentiem, kas iznāk katru mācību gada sākumu, tad kad ir, respektīvi. Un tur ir viens tāds punkts, ka jācieta pasniedzēji un morāles normas, ka nevar izmantot svešus darbus un špikot, respektīvi. Un, un, tad tas tiek izlasīts, varbūt pārskriets tam pāri, bet vai kāds to arī iegaumē – pilnīgi šaubos, jo dara, man liekas, pilnīgi visi, arī pasniedzēji, kas tagad mums māca, paši ir teikuši, ka viņi ir špikojuši un tā...es domāju, ka nekādas pārmaiņas nav gaidāmas – tas bija, ir un būs.
- **Tad tas ir vairāk atkarīgs no studentiem, lai savu labumu gūtu? Nav tā kā ir bail tikt pieķertam – tās negatīvās sajūtas?**
- I: Vienmēr jau ir bail, bet vienmēr ir cerība, ka no ūdens tiks āra sauss.
- R: Tīri sev tas ir, ka tu centies tādā ziņā būt labāks...
- L: Nu ir priekšmeti, kur...nu nevar iemācīties, tikai ar špikošanu...tāpēc, ka vārds vārdā – nevar...
- **Paldies.**

3. PIELIKUMS

FOKUSGRUPU DISKUSIJAS LATVIJAS UNIVERSITĀTĒ ATŠIFRĒJUMS

- **Sveiki visiem! Paldies visiem, ka varējāt atnākt. Mani sauc Vaira, esmu no Vidzemes augstskolas 1. kursa, komunikāciju un sabiedriskās attiecības mācos.**
- I: Kā vārdiņš?
- **Vaira. Vaira Avota, jā...ē...un tad man ir...es taisu gada projektu šobrīd, un man ir vajadzīga palīdzība – uzzināt jūsu viedokļus, skaidrojumus, argumentus – jebko par akadēmiskās ētikas jautājumiem. Un šādas intervijas jau bija Vidzemes augstskolā un Latvijas Lauksaimniecības universitātē. Un šeit tad ir tā kā pēdējā un noslēdzošā.**
- I: Mums jābūt labākiem par viņiem, ja?
- **Nu...ja vēlaties (smejas) Nav, nav, ne labāko, ne sliktāko, protams. Un intervijas tiks ierakstītas, un pa vienam tāpēc vēlams runāt – tā. Un variet komentēt un atbildēt ne tikai uz maniem jautājumiem, bet arī viens otram – ja kāds kaut ko interesantu pasaka vai jūs kaut ko gribat pateikt. Ieraksts tiks izdzēsts un jūsu vārdi nekur neparādīsies.**
- K: Ja? Žēl (smejas)
- **Tātad es jums nolasišu situāciju un gaidu jūsu atbildes.**
- Labi.
- **Pirmā: notiek rakstisks pārbaudījums un jūs redzat, ka kāds students nu vienkārši atbildes noraksta no otra, un tad pasniedzējs to pamana un vienkārši soda abus. Kā jūs komentētu, kas ir noticis šajā situācijā?**
- I: Mans viedoklis pirmām kārtām ir, ka cilvēks, kurš noraksta no otra – viņam jāreķinās arī ar tām sekām, kādas varētu būt, vai ne. Un...ē...liela nozīme ir tam, cik viņš ļoti pazīst pasniedzēju – ja viņš zina, ka šis pasniedzējs ir ļoti strikts, tad viņam ir jāreķinās, ja viņš raksta no cita, tad sodīti var tikt abi un, ja cilvēkam nav atbildības sajūtas pret otru cilvēku, tas, manuprāt, ir ļoti slikti, jo šajā gadījumā, ja tu pats neesi iemācījies, tā ir tava problēma, bet, ja tu neesi iemācījies un vēl noskaties no cita un pēc tam šos abus jauniešus pēc tam izdzen no auditorijas, tas ir ļoti negodīgi, jo šādas situācijas teorētiski, protams, nebūtu pieļaujamas. Dzīvē gan tas viss ir citādāk.
- AD: Tādas dilemma laikam jau ir no pamatskolas laikiem – norakstīt, jo tad ir tāds risks – dot?, nedot?, runāt?, pašam riskēt ar savu atzīmi vai arī nē? Tā kā šis te ir arī abu šo cilvēku attiecību jautājums. Es labam draugam noteikti arī palīdzēju, arī riskējot ar sevi, bet es nezinu vienkārši tur kaut kādam cilvēkam – varbūt arī nē.
- I: Vēl viena svarīga lieta ir, kāpēc šis cilvēks noraksta no otra, var būt vairāki apstākļi – varbūt tāpēc, ka viņam ir slinkums, viņš nav mācījies, citi apstākļi – varbūt viņš mācās dienā 12 stundas un viņam tiešām tīri fiziski, es pazīstu kolēģus, kuri strādā tik daudz, vai ne, un tīri fiziski nav laika mācīties, protams, ir cits jautājums – prioritātes, vai tu mācies vai tu studē, bet, zinot Latvijas sistēmu, situāciju, labklājības līmeni – tas ir pilnīgi saprotami, ka cilvēks mācās un strādā, un reāli, protams, darbā tev prasa, tev maksā un prasa, lai tu izpildi skolā, cik tu zini, tas ir jautājums un problēma, tāpēc bieži vien tā prioritāte ir tas darbs, vai ne, un līdz ar to šādās situācijās arī it kā būtu attaisnojams kaut ko noskatīties vai kaut kā tā, bet, piemēram, ja šos abus cilvēkus izdzen ārā no auditorijas, tad, es domāju, šim jauniešim, kurš ir aiz... neatļauti nospiedis, noskatījies, norakstījis, viņam ir ar pasniedzēju jāiet, jārunā un jāskaidro šī situācija, vai ne. Es domāju, saprotošs pasniedzējs sapratīs, piemēram, un, pirmām kārtām, šajā situācijā, tas otrs cilvēks, kurš it kā ir nevainīgi cietis...ē...tam noteikti būtu tiesības pārrakstīt un tā tālāk, un es arī domāju, cits jautājums – šo darbu, kontroldarbu varētu

pārrakstīt tas jaunietis, kas špikoja, vienkārši, ja viņš izskaidro šo situāciju, piemēram, ja viņam ir pietiekoši, gana argumentu, jo Latvijas situācijā darbs, darba slodze noteikti, nevis, jā, es tur kaut kur strādāju, bet nu, ka viņš tiešām strādā – ne gluži darba līgumu, bet nu apstiprinājums, ka tu kaut ko dari, vai ne, un tad varētu pieļaut pārrakstīt šo darbu, es domāju, tas atkal būtu komunikācijas jautājums starp šo jautājumu un pasniedzēju.

- AD: Bet no otras puses, šis jaunietis, ja viņš zina, ka viņš nav varējis sagatavoties, kāpēc viņš jau priekšlaicīgi, pirms tā eksāmena, nevar jau aiziet pie pasniedzēja, sarunāt ar to pasniedzēju – tas jau ir otrs jautājums. Es domāju, ka tas ir attaisnojami.

- K: Nu pēc tam skaidrot, ka es norakstīju tāpēc, ka es daudz strādāju, manuprāt, tas ir pilnīgi absurdi. Tas ir tu pats atbildi par sevi, vai tu tiec galā, vai tu vari apvienot vai nevari, un pēc tam iet pasniedzējam teikt, ka, zini, es strādāju 12 stundas dienā un tāpēc norakstīju, manuprāt, tas ir... un vai ne... kurā brīdī tu pateiksi, ka tā ir taisnība vai tā nav taisnība? Bet es visu laiku nevaru saprast, kāpēc tas otrs nabadziņš, no kura norakstīja, tika izdzīts ārā, jo tas gan man liekas pasniedzējam ir... problēmas ar situācijas izvērtēšanu.

- AD: Man tas arī liekās – ahā, no tevis skatījās, tu arī esi vainīgs!...

- K: Nu jā, bet to, ka viņš tika izraidīts, izdomāja I., tur netika teikts, ka viņš tika izraidīts, vienkārši, ka tika sodīts. Nu, man liekas, tas ir tā pārāk dramatiski – par paskatīšanos otra darbā...

- I: Nu visbiežākie sodi ir vai nu nosēdināšana kaut kādā kaktā, stūrī un rakstīšana pilnīgi izolēti vai arī izdzīšana ārā.

- AD: Nē, pakratīšana ar pirkstu.

- I: Nu jā, tas būtu pats izplatītākais. Trīs reizes apsauc un tad met ārā ☺

- K: Bet īstenībā man tā liekas pilnīgi normāla situācija, jo, man liekas, tas ir tāds „maigākais” špikošanas veids, kad tu vienkārši ieskaties kaut kādā otra darbā un ka tas nav nekas tāds nu briesmīgs, ka tagad nu vajadzētu baigi nosodīt to, kas špikoja.

- **Tad tam ir nozīme, vai tas ir pieņemami vai nepieņemami, vai tu pats veido tos špikerus vai noraksti no cita. Vai tās situācijas atšķirās no tā ētiskā viedokļa?**

- I: Manuprāt, atšķirās tas, kurš rakstīja garus špikerus, kā es rādīju, tad tur var redzēt, ka ir ieguldīts diezgan liels darbs, pirmām kārtām, tas ir, ka parasti rakstot šo te špikeri, tev nav vajadzības viņu izmantot, jo tu jau pats zini, ko tu tur esi rakstījis, tas ir viens. Otrs, pasniedzējam arī ir jānovērtē, cik daudz laika tur ir ieguldīts, vai ne, un tas varētu būt tāds, teiksim tā, iemesls, kāpēc aizrādīt, nevis izraidīt no auditorijas un nosēdināt, piemēram, stūrī – sēdi un raksti, vai ne. Par ētiku... ļoti sarežģīts jautājums, jo...ē...

- Tas vispār ir ētikas jautājums, tavuprāt?

- I: Tas ir, tas ir vēl labāks jautājums, jo principā tas nav ētiski norakstīt no otra, jo viens ir strādājis un mācījies, vai ne, un tagad tu paņem un vienkārši pārraksti, vai ne. Es domāju, tas ir ētikas jautājums, bet, bet man liekas viņš ir tāds mazliet...ē...ne gluži nonivelējies, bet tik, tik, tik bieži sastopams, ka mēs esam...ē...pie tā pieraduši un saprotam to kā pašsaprotamu, vai ne, ja neesi mācījies, tad noraksti vai kā. Bet tas noteikti ir ētikas jautājums, es domāju.

- 7:35 min

- K: Es vienkārši te tā gribēju tā kā piemēru. Piemēram, ļoti daudz jau tajās situācijās atkarīgs gan no pasniedzēja, gan no tiem studentiem, jo, kā mums šodien bija, mums pasniedzēja pateica, ka mēs drīkstēsime izmantot vienu A4 formāta lapu, nu, tā kā paša sagatavotu, tad mēs, vienkārši mēs nezinām, kas būs eksāmenā, bet mēs varam uz vienas A4 formāta lapas sarakstīt lietas, kuras mums varētu noderēt, nu, kas it kā parāda, ka tu gatavojies un ka it kā pasniedzējs nāk pretī, lai novērstu to špikošanu, jo – jums

pašiem ir špikeris, kur jūs varat lietot, vai ne. No otras puses, protams, tas ir arī, vai tu to špikeri uzraksta viens un pārējie sakopē vai katram viņš ir savs.

- I: Kā tas pagājušonakt arī notika.
- K: Nu jā, es arī, es vienkārši domāju – nu vai tam it kā ir nozīme, vai ne, vai tas ir ētiskāk, vai tas ir neētiski, ja, piemēram, ja es esmu dabūjis no cita vienkārši un rakstījis, es uzskatu, ka ja es iedodu savai draudzenei un man nav žēl, un man vienalga, ka viņa nav nekādu darbu ieguldījusi, tas ir normāli. Vienkārši pasniedzējs ir izdarījis tik daudz, lai it kā, lai mēs nešpikotu, vai ne, un mēs vienkārši skatāmies tais savās lapās, nu kaut kā tā. Manuprāt, tas ir vispār tāds, par to špikošanu runājot, nu it kā tāds, nu jā špikošana, tas ir neētiski, bet tad vienmēr tad ir jādomā, kāpēc tad cilvēki špiko, vai ne un tā kā šai gadījumā pasniedzējs izdarīja to, ko var izdarīt, lai mēģinātu to novērst – nu it kā parādīt, ka viņš mums it kā nāk pretī, ka viņš ļauj kaut ko, līdz ar to tad arī mums kaut kāda atbildības sajūta varbūt pat lielāka – nu ka mēs nemaz neko citu arī nemēģināsim izmantot, jo mums ir tā viena lapa. Ja neesam viņu paši sagatavojuši, paši vainīgi.
- I: Man liekas, tā tieši ir pareiza pieeja, jo, sagatavojot šo špikeri, ir jāiegulda laiks un tas šajā konkrētajā situācijā – tu vari savākt to informāciju un droši izmantot, ko tu esi ieguldījis. Un pasniedzējs panāk to, ka strādā ar šo informāciju, kas it kā varbūt būs vajadzīga eksāmenā – tas man liekas pats galvenais – pie-, ne gluži piespiest, bet nu radīt situāciju, lai cilvēks strādā, jo citādāk, ja nav iespējas, students paņem vienkārši kladi līdz un kaut ko tur, teiksim, eksāmena laikā meklē, ja. Tad nu labāk piespiest izveidot konkrēto informāciju, vai ne.
- AD: Viennozīmīgi šī te problēma tā kā no divām pusēm – pirmā ir ētikas problēma, kas ir attiecībā pret lektoru, nu par šo špikošanas lietu, bet otra – pret kolēģiem, kādas ir viņu attiecības, jo vienmēr jau sabiedrībā ir tādi cilvēki, kuru izmanto, kuri vairāk tur cenšās un paši raksta šos te špikerus un konspektus, un tad no viņiem vienmēr kopē klades un špiko, jebko, jebkādā veidā viņus izmanto, un tiešam nedrīkst jaukt tos divus jautājumus – ētika pret lektoru, kad ir vai ne, kad es tur špikoju, izmantoju nelegālus līdzekļus un tā tālāk, un otrs – tīri savā starpā, kas ir pilnīgi citādāk. Un savā starpā ētika tiešām ir liela problēma mūsu sabiedrībā jau no bērnu dienām, jo cilvēki izmanto, un tos, kurus negrib dot tos darbus, tad viņi tādi atstumtie, kaut kādi “ooho! Ko tu nevari parādīt, iedot nokopēt?” un tā tālāk. Tā ka sabiedrība dalās tādos izmantotajos, izmantojamajos un atstumtajos – tādos kaut kādos cilvēkos, tā ka tas ir ļoti negatīvi.
- I: Mhm. Jā, manuprāt, tā nedrīkst, ļoti nekorekti rīcība, ja tu, piemēram, uzprasi, lai tev iedod kladi, vai ne, pats neesi bijis šajās lekcijās un pēc tam, ja neiedod, pārmet to, ka neiedeva. Tā ir normāla parādība – es lekcijās esmu bijis klāt, esmu strādājis un tā tālāk, un, ja tu esi tajā laikā stāsti: “Jā, es tu aizgāju vakarā ar jauniešiem, izklaidējos klubīnā, nedaudz padzērām” – un nākamajā rītā tev nav, un tu prasi, lai tev iedod. Arī, ja tu esi bijis darbā, piemēram, strādājis un tiešām nevarēji būt klāt tajās lekcijās, tad, jā, protams, tas jau ir cits jautājums, tad var dot, piemēram, nokopēt vai kaut ko, bet par to, ko K. teica – es domāju, ka ētikas jautājums nav šajā sakarā, šajā situācijā, ja man ir sarakstīts špikeris, kuru drīkst izmantot un es iedodu K.-ai nokopēt, tur vispār, man liekas, par ētiku neiet runas, tā ir mana izvēle – es dodu vai es nedodu, nevis ētika. Vai es nedodu, arī tā diezgan...tur ir tad jāmeklē, kā jautājums...
- K: Tur ir drīzāk, vai tam cilvēkam, nu, kurš ņem, prasīt, vai viņam, nu viņam ir kaut kāda, kaut kāda mazliet neērtības sajūta, vai ne.
- I: tieši tā.
- K: ...bet tā es arī, nu, piemēram...
- I: Tā ir tava izvēle – dodu vai nedodu. Ja tu nedod, tad pārmet kaut kādus ētiku pēc tam ir pilnīgi nevietā. Bet ja, ja tu nedod un saki, kāpēc ir tā situācija, kāpēc viņš tev prasa, tālāk jau detalizētāk.

- **Nu bet, ja ir tā, ka tā špikošana nav atļauta, vai ir tā, ka pasniedzēji kaut kā izvērtē, vai viņi kaut kā ir saprotoši – jautā, vai tev tur bija darbs vai kā?**

- K: Nekad, nē, nekad.

- **Kā ir ar pasniedzēju objektivitāti un vispār tādām lietām?**

- I: Tādu precedentu, šķiet, nav bijis.

- K: Man liekas, ka vienkārši dalās – ir pasniedzēji, kuri seko tam līdzi, kas mēģina kaut ko pieķert un tie, kuri to vienkārši laiž gar...

- ...: Jā, vienkārši neskatās.

- K: ...dzer savu kafiju un...

- AR: ...vai iziet ārā.

- K: Jā, jā, it kā pat pieļaujot to, vai ne, to kaut kādu noskatīšanos un tā, vai ne, bet ir, piemēram, tā, ka otrs tādi, kas, protams, visiem pēc kārtas iet uz galdiem ņem nost lapiņas – visiem, kas redz, ka špiko. Un tad, man liekas, tur nevienam nejautā, tur ir vienalga, kādu iemeslu dēļ, tas man arī liekas pareizi, jo nu problēma jau ir tā, ka tu noraksti, nevis tas, vai tu iepriekšējā vakarā dzēri vai tu caurām naktīm rakstīji vai tu strādāji kaut kādus darbus. Un tā.

- AD: Bet, iespējams, ja tu strādā, tu vienkārši rēķinies ar to, ka tev būs sliktāka atzīme, varbūt tu neizkritīsi ārā...

- K: Bet tev ir jādomā.

- AD: ...jā, tev kaimiņš varbūt ir strādājis vakar, un viņš no manis špiko, es nevarētu teikt, ka tā ir tāda... ļoti labs attaisnojums šādai rīcībai, jo es tā kā negribētu, lai viņš pelnītu naudu uz mana rēķina. Es viņam iedodu nošpikot un viņš pelna naudu tā vietā. A es mājās sēdēšu un mācīšos, un tur rakstīšu savus špikerus.

- I: Tieši, tieši tā, jā, es arī, lai gan es tur stāstīju par šo te darba situāciju, kas varētu būt iemesls tam, kāpēc tu nezini, tas nav attaisnojums, jo katram ir sava personīgā situācija – labi, vienam vecāki var atļauties uzturēt un tu studēt, vienam nevar, ja, bet tas neattaisno. Ja tu esi apņēmies, ņem un strādā, tikai tev ir jārēķinās ar savas rīcības sekām, ka tu nevarēsi mācīties tik daudz kā citi, atzīmes būs zemākas, līmenis var kristies, tā, tā ir tava izvēle, vai ne. Tas nav tagad apelēt pie citu jūtām, ka es strādāju un man tikai tāpēc ir jānod. Nē, nav argumentu, bet vienkārši, ja tev ir labi draugi, tad viņi nāk tev pretī, saprot, ka tu strādāji – davi! – viņi vairāk pazīst to situāciju, ja. Bet tas nav arguments – tu izvēlies strādāt, tu vari arī nestrādāt, vai ne, un tā ir tava izvēle, bet tas nav iemesls, lai tikai tāpēc norakstītu.

- K: Respektīvi, ir vienalga, kāpēc tu špiko. Ja tu špikoji, kaut kādas ētiskās problēmas tur ir un diskutēt par to, vai tas ir attaisnojams vai nē, ir lieki.

- I: Iemeslus var meklēt, bet, vai tas ir attaisnojums, ir cits jautājums.

- A: Jāskatās pēc konkrētās situācijas, jo katram jau ir sava motivācija špikot.

- Aa: Bet tas nav attaisnojams, arī, ja tu špiko.

- K: Es arī domāju, ka vienkārši nu, ka nav tas svarīgi tie iemesli un ka pasniedzējam arī varētu neinteresēt un tas ir tikai normāli nu, ja viņš neklausītos, kāpēc tu špikoji. Ja tu zini, ka tev ir problēmas, ka tu neuzrakstīsi, tad nenāc varbūt vienkārši, nu, uz to kontroldarbu, tu uzrakstīsi viņu vēlāk, bet nākt un taisnoties, lai it kā piemiedz acis uz to špikošanu, tas man liekas tā muļķīgi.

- I: Mhm. Manuprāt, tie iemesli, kāpēc tu to dari, ir svarīgāki tavai pašapziņai, respektīvi, es neiemācījos tāpēc, ka slinkoju, nevis tāpēc, ka bij' jāstrādā, vai ne, tas ir tev pašam, vai ne, ka tu pats saproti, izvērtē sevi, jā, nu ja, teiksim, sevi nomierini sevi, vai ne – es jau būtu darījis, vai ne, bet tur la un la, vai ne, bet šie iemesli nav jāiet un jāstāsta pasniedzējam – redz, man te tas. To jau pašam jāizanalizē, ko un kā, un kāpēc.

- **Laiks...jūs jau minējāt, ir darbs, ir jāstrādā, vai ir vēl kaut kādi iemesli, kāpēc špiko?**
- AD: Slinkums.
- K: Man liekas, ka vienkārši, tas ir slinkums – lielākajā daļā, un otrs ir tas, ka cilvēks nav nekāds monstros – visu viņš nekad neiemācīsies, nu ka vienmēr tas apjoms būs lielāks un kontroldarbs būs sarežģītāks, pat, ja tu būsi caurām naktīm pavadījis, ka vienkārši...un arī, vai ne, tu pat atceries, ka tu to lasīji un tu zini, ka tai kladē ir, un tāpēc tu viņu mēģini šķirstīt.
- I: Un tu pat zini, kurā vietā.
- K: Jā. Ka tas ir tikai normāli – viens tiešām, ok, ka tu noslinkoji, vai ne un tāpēc tu nezini un tu mēģini kaut ko sagrābstīt, un otrs vienkārši tas, ka visu nav iespējams atcerēties, un tu zini, ka tev tur ir. Loģiski, ka tu tiecies pēc kaut kādas labākas atzīmes, kuram negribās ieskatīties, kurš teiks – ja viņam ļauj izvēlēties starp 8 un 4, lieciet man 4?
- I: Man liekas, tā ir ļoti interesanta situācija īstenībā. Tā ļoti bieži ir, ka tu plāties, tu zini, bet tai brīdī, vai ne, kad tev vajag uzrakstīt, tas stundas limits un tu nevari vienkārši atcerēties, tu esi maz gulējis vai, vai, vai nu ko, bet tu zini, ka tai kladē, ka kaut kur ir. Tā ir diezgan sarežģīta situācija, bet gadās diezgan bieži.
- Aa: Man šodien eksāmenā tā bij, ka bij par komunikāciju barjerām, un šodien, braucot ar 15.o, es lasīju grāmatu, es atceros, ka tā bij kaut kāda 86. lapa, un es zinu, ka tur ir, bet es nevaru to grāmatu attaisīt un apskatīties, un viss. Un nekā nevar izdarīt.
- I: Un kāpēc tu nevarēji – tāpēc, ka tev pašapziņa...
- Aa: Nē, pasniedzēja stāvēja aizmugurē un es nevarēju neko ☺
- I: Vislabākais brīdis, kad špikot! Ja tev ir blakus, tad uz tevi nemaz neskatās.
- Aa: Nu bet tā grāmata tāda oranža – krīt acīs.
- I: Krīt? Tad mēs vēl varam diskutēt par špikeriem, kādus viņus vēl var veidot – uz kāda formāta lapām, kādas krāsas izmantot, lai rakstītu ☺
- Aa: Nu viens ir skaidrs – uz eksāmenu jānāk pēc iespējas neuzkrītošākam, lai tevi nepamanītu.
- I: Svārciņi pēc iespējas garāki dāmām, es domāju. Vīriešiem svārcus labāk nevilkt. ☺
- L: Tad ir atkal jautājums tādā gadījumā, kāpēc mēs vispār nākam uz augstskolu – lai zinātu, ka mēs uz špikeru dienu būsim sagatavojušies, tas ir ne uz špikera, bet eksāmena dienu būsim tā sagatavojušies, ka varēsim visu nošpikot. Tad kāda jēga? Tu atnāc pēc tā diploma vai zināšanām?
- AD: Nu bet tās teorijas man tiešām nepalīdz, es zinu, kā es sapratu to teoriju, bet es neatceros, kam viņa bija un kurā gadā tika izgudrota, tiešām, pilnīgi noteikti. Un tāpēc man ir špikeris. Kaut vai tāpēc, lai dabūtu atzīmi priekš manas, es nezinu, pašapziņas un tā tālāk.
- I: Manuprāt, studentam svarīgāk ir saprast, augstskolā ir saprast vienu lietu – ka jebkuru faktu, ka jebkuru lietu, šo teoriju tu vari atrast...
- Aa: Jebkurā brīdī.
- I: Jā, atrast grāmatā, paprasīt pasniedzējam, lai pasaka, kurā grāmatā un atrast, bet augstskolā, kas, manuprāt, studentam ir jāsaprot – ne tas, ka tu norakstīsi un dabūsi labāku atzīmi, jā, tas var ietekmēt budžetu, tas ir svarīgi, bet, bet tev ir jāsaprot, ka augstskola ir tas brīdis, kad tu vari vienkārši saprast, kā domāt par lietām, vai ne. Nevis zināt. Labi, tu zini, ka tur 2002. gadā, 1202. gadā tur Rīgā izveidoja Krustnešu ordeni, ja, tas ir labi, ka tu zini, tas ir svarīgi bet, lai saprastu...ja tu zini, ko tas nozīmēja, ja, tas ir pat daudz būtiskāk un to tai brīdī, kad tu par to runāsi, tad tu vienkārši paņem grāmatu un

atšķir – ā, lūk, te ir tas gads, vai ne, bet tu zini, ko, kādas sekas tas izraisīja, tas arī, man liekas, ir svarīgākais augstskolā, vai ne. Tu sēdi, nošpiko, noraksti to gada skaitli, o, baigi labi, tev ir uzrakstīts, tu dabūji atzīmi, pēc tam tu padomā – kāds tolks? Tu izej ārā no auditorijas, tu nezini ne to gada skaitli, ne par ko tur ellē rakstīji, vai ne. Labāk tad paņem trīs jautājumus, iemācies viņus un tos vismaz zini. Tu iziesi no auditorijas, nezināsi visu pārējo, bet zināsi vismaz to, ko konkrēti esi iemācījies. Un tas tev varbūt arī noderēs pēc tam.

- K: Man atkal liekas kaut kā savādāk. Man vispār liekas, ka nu tādā augstskolā špikošana nav īpaši izplatīta, jo mums jau arī nav daudz tādi pārbaudes darbi, kur vajadzētu špikot, es nezinu, te ir vairāk uz kaut kādu mutisko vai kā tur, kur tu nevari, man, piemēram, ir tā, ka, no laika gala, es jau ļoti reti špikoju, un, piemēram, ja es nošpikoju, tad tās lietas es toč uz visu mūžu atcerēšos, jo tās ir kaut kādas nu...tāpēc es saku, ka man liekas, ka tas ir viens no vislabākajiem veidiem, kā mācīties – kad, tajā brīdī es tik šausmīgi uztraucos, es baidos, kad šķirstu to kladi, ka es viņu vienmēr zināšu, tā ka no vienas puses man pat liekas labi, ja es kādreiz kaut ko nošpikoju, jo to es zinu, ka es to esmu iemācījies, varbūt tajā eksāmena laikā, bet es to esmu iemācījies.

- I: Un ko tu pa šodienu biji iemācījies?

- K: Es šodien nešpikoju, jo nebija vajadzības.

- **Un pasniedzējam un priekšmetam, veidam, kā pasniedz, vai pašam priekšmeta saturam, vai ir nozīme?**

- AD: Man liekās, ka ir, jo, piemēram, dažādas tehnisks profesijas vai pilnīgi citādāk – ja ir vēstures skolotājs, tad viņam ir jāzina tie gada skaitļi, bet man kā kaut kādam reklāmas speciālistam, arī varbūt nav jāzin, kā saucās visas tās teorijas no galvas. Man pozitīvi ir tas, ka es saprotu un es zinu, kur es varu atrast, ja man tas ir nepieciešams. Bet, ja es kā vēstures skolotājs, teikšu: “Ziniet, to grāmatu es saprotu, kāda darbība tur norisinājās, bet kurā gadā? To es paskatīšos grāmatā viennozīmīgi.” Tas man neder. Ir dažādi cilvēki. Ir labāka atmiņa, ir sliktāka. Man, piemēram, ir slihta atmiņa un ir jāšpiko ļoti daudz tādi sīkumi. Citādi es nevaru atcerēties. Es varu kalt, kalt un kalt, varbūt uz vienu dienu iekalšu, bet es iziešu ārā no eksāmena un mana galva būs tukšums.

- I: Es pilnīgi piekrītu tam, ko tu par tiem vēstures skolotājiem. Tas būtu pat stulbi, ja skolotājs izstāsta, kas ir noticis, bet nezina, kad tas ir noticis. Bet par augstskolām, par špikošanu, man liekas, tieši tā arī ir – pamatskola, ģimnāzijas laiks ir tas, kad tas ir visizplatītākā šī norakstīšana, jo augstskolā, piemēram, šodien mums bija 14 jautājumi, no kuriem, ja nekļūdos kādi 8 bija, kur jāizsaka savs viedoklis, kur ir vienkārši kaut kāda faktu konstatācija vai speciālistu, vēsturnieku vai vienkārši kaut kādas atziņa un tev ir jākomentē. Tev tur nav jāzina obligāti, kurā gadā Bodriļjārs vai kurš tur ir dzimis vai miris, tev ir jāzprot, ko viņš tai brīdī ir teicis, tu vienkārši izsaki savu viedokli, un tas nozīmē, ka tas ir tavs viedoklis, nav pareizu vai nepareizu viedokļu – ir tavs viedoklis, ir citu viedokļi, un šai gadījumā, manuprāt, augstskola veicina to pareizo ievirzi, kas ir svarīgi, vai ne, ka tev arī turpmāk dzīvē tev ir svarīgi spēt analizēt situāciju un domāt, un mēģināt saprast, kas tur ir pateikts, nevis konkrēti zināt kaut kādu skaitu, cik tur tas un tas. Protams, nenoliedzot, ka ir jāzin noteikti cipari – cik Latvijai liela teritorija vai iedzīvotāju skaits, tādas lietas būtu jāzin. Bet tādas n-tos gada skaitļus – pilnīgi nekas tāds nav jāzina.

- **Labi. Pāriesim pie nākamās situācijas.**

- I: Mēs neesam ļoti gari izplūduši?

- **Nē, tā vajag, ir materiāls. Students veic individuālu rakstisku darbu mājās un daudz darba, daudz laika un daudz enerģijas tur ir ieguldīts, ir nopietna analīze, bet vērtējums no pasniedzēja ir ļoti zems. Kā pamatojums ir, ka darbā ir pavisam atsauce vai ka to vispār nav. Kā jūs to...ko jūs par to domājat?**

- K: Sāpīga situācija.
- I: Ē...viss atkarīgs no nosacījumiem, ja veido akadēmisku materiālu, kur liela nozīme ir atsaucēm, nevis izrautam kaut kur no gaisa informācijai, ja ir prasībām, ja ir šīs prasības, vai atsaucēm jābūt, vēl ir atkarīgs no pasniedzēja nostādnēm. Ir ļoti daudz pasniedzēji, kas varbūt, tev tas darbs ir ļoti labs, bet ja tev nav atsauces, tad viņš tev to atzīmi vienkārši speciāli nogremdē, lai tev, lai tu iemācītos veidot šīs te atsauces.
- K: Man liekas, šeit tas būtiskais jautājums ir, vai pirms tam tiek brīdināts, nu, vai tiek pateikts pirms tam, kas veido atzīmi – tur noformējums, ir vai nav literatūras saraksts, atsauces un kaut kas, nu, respektīvi, vai tie cilvēki zināja, kas viņiem to atzīmi ietekmēs, kas viņiem tika teikts – ka vajag literatūras sarakstu, ka vajag atsauces, ka vajag viņas adekvāti noformēt, bet, no otras puses, augstskolā tā it kā ir pašsaprotama lieta, ka ir jānoformē viņas pēc standartiem, vai ne, bet var jau būt, ka vienu reizi nogremdējot, tu uz visu mūžu atcerēsies, no otras puses, man tas liktos negodīgi – nu kā, nu es taču rakstīju to darbu, nevis lai man par atsaucēm liek atzīmi. Es nezinu, man liekas, pasniedzējam pašam jāskatās, kā viņš...bet, bet nu jā...
- I: nu bet studentam pašam jābūt gana paškritiskam, jo, ja tu mācies augstskolā un šeit tev ir kaut kāda konkrēta koncepcija, pēc kuras strādā un parasti jau akadēmiskajos darbos ir šīs prasības, nu tad, kad tu strādā, neprasīs tev daudz laika, lai tu paņemtu to grāmatu, katrai grāmatai 30 sekundes, lai norakstītu atsauces un pierakstītu viņas klāt. Labāk drošāk un vēl es 1. kursu atceros, kur mums speciāli lika uzrakstīt 10 atsauces un par katru punktu vai garumzīmi ņēma balli nost un maksimālais 8 balles varēja dabūt, ja. Un, un...tas bija tieši tas, ko K., pieminēja – vienreiz dabūji sliktāku atzīmi, tu uz visu mūžu atcerēsies un kur tev tā punkta nebija, ņemsi un ieliksi, man liekas, tas pat ir lielāks ieguvums nekā tas zemais vērtējums.
- AD: Ok, par tiem atsauču punktiem es gan tā īsti nepiekrītu. Ok, 1. kurss, tagad es arī saprotu atsauču nozīmi, jo es arī kaut kādā grāmatā skatījos un tāda kļūda parādījās, ka nevarēja būt ar gada skaitli tā, kā bija uzrakstīts, domāju varētu apskatīties to pirmavotu, no kādas grāmatas tas ir ņemts, - ahā! Tādas grāmatas nebija. Tāpēc zinātniskā literatūra ir labāka – tur arī atsaučite ir. Bet no otras puses, par tiem punktiem, par atsauču noformēšanu, ja man tur nebūs uzrakstīts tur kaut kas vai nav slīprakstā, grāmatas nosaukums, nezinu, man liekas, ka tas nav taisnīgi – nenormāli samazināt atzīmi par to, jo pati būtība jau paliek, tās formalitātes vienkārši...protams, labāk ir iemācīties tā, lai tev ieliek labu atzīmi, tā lai tas ir kārtīgi un profesionāli, bet, no otras puses, nu pēc būtības tā atsauce ir domāta, lai pārbaudītu to informāciju, nevis lai viņa būtu ideāli noformēta – vienkārši kā tāda.
- K: Man liekas, ka vienkārši šajā fakultātē tās atsauces ir tā sāpīgāka tēma, jo es runāju ar citiem studentiem, viņiem vispār tas kā kaut kāda prasība, nekas tāds nav un ka katrs viņi noformē savādāk, un, ja ir vienkārši konsekvence visā darbā, tad ir ok Bet mēs kaut kā zinām, ka mums tas ir nostādīts tā un ka 1. kursā ir speciāls priekšmets, kur māca rakstīt atsauces, bet nu vienkārši ir ar to jāreķinās, nu, nu, nu, sliktāk jau no tā nebūs. Otra lieta, ko es domāju, ka es varbūt nonākšu šādā situācijā, ka tas nav kaut kāds pasaules pieņemtais mērs, kā mēs viņas noformējam, ja, līdz ar to citur man viņas varbūt vajadzēs noformēt citādāk un tas man liekas, ka nav samērojams, ka šeit tam ir tik liela nozīme, vai ne, ka labu darbu novērtē zemāk – tas nav īsti pareizi. Protams, otrs, vai man pašai liekas, ka tas darbs bija izcils un vai viņš patiešām arī bija izcils, bet, ja pasniedzējs saka – jā, tev darbs bija izcils, bet es tev noņēmu 3 balles atsauču dēļ, nu man tas neliekas adekvāti situācijai kaut kā.
- I: Es, es uzskatu, ka muļķīgi vērtēt zemāk, ja tiešām nav ielikts kaut kāds slīpraksts, svarīgākais ir uzzināt, no kurienes šī informācija ir ņemta. Bet man liekas, šeit ir mazliet jāparunā arī par citu jautājumu – par ētikas jautājumu, ja. Katrs cilvēks, rakstot

grāmatu, ir ieguldījis gan daudz darba un laika, lai dabūtu gatavu produktu, gatavu informāciju, es kaut ko tagad paņemu un norakstu bez kaut kādas atsauces, man liekas, tas ir nekorekti pret to cilvēku, kurš ir ieguldījis tik daudz, lai es pēc tam varētu no tā izveidot savu, vai ne, pēc savas interpretācijas. Man liekas, tas ir ētikas un varbūt arī cieņas jautājums. Mums vajadzētu cienīt to cilvēku, kurš pirms tam ir strādājis ar to konkrēto materiālu un, pateicoties viņam, mums ir iespēja veidot savu materiālu, vai ne. Tas ir arī šādā aspektā pagriežams.

- K: Nē, bet tad jau tas ir arī plaģiātisms. Man likās tur tikai par noformējumu bija teikts, kā tur bija tā situācija?

- **Nu jā, ka tieši pasniedzējs to pamato, ka tas ir plaģiātisms.**

- K: Ā! Plaģiātisms. Jā, jo es domāju, ka par noformējumu, n;e, tas jā.

- **Nē, nē, arī par noformējumu – abi gadījumi.**

- K: Jo es visu laiku par to noformējumu, jo mums te arī par to tā...

- **Nē, arī par to.**

- K: Bet, ja tu vienkārši paņem un neatsaucies, nu, no vienas puses es zinu, ka man tur bija kaut kādi darbi un ka tu, nu, piemēram, tu raksti referātu par kaut kādām teorijām, tev tas viss darbs – puslapa bez maz sastāv no atsaucēm. No vienas puses liekas muļķīgi – nu katras rindkopas beigās likt, vai ne, un es tur mēģinu pateikt kaut kā ar saviem vārdiem, un neder, nē, vajag tās atsauces, nu labi, es jau varu viņas salikt, bet nu kaut kā...

- I: Jā, jāliek arī tad, ja tu esi paņēmis ne tikai cita autora citātu, bet arī domu. Bet, piemēram, iedomāsimies situāciju – tagad Raini, Jāni Pliekšānu, paņemam dzejoli un uzrakstam viņu vai izmantojam viņu kaut kur – deklamējam, piemēram, televīzijas priekšā, vai ne, un vienkārša valodā runājot, tas ir nesmuki pret to autoru, kurš ir izdomājis kādu skaistu gabalu un mēs tā vienkārši paņemam un noskaitam. Man liekas, tas ir baigi forši, mēs kaut ko esam izdomājuši un pēc tam skatāmies, ka tiek liktas atsauces uz to, patīkami. Un man liekas, būtu godīgam, tas ir arī to labsajūtu veidot. Tas ir, pirmkārt, tevī, jo tu paņem to materiālu un atsaucies uz viņu, ka tu esi izrādījis cieņu pret to otru cilvēku, no otras puses, no otra cilvēka puses, kad tu redzi, kad kāds ir paņēmis tavu gabalu un uzskatījis to par vērtīgu, vai ne, man liekas tas ir veids, kā tādu patīkamu, pozitīvu auru veidot, vai ne, nevis tikai tīri tikai formalitātes pēc man ir jāatsaucās.

- K: nu jā, kas man liekas, ir pārspīlēti šai visā lietā ir, ka par to noformējumu – lai būtu tas punkts, būtu tas slīpraksts, it kā ok, nav man vairs problēmas, bet kādreiz, kad es to neievēroju, es domāju – nu kā var par kaut kādiem tādiem sīkumiem, bet tas, ka ieaudzināt – tas, ka ir jāatsaucas, tas ir ļoti svarīgi, un arī tagad, man, piemēram, ir žēl, vai ne, kad es redzu nu tādos pašos medijos, kad tu paņem ziņu, es zinu, ka I. arī tas darbā ir bijis – viņš redz, ka viņa ziņu, uzrakstīto, vienkārši, nolasa tā, it kā tā būtu, nu, cita ziņa, nu tas ir absurds, nu come on...

- A: Tas ir autortiesību pārkāpums.

- K: Tieši tā. Tā ir konkrēta zagšana, jo tas, ka tas ir tikai kaut kādi vārdi, ko tu nevari sataustīt, tas ir, tas neko nenožīmē, tas, ka neiemāca, ka tev vienmēr ir jāatsaucās. Protams, tajā mediju vidē ir tā, ka televīzija paņems un nolasīšu to ziņu aģentūras ziņu un neviens, varbūt izņemot pašu autoru, kurš neies sūdzēt tiesā, arī to nepamanīs. Nē, no vienas puses, ok, bet no otras puses, kāpēc tev ir grūti pielikt tos pāris vārdus

- I: Trīs vārdus.

- K: “ziņo BNS”?

- I: Vairāk jau es neko neprasu. Vienkārši, ja es esmu ieguldījis laiku un enerģiju un pēc tam kāds to paņem un ieliek savējā, uztaisa kā savējo, pilnīgi viens pret vienu, ir kaut kā nepatīkami.
- K: Jo cilvēkiem kaut kā joprojām, es zinu, ka citiem ir grūti, ka par to, ka par kaut kādu domu izteikšanu, ka tu vienkārši kaut ko komentē, ka tev maksā naudu par kaut ko tādu netveramu, vai ne, tad viņi vēl joprojām nesaprot, ka jebkura tā ziņa un tas uzrakstītais, ka tas arī ir cilvēka īpašums. Nu ka viņi vēl neattiecas uz to tā. Ka viņiem vēl nav tās attieksmes. Viņi to nesaprot, vai ne, kad tu it kā paņem no otra, tad tu nesaki, ka tas ir tavs.
- Un kā universitātē ir noteikumi – jums visiem tā kā vienoti, kā darīt?
- Aa: Fakultātē...
- I: Jā, fakultātes ietvaros, tikai, un jāpiebilst, ka arī ne visi pasniedzēji pilnīgi vienādi noformē atsauces. Ja paklausās kā RTU, tad vispār šausmas, ja paklausās, tik stingri iedzīt kaut kādu vienu koncepciju, nav īsti pareizi, jo ir jābrīdina studenti, jaunieši, ka citur ir pilnīgi citādāk. Jo mums te iedzen tā kā ar likumi, tā te ir. Tev iedzen kā ar naglu, tu citur ieraugi – oo, tev nav pareizi!, vai ne, varbūt tieši tur ir pareizi, vai ne, tas arī tāds jautājums..
- K: Mums skolā ir riktīgie standarti.
- I: Visi vairāk vai mazāk, bet ir.
- K: bet es arī dzirdēju, meitenes bakalauru aizstāvēja. Un tur vienai bija pateikts, ka kaut kas nav ar atsaucēm kārtībā, un viņa teica, ka viņa vienkārši ir internetā paņēmusi [avotu], un tur vienā vietā ir tā, citā tā, man mācīja [atsauces] pavisam savādāk. Citreiz ir arī tā. Jo nav kaut kāds viens. Ja tur ir lappuse no tās līdz tai, tur citādāk, ja ir vienkārši, viena, citādāk, ja tu esi izteicis domu, labi, tur visādos sīkumos, bet citreiz tu nesaproti to, kā piemērot.
- I: Man liekas, šajā gadījumā, svarīga ir konsekvence, vai ne, nevis, kā tu noformē tās atsauces, ja viņas ir vairāk vai mazāk korektas un pareizas, nu pareizas nav labi lietot, korektas labāk, ja, tad ir svarīgi ievērot to konsekvenci, jeb tu vienā darbā noformē pēc viena stila, tad formē tā visā darbā, un tad, visticamāk, tev nepiesiesies. Problēma jau rodas tajā, ka tu vienā vietā tā, otrā tā, tur liec punktu, tur neliec, garumzīmi liec, neliec, pēdiņas...vot tad jau ir kaut kādi...
- K: Mēs ar I. Dominējam, tā nav labi.
- I: Es gribēju teikt, lai...
- **Jā, 1. kursam es gribēju pajautāt – jūs, 3. kurss jau esat iegājušies, bet kā jums bija, vai, vai, vai ir pietiekami informācijas, priekšmets vesels, kā rakstīt darbus un tā.**
- A: Jā, 1. semestrī bija Akadēmiskā rakstīšana.
- **Un tas noderēja?**
- A: Ē...īstenībā tas noderēja, jo pirms tam, kad mēs rakstījām pirmos referātus, bija tā, ka mēs formējām atsauces pēc tā, kā mums teica iepriekšējais kurss, mums neviens neko nebija pateicis par to...pašiniciatīva, paši...
- **Pasniedzēji arī ne?**
- A: Nē, pasniedzēja pateica tikai tad, kad referāts bija nodots – ziniet, titullapa bija jāveido tā, tas bija jāveido tā, nu novēlota informācija. Tā ka ja tu pats mēģini kaut ko darīt...tas atkarīgs tikai no paša.
- Aa: Jā, principā tie divi pirmie referāti bija tāds šāviens tumsā.
- A: Nu pats ej bibliotēkā, meklē, kur ir akadēmiskie darbi, ja, un man bija tā, ka es pirmo referātu, pirmajam referātam noformēju atsauces tajās kvadrātiņos, kur ir

grāmata un lapas puse, un pēc tam tajā Akadēmiskajā rakstībā, tajā kursā pateica, ka – jā, var lietot tādas atsauces, var lietot tādas, bet jums ir jālieto tikai tādas.

- Aa: It kā varianti vairāki, bet principā (..)
- AD: Bet par tām, ja ir atsauces, ja ir jāliek atsauces, tas ir bišķiņ par daudz viņas jāliek, jo, ja es izlasu kādu domu, nu man jau galvā koncepcija ir radusies un es izlasu kādā grāmatā, kas to ideju apstiprina, manu ideju, un man ir obligāti jāatsaucas uz tā autora domu?! It kā jā, jo es pati jau neko nevaru radīt tādu, jo viss jau ir izdomāts un arī, ja nav, man noteikti nav pareizi. It kā obligāti ir jāatsaucās uz to ideju, bet es jau neesmu tā kā tāds plaģiāts.
- K: Jā, man arī tā ir bijis.
- AD: Nu ja, to ir it kā izdomājis viņš, bet es varētu teikt – es to izdomāju.
- Aa: Jā, un citreiz ir tā, ka sākumā es taisu darbu – ārprāc, cik daudz avotu (??), kur tad manas domas?? Ko tad es esmu izdarījis? Ā, nu labi, to es tā kā varētu es būt teicis, to...tās atsauces vienkārši pazūd, jo viņš sabīstas, kur tad es te kaut ko esmu domājis? Vienas atsauces tur tikai ir.
- I: Vēl ir pirmajā...sākumā vēl ir tā pārlicēība, ka es tak arī pats varu kaut ko...
- AD: Tieši tā.
- I: ja...bet īstenībā, tas, ko pasniedzējs vēlas ir, lai tu atsaucies, lai tu smuki saliec kopā to, uz ko tu atsaucies, saprotamā veidā. Bet tad tu laika gaitā saproti, ka laika gaitā no tevis prasa atsaukšanās sērijas, nevis paša domas. Paša domas nāks bakalaura darbu rakstot.
- Aa: Mēs smejamies, ka savas domas ir tikai ievadā un nobeigumā – nu apmēram.
- AD: Varbūt pat tikai, ka ievadā.
- I: Jā. Tā...cik mums vēl jautājumi ir palikuši?
- **Divi.**
- I: Nu tad ķeramies.
- **Trešā situācija tāpat: students veicis pētījumu (nu tādu kā es šobrīd ☺) un kā izpētes metode ir aptauja, un tad darbs ir nodots un kaut kāda nejaušība, un pasniedzējs atklāj, ka dati ir izdomāti un pārējie dati ir ar respondentu vārdiem – cilvēku vārdiem iekšā. Un kāds ir jūsu viedoklis šajā jautājumā?**
- K: Nu tā ironizējot jāsaka – 1. kursā ļoti normāla parādība, 2. kursā – nu tā un 3. kursā vairs tā nav, jo 3. kursā tu saproti, ka no izdomātas aptaujas vai no izdomātiem datiem vienkārši nav nekādas jēgas.
- I: Jā, tas, ko tu dari, pilnīgi var salocīt un izmest misenē, vai ne.
- K: Bet sākumā...es pat nezinu, ko pasniedzējiem vajadzētu darīt. Es nezinu, man liekas, cilvēkam vienkārši ir jāiziet tam cauri, lai saprastu.
- Aa: Tiem posmiem attīstības, vai ne? (smejas) Mēs varam tos posmus pārlēkt (?) ?
- A: Nē, es biju pusi izdomājusi.
- AD: Nē, vienkārši bija referātiņš neliels psiholoģijā un likās – nu kādu tur milzīgu aptauju var veikt? Nu kādiem 30 cilvēkiem, bet tad, kad sāk skatīties, ka kaut kas neštimējās kopā, ka sabiedrībā nav tādas tendences, ka tā grupa nav īsti labi izvēlēta, ka tā grupa vienkārši nav kaut kāda normāla, ka tas cilvēks sāk domāt, ka viņš nevar šādu grupu reprezentēt vienkārši.
- A: Ko es tagad uzzinu... (smejas)
- AD: Tādas attīstības tendences.
- I: tas nozīmē, iespējams, ka bijis unikāls pētījums, bet nu viņš ir iznīcināts (smejas).
- Aa: Nu, bet mums nevajadzēja unikālu pētījumu, bet tādu...
- AD: Average (smejas)
- Aa: Nu jā, mums tur nedaudz atšķīrās un mēs nedaudz pielabojām.

- I: Ir tā, ka, ja mēs pēc tās sākuma koncepcijas, kā ir izstrādāts tas pētījums, ir vienkārši jāveic tas darbs un ja tas darbs ir godīgi izstrādāts, un ja rezultāti nesakrīt ar valdošajām tendencēm, kas jums šķiet, tas ir jūsu viedoklis, varbūt īstenībā tā nemaz nav, ja tiešām taisītu aptauju – katram cilvēkam uz ielas jautātu, varbūt ir tiešām kā jums, vai ne. Tāpēc, ja jūs godīgi esat veikuši to aptauju, tad vienkārši ir jāizdara secinājumi un jums nav iemesla šaubīties par to, ko esat darījušas.
- K: Vēl ir jāņem vērā to, ka īstenībā, ka ir baigi daudz tie stereotipi, ka mums liekas, ka mēs zinām, kā patiesībā ir, bet pasniedzēji zina labāk, ka tā nemaz nav. Un, ja tā aptauja izskatās tāda nu baigi, kā viņi bija gaidījuši, tad viņam jau ir pamats domāts, ka kaut kas, kaut kas tur nav tīrs.
- I: Jā.
- K: Jā, bet es īstenībā domāju, ka pasniedzējam kaut kādas sankcijas ir jārealizē, jo, nu, lai izietu tos trīs posmus un saprastu, ka izdomāt aptaujas nav jēgas, man liekas tas arī... vienkārši ir viens veids, ka tevi soda par to, lai tu to saprastu, jo, nu, tas nav pieņemami, īstenībā, jo tikpat labi mēs varam, piemēram, iedomāties, ka katru dienu, ko mums stāsta televīzijā, vai ne, iedomājieties, vienā brīdī mums kāds pasaka, ka tas viss ir izgudrots. Es, piemēram, joprojām zinu, vai ne, ka kaut kādos, neminēšu konkrēti ētisku apsvērumu dēļ, sieviešu žurnālos, ka, piemēram, rakstos „Vīrietis pateiks, ko viņš domā...” un, iedomājies, visā Cosmopolitan ir viens raksts, ko tev vīrietis dos padomu, kā ar viņiem apieties, bet vīrietis dos padomu, kā ar vīriešiem apieties. Tu domā: „Vo, beidzot šis raksts ir nonācis pie manis!” Un īstenībā to rakstu ir rakstījusi sieviete. Un tā notiek visu laiku. Un iedomājies, es tev vienā brīdī pateiktu, ka viss, kam tu esi ticējis, tas ir bijis sagudrots, vai ne, tad ir: „Bļāviens! Kā mani tā var čakarēt?!” Tas ir īstenībā ar jebkuru aptauju, ka tev vienkārši ir jāsaprot, ka tu to dari nevis tāpēc, lai tur dabūtu kaut kādos baigos rezultātus, vai ne, vai izpatiktu pasniedzējam, bet vienkārši tu to dari, lai tas būtu reprezentatīvi.
- AD: Bet pirmajā kursā, mācoties pie P. Pētniecības metodes, var secināt, ka, lai iztaisītu tiešām reprezentatīvu pētījumu, mums nav pietiekamu līdzekļu, ne cilvēkresursu, ne arī materiālo resursu, ne arī laika, tā kā vienmēr viss būs pēc „sniega bumbas” metodes, kas nav reprezentatīvi (smejas) un katrā ziņā noteikti būs izvēlēta nepareiza respondentu grupa vai kaut kas cits piekļibos.
- I: Un galvenie secinājumi – ka Latvijā ir pārāk maz iedzīvotāju.
- AD: Jā.
- Aa: Nu ja.
- K: Nu jā, bet no otras puses, protams, nebūs tā, ka lai veiktu kaut kādu mazu aptaujiņu tam referātam, tu neiesi un nekļūvēsi pie katrām piektajā durvīm Purvciemā, Teikā un vēl nezin kur.
- Aa: Kaut kādā 3. stāvā vēl.
- K: Jā, tas ir īstenībā pārspīlēti, nu to īstenībā, man liekas, nevajag prasīt, bet galvenais man liekas, ir tiešām, ka nu vismaz tas cilvēku skaits, vecums, nu kaut kādi galvenie kritēriji, nu cilvēks pats saprot, kas tur ir tas galvenais, ko tur ievērot. Nu, lai nebūtu tā, ka tu ņem un 30 anketas aizpildi pats vienkārši.
- Aa: Nu jā.
- I: Bet jābūt arī, jāsaprot, man liekas, pirmām kārtām tas, ja tu aizpildi šīs anketas, tu esi negodīgs pret sevi, pret savu ieguldīto laiku, savu ieguldīto darbu, vai ne, tas, tas nav tagad jāuztver jums kā pārmetums...
- Aa: Nē, nē.
- I: ... vienkārši tā vajadzētu padomāt, kas ir tas, kāpēc es to daru, un, ja daru, tad varbūt arī izdaru un tas būs mans, būs forši, es būšu kaut ko izdarījis.

- K: Yeah, tās ir manas anketas (smejas)
- Aa: Paša aizpildītas (smejas)
- AD: Nu lielākā darbā jau es izmantotu kaut ko savu, bet šajā referātā...
- I: Nu jā, ir jau situācijas, kad nav variantu, kad tev ir deadlines, vai ne, un pēdējais brīdis, pēdējās stundas, vai ne, pēdējās minūtes, tev ir vajadzīgas 3 anketas un tev ir pildspalva rokās, vai ne.
- Aa: Un tā sanāca (smejas)
- I: Slīd roka un...
- K: Pasniedzēji drīkst sodīt.
- I: Jā.
- **Bet vai ir robežas, cik drīkst izdomāt tos datus?**
- Aa: Nedrīkst.
- AD: Necik.
- I: Nē, viennozīmīgi ne.
- **Nekādos gadījumos?**
- K: u tu varbūt labāk atzīsties un saki, ka tev visi respondenti bija...
- Aa: Tu pats (smejas)
- K: Nu nē, teiksim, kursa biedri, nu, nevis no 3 kursiem, ja.
- I: Jā.
- K: Nu tā, bet tas, ka tu izdomā datus – nu vienkārši nedrīkst.
- **Un par to konfidencialitāti, ka, piemēram, publicē vārdus?**
- Aa: Man liekas, tas ir jāsaskaņo ar to aptaujājamo vai, vai...
- K: Jā, bet man šitā anonimitāte liekas pārspīlēta, jo man, piemēram, citreiz žēl, ka tas mans vārds neparādās. Nu tas ir tā vienojoties. Man liekas, pārkāpums ir tad, ja tam cilvēkam teica, ka tas anonīmi. Bet tad, ja jūs nevienojaties un ja viņš nav kaut kā arī pajautājis, man liekas, tas ta;cu kaut kā normāli.
- I: Principā tas, kurš taista aptauju, viņam ir tāda lieta jāpasaka, bet man, piemēram, šeit tieši tā ir mazliet pārspīlēti. Ja ir par intīmiem jautājumiem runā, tad, jā, es arī labprāt ievēroju anonimitāti, tad, jā, bet, ja, piemēram, runājam par viedokļu jautājumu kā tagad, vai ne, un man nav nekādas problēmas izteikt savu viedokli, man nav nekādas problēmas pēc tam atbildēt par to, ko es esmu teicis, jo...
- K: Man liekas, ka, ja mūsu vārdi uzrādītos, nebūtu problēmas, problēma būtu tad, ja tu būtu mums te...ja tu mums nebūtu pateikusi, ja tu...nu tu sākumā teici, nu, ka tas būs anonīmi.
- I: Jā.
- K: Jā, it kā tad, ja tu nopublicētu ar vārdiem, tad tas būtu slikti. Bet ja tu būtu pateikusi: „Nu vai jums nav problēmu, ja es publicēšu ar vārdiem?“, tad „Nē, nekas, publicē!“ vai no kuras augstskolas, tas, man liekas, ir ok. Galvenais, lai pirms tam būtu vienošanās un abām pusēm būtu skaidrs, kā tas parādīsies.
- I: Bet arī pirms tam, nevis pēc tam, kad ir ierakstīts, lai nav iemesls atņemt kaseti un tā tālāk.
- Labi. Tad nākamā situācija: tā tad students internetā atrod darbu un kas atbilst tematam un tā, un iesniedz kā savējo...
- I: Slikts students! (smejas) Protams, ka tas nav pareizi un nav godīgi, nav ētiski, tas tāpat kā mēs runājam jau par to ziņu materiālu, vai ne, ja – es esmu uzrakstījis un kāds cits paņem, palaiž zem sava vārda, vai ne. Nu tas, manuprāt, tas ir absurdi. Ir jāatsaucās, vai ne. Un, ja tev ir problēmas, nav laika uzrakstīt darbu un tādas problēmas...

- K: Jo man liekas, ka tas nebūs pareizi arī. Jo es vienkārši domāju arī, ka pat ja man nav žēl, ka draudzene nodod manu darbu otrreiz kā savējo, nu man liekas, ka tas ir garām, jo es saprotu, ka mūsu universitātē par to var izslēgt...
- I: Jā.
- Aa: Jā, var.
- K: ...jā, varbūt nododu kādu 3 lapu referātiņu, nu tas būtu pārspīlēti, nu, ja tā dēļ mani tagad izslēdz, vai ne, bet no otras puses, kā tad lai iemāca to, ka nedrīkst zagt.
- I: Jā, nu tur jau ir tā lieta, ka, ja aizliedzam, tad nedrīkst, tad nedrīkst nemaz, vai 2 teikumus vai 5000 lapas, vai ne.
- K: Nu man liekas, kā šī situācija ir tāda ļoti traka un ļoti reta, un ļoti dramatiska, nu, ka tur nav diskusiju vienkārši, nu, nevar *come on*, nevar tā, bet es zinu vienu gadījumu, kad, kad, kad ir bijis tā, ka cilvēks tā arī izdara un ka viņam piezvana pasniedzējs un saka: „Nu es, es, tā ir tāda nekaunība, ko es nekad mūžā neesmu redzējis, jo nu...tu tagad saproti, ka man tagad ir izvēle – es tev sataisīšu tādus...tādas nepatikšanas, ka tu turpmāk nevienu augstskolu nebeigsi, vai arī tu atnāc nākamgad un to priekšmetu nomācies.” Nu tas arī, ka it kā tam pasniedzējam ir izvēle – kādam pateikt vai kādam nepateikt, vai ne. Nu šajā gadījumā, man liekas, tas ir normāli, ka es nedomāju, ka nu viņam nebija patīkama sajūta, ka viņš viņu uzskata bez maz vai par tādu, kas otro gadu pēc kārtas nodod darbu, ka viņš it kā pasaka pasniedzējam: „Es uzskatu, ka tu tos darbus nelasi, ka es uzskatu, ka tu esi tāds muļķis, ka tu neatceries, ka tu to vienreiz esi lasījis...””, ka nu tā, vai ne, bet man liekas, ka tas ir krimināli.
- Aa: Man uzreiz nāk prātā Atlants, kur var visus tos nospiest. Man liekas, pirmkārt, man jau ir tāda sajūta, ka lektori paši visu zina, kas tur ir iekšā un ka nav jēgas no turienes neko ņemt. Otrkārt, es paņēmu vienu darbu socioloģijā, bet tikai apskatījos, tikai apskatījos vienkārši, kā raksta, tas bija pirmais referāts tiešam, un, protams, tur nekādu atsauču nebija, nekā, un man pirmais darbs tāpat bija tāds nekāds. Tā kā pirmais darbs. Un vēl arī atkal par to, ja tu ieliec savu darbu Atlantā, tad tu savā ziņā ar to rēķinies, ka kāds var tavu darbu nodot uz savu vārdu, tas ir tad, ja tu tur viņu liec, tas arī ir jau kaut kā tā.
- AD: Nu nav godīgi vienkārši.
- Aa: Nu ja, nav godīgi, protams, nav jānodod kā savējais.
- I: Es, personīgi, tad trīs gadu laikā Atlantā neesmu ieskatījies, to lapu...
- K: Es arī nē, jo tur vienmēr piķi prasa, man liekas, ooo, tad jau labāk es pati uzrakstu.
- A: Lētāk taču.
- I: Jo es domāju, cik es esmu dzirdējis arī atsauksmes no tā, ka darbi ir nekvalitatīvi.
- Aa: Tas tiešām.
- I: Jo tad jau es pats labāk uzrakstu un labi uzrakstu.
- Aa: Jā, es paņēmu un tiešām nebija nekas [labs].
- AD: Nu tur jau vidusskolas darbi pārsvarā ir, man liekas.
- I: Nu tas ir tā, ja tev jāgatavojas eksāmenam, ieej iekšā, paskaties, ko kas ir rakstījis, un palasi vienu gabalu informācijai, ja tu neesi bijis lekcijā, tas varbūt ir labs veids, kā izlīst no situācijas – neesi bijis lekcijā, zini – kaut kāda socioloģija, bet par ko ellē eksāmens, nezini, iebļiežam tur kaut kādu vārdu, Kantu vajadzēs, atrodam un izlasam par viņu. Un viss. Tā ir izeja no situācijas, tā man liekas pat būtu diezgan saprātīga rīcība, lai vismaz kaut ko pamācītos.
- A: Bet te jau arī internets – cik tu vari uzticēties, kam tu vari uzticēties un mēs zinām, ka tā informācija, ko tu internetā atrodi ne vienmēr ir reāli objektīva un pareiza – tas arī, tāda dilemma. Var iekrist.

• K: Nu man liekas, ka nav pieļaujams [par situāciju]. Bet no otras puses, ja viņš ir izdarījis, tad ir jāskatās, kāpēc viņš tā ir izdarījis, vai tas ir bijis tāds pēdējais „audzināšanas darbs”, lai izskaidrotu, kāpēc to nedrīkst darīt vai teiksim, kāpēc, teiksim, kāpēc kaut kādi referātiņa nosperšana ir tāda, lai tevi izslēgtu no Latvijas Universitātes un nedotu vairs iespēju viņā vairs otrreiz mācīties. Nu, ka jābūt tam skaidrojošajam – jebkurai situācijai pirms tam ir jābūt tam skaidrojošajam, lai cilvēki, īstenībā, lai novērstu to, tā kā mēs sākumā teicām – lai novērstu špikošanu, jūs drīkstēsiet izmantot. Arī šajā situācijā, jebkurā situācijā, ir jādomā, vai tika darīts viss iespējama, lai cilvēkam negribētos tā rīkoties, nu, un nevis kaut kādu baiļu vadītam, bet vienkārši, lai viņam tā apziņa būtu, ka tas nav pareizi, ka es negribu un ka tas nav saskaņā ar kaut kādiem maniem uzskatiem.

• **Un kā jums Universitātē – pasniedzēji stingri skatās, ievēro?**

• AD: Jā, ir izslēgti.

• I: Mums ir, jā.

• Aa: Brīdinājumi...

• K: Ir bijis tā, nu es, piemēram, zinu, ka ir bijis, ka, nu, pasniedzēji saka, lai iet uz individuālajām pārrunām, ja ir nodots darbs, kuru jau viņš vienreiz ir lasījis, vai ne, bet, cik man zināms, viņi to nav aizlaiduši to tik tālu, ka ir izslēgts no Universitātes, jo nu, ka viņi parunā ar to cilvēki, ka ir kaut kā svarīgāk, lai tas cilvēks pabeidz tās mācības un otrreiz mūžā tā nekad nedara, vai ne, apzinoties, ar ko viņš riskē un ka viņš var tikt izslēgts, bet tā, lai ir tāda konsekvence, lai jebkurš, kurš nodod darbu, nu, ka viņš tiešām tiek izslēgts, nu...kā ir mūsu noteikumos Universitātē, tā nav.

• I: Tas tāpat kā cilvēks nozog veikalā ābolu, vai ne, un nekad vairs veikalā nedrīkstēs iet, vai ne. Nu, ja viņš ir izdarījis pārkāpumu, tad viņš taču ies tai veikalā, bet svarīgāk tiešām ir mēģināt to pasniegt un izskaidrot to, lai viņš nākamreiz nopērk, nevis nozog, vai ne.

• AD: Mums 1. semestrī bija labs tāds referāts – bija jāuzraksta ļoti daudz lapas par plaģiātismu, kaut kādas...

• Aa: Sešas, sešas lapas par plaģiātismu.

• AD: Jā, sešas lapas par plaģiātismu, un tad jāskatās visos iespējamajos resursos – internetā, grāmatās, ko var par plaģiātismu atrast, un tas, man liekas, bija tāds milzīgs darbs – sešas lapas par plaģiātismu uzrakstīt, vienkārši par plaģiātismu kaut kādā 2. mēnesī, kad mēs mācījāmies Universitātē. Tad mēs visu bijām apskatījuši – LU mājas lapu, kur viss bija ļoti labi uzrakstīts viss par visiem gadījumiem un iespējām un veidiem un paš, pašplaģiātismu, ja, tā kā tas bija labi.

• I: Un cik daudz plaģiātu bija šai te darbā?

• AD: Man liekas, ka bija daudz plaģiātismu „plaģiātu darbos” (smejas)

• K: Nē, bet tas, man liekas, ir viens tāds...

• I: Ļoti veiksmīgs veids...

• K: Labs veids, kā...

• I: Pievērst uzmanību un likt aizdomāties. Labi, labi.

• Aa: Tā darba ietvaros es arī lasīju, ka ir no Universitātes kāds eks, eks...

• AD: Eksmatrikulēts.

• Aa: ...cilvēks, jā.

• A: Jā, pirms 4 gadiem bija no Socioloģijas nodaļas...

• AD: Jā, mēs to uzzinājām arī no kaut kāda lektora. Mums tāds priekšmets kā Pētniecība ir bijusi, un tur bija vēl viss kaut kādi konspekti jātaisa no dažādiem materiāliem par plaģiātismu, par atsauču lietošanu, par visādiem standartiem un tā tālāk. Kā obligātais darbs, nu, protams, kur varēja arī noplaģiatēt. Bet tas jau bija grūtāk.

- I: Plaģiāts plaģiātam jau ir kaut kas.
(smejas)
- I: Tur jums bija atsaucē jāliek vai nē?
- AD: Ē...
- Aa: Jā, bija, man šķiet.
- I: Tad, jā, jums nebija paveicies. Atsaucieties uz savu kursa biedru.
- **Nu tad nobeigumā, kā jūs kopumā raksturotu, kas ir akadēmiskā ētika, ko jūs ar to saprotat, ja jums pasaka tādu vārdu? Kas tajā ietilpst, kas ir pārkāpums un kas nav?**
- I: Manā skatījumā tas...diezgan sarežģīts vārdu savienojums, tāpēc, ka vispirms ir jāsaprot katrs vārds atsevišķi – tātad akadēmisks ir tas, kurš ir balstīts uz empīriskām daļām, respektīvi, uz pētījumiem, kur ir fiksētas atsaucē precīzi, kur esi informāciju ieguvis un šo akadēmiskā literatūru, šī akadēmiskā literatūra ir tā, ko izmanto mācību procesā, ja. Tāpēc viss, kas ir lejā bibliotēkā principā ir akadēmiskā literatūra.
- K: Visa nav.
- I: Gandrīz visa. Nu, ja mēs ņemsim laikrakstu „Diena”, tas nav, un..
- AD: Enciklopēdijas arī nav.
- Aa: Un *hand book*’i nav.
- K: Jā, *hand book*’i nav.
- I: Bet pārsvarā visas tās teorijas, uz kā ir balstīts un tā tālāk, tā vairāk, es domāju...ē...
- K: Kas ir ētika, tagad!
- I: Jā, par ētiku...nu...principā...nezinu, kā labāk pateikt.
- K: Labi, pasaki vienkārši, ko tu domā, kas ir akadēmiskā ētika, tas mums vienkārši pa vienam jāsaka, es domāju.
- **Jā.**
- I: Ē...tātad, kāds bija jautājums?
- **Kas ir akadēmiskā ētika, kā tu kopumā raksturotu? Kas tajā ietilpst? Kuri ir pārkāpumi un kuri nav pārkāpumi? Kā jūs, kā jūs kā studenti saprotat?**
- I: Mhm. Es domāju, ka tādas robežas, kas ir un kas nav, vispār ir neiespējami nospraust, ja, jo, kas vienam liekas akadēmisks, viens ir definīcija, vai ne, otrs, ir, kā mēs to definīciju interpretējam, ja. Un, ja mēs vispirms interpretējam katru vārdu atsevišķi, un tad saliekam kopā un tad interpretējam, tad vienu un to pašu enciklopēdiju var uzskatīt par akadēmisku – tur ir teorijas taču, cits viņu lieto, viņa pēc būtības atbilst daudziem principiem, tur ir gan atsaucē, gan mācību procesā viņu var izmantot, ja, ir pēc būtības kritēriji, kas atbilst akadēmiskajai literatūrai, bet, bet, bet svarīgākais ir saprast to, ka materiāls, ko tu lieto, lai tajā materiālā, ko tu lieto, ir atsaucē un lai lietojot šo materiālu, lai arī tu atsauktos, un tas būtu tā īsumā, ko es teiktu, kas ir akadēmiskā ētika.
- AD: Es tiešām nezinu tieši konkrēti, ko tas nozīmē, bet es varu iedomāties par dažām lietām, ko es drīkstu darīt un ko es nedrīkstu darīt kā students – nedrīkstu tur plaģiatēt svešus darbus, man ir jāliek atsaucē, izmantot neatļautus līdzekļus stundās, un ka nedrīkst traucēt lekciju darbu, ko es droši vien daudz kārt daru...ē...es zinu, ka ir tādas problēmas, kuras man būtu jārisina un ko es drīkstētu, nedrīkstētu nedarīt, bet, kas ir kopīgi šī ētika, ir vienkārši būtu jādefinē kaut kādā veidā, jo nu katrs jau var izdomāt savējo.
- Aa: Jā, man arī tas jēdziens nav īsti...tas vārdu salikums, lai es viņu varētu nodefinēt, bet nu jā vienkārši nu jā par tiem pārkāpumiem – katrs apzinās, ko viņš var darīt šeit, ko nevar darīt, kā jāuzvedās, kas jā dara, kas nav jā dara – nu, viss, jāiekļaujas sistēmā varbūt.
- A: Es domāju, ka akadēmiskā ētika ir viss, par ko mēs runājam šīs diskusijas laikā, sākot ar atsaucēm, par plaģiatismu, par visu.

- I: Nu pusstundu, K., vairāk es tev nedodu (smejas).
- K: Nē, e...nu akadēmiskā ētika – tīri teorētiski, protams, var pateikt, ka, lai tas būtu ētiski tev ir jāzina visas tās normas un, ja es runāju par studentu, tad man ir jāzin, piemēram, visas tās normas, ko LU kā akadēmiskā iestāde ir pieņēmusi un atbilstoši viņām visām vispār rīkojoties es rīkojos akadēmiski ētiski, vai ne. No otras puses, ē...kā mēs arī diskutējām, droši vien arī iziet mazliet ārpus tiem rāmjiem un tas vairs nav akadēmiski ētiski, bet kā zināms, ētika nav likums un ne vienmēr tas, kas būs ētiski pareizi, ir pareizākais rīcības variants kaut kādā situācijā, līdz ar to it kā reizēm gadās pārkāpt šo te ētiku, bet, ja tu globāli saproti to un esi godīgs pret sevi it kā, saproti, ka tev varbūt ir kaut kāds attaisnojums kādā konkrētā situācijā varbūt, tad šajā gadījumā šis ētikas pārkāpums nav nekas tāds nosodāms, jo akadēmiskā ētika – tas ir, kad tu zini visu un ievēro visu, bet nu tieši tāpēc ētika nav likums, ir dažādas situācijas, kas iziet ārpus viņām.
- **Tad robežas tu pats sev nosaki?**
- K: Jā, nu, ka tu viņas maini, nu, ka tu zini šo te ēku, šo iestāžu uzliktās normas, bet tu priekš sevis viņas kaut kā pamaini un nu jebkurā tajā situācijā – špikošana, plaģiātisms, ja man paprasa tā globāli, jā, tas nav pieļaujams, no otras puses ir kaut kādas atrunas, nu.
- **Vispār var atrisināt šīs te problēmas – ar špikošanu, plaģiātismu...Latvijā?**
- K: Es domāju, ko nozīmē atrisināt. Nevar panākt, lai tas tiktu izslēgts, vai ne, bet es domāju var atrisināt – vai, kā es mīlu to darbaudzināšanu un visu, nu es pilnīgi mīlu (smejas) ! – nu ka, var novest līdz līmenim, lai tas būtu minimāli un lai tas būtu tikai tādos gadījumos, kad tas nenodara lielu ļaunumu. Nu jā, plaģiātismu, jā, manuprāt, vajadzētu izslēgt vispār, nu, ja mēs runājam par kaut kādiem lieliem apmēriem, labi, tur vienu teikumu vai arī tur divdesmit lapām nepieliksi atsauci, nu es to neuzskatu par plaģiātismu, tas ir kaut kāds strīdīgs jautājums par jēdzieniem, vai ne, bet man liekas, daudz var izdarīt, lai novestu līdz tādām līmenim, lai tas būtu, nu, kaut kā sakārtotāk, lai tas nebūtu slinkuma pēc, nu kāpēc...tāpēc, ka pasniedzējs to darbu nelasa, lai tās atrunas būtu ar kaut kādu lielāku pamatojumu tajos gadījumos, nu, kad vispār tiek pārkāpts.
- I: Es domāju, ka pasniedzējiem ir...vai par to jau īstenībā nevajadzētu runāt pamatskolā, kad ir jau mazāki vai lielāki referāti jāraksta.
- K: Kad ir ābols veikalā es teiktu.
- I: Ko tad?
- K: Kad ir ābols veikalā!
- I: Jā, arī...tas vienkārši iezīmētu tādu...ja pamatskolā jau teiktu, ka, ja viņam ir kaut kādi materiāli, tas ir Rainis vai vienalga kas, nu tas pats ābols, vienkārši pieradināt pie tās kārtības – nevajag tur punktu, garumzīmi un slīprakstu, bet, teiksim, paņēmi dzejoli, nu, ieraksti apakšā, ka tas ir Rainis, vai ne. Un sākt pamazām radināt, vai ne. Un augstskolās veiksmīgs piemērs būtu, ja pasniedzējs paņemtu konkrēta studenta fotogrāfiju un noliktu visiem priekšā un parakstītu apakšā „Jānis Riekstiņš”, piemēram, kas neatbilst. Un paprasīt, kāda ir tā sajūta, ka tu redzi, ka tā ir tava fotogrāfija, ka tas esi tu, bet, ka tu esi parakstījies apakšā, bet tas ir viņš. Un man liekas sākumā tas būtu labs veids, kā atturēt izmantot mani citam vai arī tas bija labs variants par referātiem plaģiātisma – nu lieliski! Un pasniedzējam vajag būt nevis konstantam, bet arī radošam un radīt tādas iespējas, lai studentam dotu piemērus, kā domāt.
- K: Jā, es arī, tas ko es teicu, ko es mazliet pasmējos, ka pamatskolā vajadzētu iemācīt bērnam, kurš knapi māc rakstīt, ka tas bija Raiņa dzejolītis, nevis viņējais, bet tas, ko es vienā brīdī jau minēju, vienkārši to, ka vajadzētu no, no kaut kāda agrāka vecuma mācīt to, ka tā informācija un vārds ir vērtība. Kāpēc ir tā, ka es nekad mūžā nenozagšu to ābolu veikalā? Nu, sitiet mani nost, es nevaru, bet nošpikot es varētu. No I. pat. Nu,

piedodiet, es varēt. Kāpēc ir tāda attieksme? Nu, kad es gāju pēc 12. klases, piemēram, man bija viens klases biedrs, kurš vienmēr teica: „Ko tu mācies? Žurnālistiku? Ahā – plika diršana!”, es atvainojos, ja. Apmēram – par ko tev maksā, par kaut kādu sižetu, par kaut kādu rakstu – tu it kā neko nedari, vienkārši raksti, ka nav tā, tāda attieksme, ka tā ir vērtība – tā informācija, kaut kā tā.

- I: Cilvēkam vajag padomāt, ka īstenībā tas materiāls „Uz Latviju brauc Bušs” – ja nebūtu žurnālistu, vispār šīs informācijas nebūtu un mēs nezinātu, vai ne. Un mēs ietu uz ielas, mēs gribētu aiziet uz Vecrīgu iepirkties, vai ne, uz restorānu, un – bāc! – nelaiž. A kāpēc nelaiž? Tas ir jāpaskaidro. Tad varbūt šāds piemērs būtu saprotams – brauc Bušs un tu Vecrīgā netiksi. Tad arī nav runas par „pliku diršanu”, vai ne, un par ko tev maksā, tā īstenībā ir ļoti laba profesija. Un, ja pats apzinās, tad viss ir kārtībā.

- **Pēdējais jautājums – kādi būtu argumenti, kāpēc būt godīgam?**

- I: Godīgam?

- **Kāpēc nešpikot, kāpēc nenodot plaģiātu?**

- I: Tas nozīmē, ka tev nav iemesla, nekāda iemesla, ne pasniedzējam, nevienam citam tev kaut ko pārnest. Ja tu esi rīkojies godīgi, nerunāsim tagad, kas ir godīgi...

- K: Uz bailēm balstīta pirms(..) stadija.

- I: Paldies, jā, to es eksāmenā neuzrakstīju (smejas) Jā, bet principā tas nozīmē, ka tev, tev ir atbildība tikai pret sevi. Ja tu redzi kaut kur špiko, tad tev, protams, ir jānes atbildība arī pret citu cilvēku. Un atbildības kā tāda termina, jēdziena nav. Bet godīgums...tu esi godīgs pret sevi un nevienam nav iemesla tev kaut ko pārnest, aizliegt vai, vai, vai tevi apvainot, vai ne.

- Aa: Jā, man arī liekas, ka godīgums vienkārši izslēdz iespēju nākotnē kādam kaut ko tev pārnest, un ja tu esi godīgs, tu pats sev iekšā jūties labāk, ja tu esi kaut ko tā izdarījis – pats no sevis, nevis no cita.

- AD: Es piekrītu.

- A: Man šķiet, ka tā ir audzināšana un vispārpieņemtie uzvedības standarti, jo man šķiet, ka mēs nevaram paņemt referātu un vienkārši nodot, nu svešu referātu nodot, nu vienkārši kaut kādi morāles principi katram ir savi – cits to var izdarīt, cits to nevar.

- AD: Klāt sirdsapziņas un baiļu faktoram, es pieminēju arī ieinteresētību tīri mācību procesā, jo, ja es tiešām vēlēšos iemācīties, pati atrast, nevis nokopēt no kāda cita, tad godīgums tiešām ir svarīgs. Pati atrast, nevis dabūt diplomu un – tad jau redzēs, gan jau dabūšu darbu.

- K: Man liekas, tās ir kaut kādas cilvēku vērtības.

- I: Nu pusstundu es tev vairs nedošu – 25 minūtes (smejas).

- K: Nē, man liekas, tas ir no kaut kādām vērtībām, piemēram, ka es nekad mūžā nezagšu ābolu – man tā ir kaut kāda audzināšana, kaut kāda sirdsapziņa. Ka es nejūtos labi [tā darot]. Un vienkārši tāpat ar kaut kādu špikošanu un visu citu. Kamēr mēs te šodien cītīgi mācījāties uz eksāmenu, tur arī bija motīvi, kāpēc cilvēki, teiksim, rīkojas, vai nerīkojas ētiski. Kāds tur bija, vai pirmais, ka, jo tu rīkojies ētiski, jo tev ir bail no kaut kādām sankcijām, tu rīkojies ētiski, jo, nu, tu rīkojies, kā sabiedrībā ir pieņemts, vai ne. Un tad kā pats augstākais bija iespēja lemt situācijā. Nu tā, ka vienkārši filtrē. Un tagad arī, manuprāt, tam filtram būtu jābūt tādām, lai tu tos visus gadījumus, kas ir nelaistu cauri – par plaģiātismu, špikošanu. Nu tā, bet tas ir gandrīz nereāli cilvēkam – būt...

- I: Pilnīgi godīgam.

- K: Tā, tā ir teorija un tā nav reāli dzīvē īstenojama, bet pirmais ir kaut kāda sirdsapziņa, kaut kāda sapratne un tā.

- I: Jā. **Paldies.**